

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Cestovní ruch na Kostarice v kontextu ochrany
přírody**

**Tourism in Costa Rica in the context of nature
conservation**

Bc. Anna Kšířová

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Cestovní ruch na Kostarice v kontextu ochrany přírody“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 25. 4. 2022

v. r. *Anna Kšírová*

Poděkování

Primárně děkuji touto písemnou formou vedoucímu diplomové práce, panu RNDr. Janu Koppovi, Ph.D. za jeho ochotu, rady a připomínky, ale také za čas, který mi byl ochoten věnovat během konzultačních hodin. Velké poděkování také patří mé rodině, příbuzným a přátelům, kteří mě v průběhu celého studia podporovali.

Obsah

Úvod	6
1 Cíle práce a výzkumné otázky	7
2 Data a metodika	8
3 Rozbor problematiky.....	11
4 Geografická charakteristika Kostariky se zaměřením na cestovní ruch.....	32
4.1 Obecné poznatky	32
4.1.1 Historie.....	32
4.1.2 Poloha a povrch	33
4.1.3 Přírodní rizika	35
4.1.4 Klima	36
4.1.5 Fauna a flóra	36
4.1.6 Vodstvo.....	37
4.1.7 Obyvatelstvo	37
4.1.8 Hospodářství	39
4.1.9 Doprava.....	40
5 Chráněné oblasti Kostariky	43
6 Cestovní ruch na Kostarice	49
6.1 Rozbor problémů cestovního ruchu na Kostarice	51
7 Analýza výsledků cestovního ruchu na Kostarice	53
7.1 Návštěvnost chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020	53
7.2 Účel návštěvy a aktivity prováděné návštěvníky na Kostarice	64
7.2.1 Výsledky dotazování na sociálních sítích se zaměřením na české turisty	66
7.3 České cestovní kanceláře nabízející Kostariku	72
Závěr	76

Seznam použitých zdrojů	79
Seznam tabulek	90
Seznam obrázků	91
Seznam map.....	93
Seznam použitých zkratek	94
Seznam příloh.....	97
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Cestovní ruch je již po dlouhá staletí něčím, co dokáže uspokojit lidskou touhu objevovat nová místa a odlišné způsoby života. Lidé totiž mají a vždy budou mít potřebu poznávat nové. To také s příchodem průmyslové revoluce v 18. století přineslo možnost vylepšit podmínky osobní přepravy a také došlo ke vzniku prvních cestovních kanceláří. Za pomoci nejen těchto pokroků si cestovní ruch za posledních několik let prošel takovými změnami, díky kterým se stal jedním z nejvýznamnějších odvětví světové ekonomiky. Kvůli obrovskému zájmu turistů o chráněné oblasti musí být navrhována opatření na omezování počtu návštěvníků ve vybraných lokalitách. Důležité jsou také ekonomické nástroje (např. poplatek za vstup do chráněné oblasti) (Pešout & Štěrba, 2016).

Proč je ale tato diplomová práce zaměřena zrovna na Kostariku a její chráněné oblasti? Důvodem je především to, že Kostarika má obrovský potenciál pro cestovní ruch díky přírodě a komunitnímu způsobu života místních obyvatel. Termín „Pura Vida“, který představuje pro zdejší obyvatele způsob života, v sobě ukrývá ale mnoho výrazů. Jedním z nejčastějších překladů tohoto slovního spojení je „čistý život“. Obyvatelé Kostariky tento termín používají i při běžné komunikaci. Pokud se Vás tedy Kostaričan zeptá, jak se máte, stačí odpovědět „Pura Vida“. V tomto slova smyslu představuje Vaše odpověď, že se máte skvěle. Existuje ale i několik momentů, kdy se ocitnete v situaci, která nepřekypuje pozitivy. Například při pozdním příchodu se můžete omluvit odpovědí „Pura Vida“, která v tomto případě znamená „Omlouvám se“ nebo „Promiň/te“. Pura Vida má tedy na Kostarice nespočetné množství výrazů a pro jejich lepší pochopení a vcítění se do „čistého života“ je důležitá návštěva této země (Pura Vida Meaning, 2022). Samotný termín má svůj význam i v oblasti managementu chráněných oblastí. Ukázkou je projekt Campo de Bienestar Pura Vida, který má za cíl plánovat a posilovat konkurenceschopnost cestovního ruchu, a to na místní úrovni v kantonu San Carlos (Alvarado a kol., 2016). Co se týče právě konkurenceschopnosti v odvětví turismu, tak pro Kostariku jsou velkými konkurenty další země Latinské Ameriky. Tyto země mají, podobně jako u Kostariky, vysokou nabídku chráněných oblastí. Samotnou konkurencí může být ale pro Kostariku v rámci ekoturistiky i Keňa, kde je tato forma cestovního ruchu velmi oblíbená (Weaver, 1999).

1 Cíle práce a výzkumné otázky

Diplomová práce na téma *Cestovní ruch na Kostarice v kontextu ochrany přírody* se zaměřuje na vybrané lokality Kostariky, které jsou specifické ochranou přírody v rámci cestovního ruchu. Jedná se zejména o národní parky, rezervace a další chráněné oblasti. Celkem jsou pro tuto práci stanoveny tři cíle:

1. Zjistit a vysvětlit prostorové rozdíly návštěvnosti a pokusit se vyhodnotit geografické faktory, které tyto rozdíly ovlivňují. Rozbor se zaměřil na pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí.
2. Posoudit význam ekoturismu a udržitelného cestovního ruchu pro cestovní ruch na Kostarice.
3. Vyhodnotit význam cestovního ruchu v chráněných oblastech Kostariky pro české turisty za pomoci nabídky českých cestovních kancelářů.

2 Data a metodika

Pro vypracování diplomové práce bylo nezbytné vyhledat statistické informace, které se zaměřují na cestovní ruch na Kostarice. Sekundární data, která posloužila k analýze výsledků, byla nalezena na stránkách Kostarického turistického institutu - Instituto Costarricense de Turismo (dále jen ICT). ICT nabízí data týkající se nejen počtu návštěvníků pro vybrané chráněné lokality Kostariky za období 2011 až 2020. Při porovnávání návštěvnosti je brán zřetel pouze na návštěvníky ze zahraničí, označované v datech jako nerezidenti. Důvodem zvolení této skupiny je snaha poukázat na to, jak moc je na Kostarice rozšířen zahraniční turismus v chráněných oblastech. Dále také to, jak moc je pro zahraniční turisty lákavá ekoturistika a udržitelný cestovní ruch, kterému se Kostarika tolik věnuje.

Co se týče zvolených lokalit, je zkoumáno 45 velkoplošných chráněných území, které jsou označovány jako národní parky (28), národní útočiště pro volně žijící živočichy (9), biologická (4), lesní (3) a přírodní (1) rezervace. V příloze A je pak vypsán seznam všech 45 v práci sledovaných velkoplošných chráněných území. Podle dat, jež GRAS (2022) nabízí, má Kostarika více než 45 sledovaných oblastí. U těchto dalších oblastí však ICT data návštěvnosti nesleduje. Výjimku tvoří chráněná oblast Barra del Colorado, Estación Experimental Forestal Horizontes, Iguanita, Monumento Nacional Guayabo a Monte Alto. Tyto data jsou sice ICT nabízena, ale již se nenachází v datech u programu ArcGIS.

Pro vysvětlení rozdílů v návštěvnosti chráněných oblastí byly zohledněny následující geografické faktory: rozloha a lokalita chráněné oblasti, dostupnost silniční dopravou a vzdálenost od mezinárodních letišť. Při zkoumání dat je nejvíce brána v úvahu rozloha chráněných oblastí. V tomto kroku je sledován počet návštěvníků na 1 km² v jednotlivých chráněných lokalitách, díky čemuž se dá zjistit, zda má rozloha oblastí vliv na jejich návštěvnost. Zanalyzovaná data a získané výsledky jsou následně zpřehledněna za pomoci tabulek, grafů a map.

ICT dále nabízí data, která jsou specializována na motivaci turistů a jejich aktivity v rámci cestovního ruchu v průměru za období 2017 až 2019. Jedná se o procentuální výkaz návštěvníků, kteří praktikovali vybrané aktivity, jako je pěší turistika, návštěva vulkánů, pozorování fauny a flóry apod. Opět se jedná o sekundární data, která byla získána za pomoci průzkumů kostarického turistického institutu na mezinárodních letištích (Juan

Santamaria a Daniel Oduber). V tomto případě však nelze zjistit, kolik respondentů se průzkumu ICT zúčastnilo.

S provozovanými aktivitami se pojí i popularita jednotlivých lokalit, která byla zkoumána za pomoci dotazníkového šetření (Příloha B). Způsobem získání těchto dat byla snaha oslovit české turisty prostřednictvím facebookových skupin se zaměřením na cestování (např. *Cestování, spolucestování, cestovatelská seznamka* a *Cestování bez hranic - rady a tipy*). Krátce byl dotazník sdílen také na sociální síti Instagram. Samotné šíření dotazníku na Facebooku trvalo necelé dva měsíce, kdy v průběhu této doby docházelo k jeho opakovanému přesdílení. Nástrojem tvorby dotazníku se stala online služba Survio. Po ukončení sběru odpovědí byla úspěšnost dotazníkového šetření vyhodnocena na pouhých 35,3 %. To znamená, že dotazník zobrazilo 170 respondentů, ale jen 60 jich odpovědělo. Strukturu respondentů zúčastněných v dotazníkovém šetření můžeme rozčlenit podle následujících indikátorů - pohlaví, věková skupina, nejvyšší dosažené vzdělání, společenské postavení. Z celkového počtu respondentů odpovědělo na dotazník 77 % žen a 23 % mužů. Nejčastější věkovou skupinou, která se šetření zúčastnila, byli respondenti ve věku 19 až 29 let. Tuto skupinu tak tvořilo necelých 50 % dotazovaných. Důvodem, proč je tato skupina nejvíce zastoupena je pravděpodobně to, že mladí lidé ve věku od 19 do 29 let bývají již výdělečně činní a cestování v mnoha případech upřednostňují. Dalšími věkovými skupinami byly lidé ve věku do 18 let (3,3 %), 30 až 39 (16,7 %), 40 až 49 (13,3 %), 50 až 59 (15 %), 60 a více let (3,3 %). Při otázce, jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání, zvolilo 33,3 % respondentů odpověď „vysokoškolské - magisterský titul a vyšší“, 28,3 % „vysokoškolské - bakalářský titul“ a 26,7 % zvolilo vzdělání středoškolské. Zbývajících sedm respondentů své odpovědi rozdělilo mezi vzdělání vyšší odborné (6,7 %) a základní (5 %). Posledním ukazatelem struktury respondentů v dotazníkovém šetření byla otázka soustředěná na současné společenské postavení dotazovaného. Nejčastější skupinou odpovídající na dotazník byli osoby v zaměstnání (36,7 %), studenti (33,3 %) a osoby samostatně výdělečně činné (20 %). 5 % respondentů bylo v době vyplňování dotazníků nezaměstnaných a z 5,1 % se jednalo o osoby v důchodu, na mateřské dovolené a zaměstnavatele. Záměrem tohoto dotazníkového šetření bylo především zjistit, jaké aktivity jsou turisty při návštěvě Kostariky provozovány a jaké chráněné oblasti v rámci turismu na Kostarice navštívili. V tomto kroku došlo k porovnání s výsledky, které ICT získalo při průzkumech na letištích Santamaria a Daniel Oduber.

Pro zjištění významu cestovního ruchu v chráněných oblastech Kostariky pro české turisty za pomoci nabídek z 20 českých cestovních kanceláří (dále CK) byl proveden jejich průzkum. Důvodem zvolení uvedeného počtu CK je to, že v rámci České republiky působí přes 500 cestovních kanceláří, kdy ale ne všechny mají Kostariku ve své nabídce. Vybrané cestovní kanceláře jsou zvoleny proto, že při vyhledávání nabídek týkajících se poznávacího pobytu na Kostarice, byly nabízeny mezi prvními.

V praktické části diplomové práce se pracuje se statistickými údaji, jejichž výsledky jsou reprezentovány deskriptivními statistikami a kartografickými vyobrazeními za pomoci programu ArcGIS. Dále jsou některé z výsledků ztvárněny tabulkami a grafy vytvořených v programu Microsoft Excel. Komparativní analýza zde pomáhá sledovat rozdíly v rámci návštěvnosti v chráněných oblastech Kostariky, a to za období 2011 až 2020. Následně u tohoto kroku dochází k bližšímu zaměření se na pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných lokalit zahraničními turisty. V celém závěru práce dochází k diskuzi získaných výsledků.

3 Rozbor problematiky

Na téma cestovního ruchu a ochrany přírody bylo zpracováno již nespočetné množství prací a odborných článků. Samotný cestovní ruch (angl. *tourism*) a jeho definice je specifická hned několika formami, neboť se tímto fenomén zabývá mnoho autorů. Pokud se zaměříme na dnes rozvinutý moderní cestovní ruch, jeho kořeny spadají na přelom 19. a 20. století. Avšak za jeho počátky je vybranými autory považováno i období průmyslové revoluce v 18. století. Dnes je cestovní ruch součástí vědních disciplín, které jej zkoumají. Jedná se například o geografii, psychologii, sociologii či ekonomiku (Hesková a kol., 2011). Definici cestovního ruchu je možné definovat také podle Světové organizace cestovního ruchu, neboli UNWTO (UNWTO, 2022a).

Cestovní ruch je považován za systém, který se skládá ze subjektů a objektů, které koexistují a mají na sebe výrazný vliv. Za subjekty cestovního ruchu jsou považováni účastníci, kteří uspokojují své potřeby. Tyto potřeby jsou uspokojovány zejména ve volném čase ve vybrané lokalitě, jenž pro účastníka není místem trvalého bydliště ani místem zaměstnání. Účastníci jsou označováni jako návštěvníci, turisté a výletníci. (Hesková a kol., 2011). Obecně jsou pak návštěvníci děleni podle místa původu, a to na rezidenty a nerezidenty. Za rezidenty jsou považováni domácí návštěvníci, kteří navštěvují zemi, v níž mají trvalé bydliště. Naopak za zahraniční návštěvníky neboli nerezidenty jsou považováni ti, kteří mají místo trvalého bydliště v jiné zemi, než ve které uskutečňují cestovní ruch (ČSÚ, n.d.). Za návštěvníka jsou považovány ty osoby, které cestují do vybrané lokality mimo své bydliště na dobu kratší než 6 měsíců. Takto jsou označovány osoby v domácím cestovním ruchu. Naopak v zahraničním cestovním ruchu je za návštěvníka považována ta osoba, která vycestovala do jiné země na dobu kratší než 1 rok (Hesková a kol., 2011). Turistou je každý účastník cestovního ruchu, který je specifický přenocováním v dané lokalitě. Naopak výletník je osoba, která se účastní cestovního ruchu maximálně na 24 hodin, ale na noc se opět vrací do místa svého bydliště. (ČSÚ, n.d.). Turisty lze rozdělit dle délky pobytu na turisty na dovolené a na krátkodobě pobývajících turisty. Turisté na dovolené tráví na vybraném místě více dní a nocí. Jako příklad lze uvést Českou republiku a Francii, kdy v ČR jsou stanoveny 2 až 3 noci a ve Francii je tento počet o něco vyšší (7 až 8 nocí). Krátkodobě pobývajících turistů, často označováni jako *short-term tourists*, cestují na předem stanovenou dobu, která

nepřekračuje dopředu zvolený počet dní a nocí. Krátkodobě pobývajícím turistům jsou charakterizováni alespoň jedním přenocováním v cílové lokalitě (Hesková a kol., 2011).

Mezi objekty cestovního ruchu spadá vše, co je účastníky považováno za cíl cesty. Jedná se například o hmotné a nehmotné prvky, mezi něž spadají přírodní, kulturní a další člověkem vytvořené prvky (UNWTO, 2019). Obecně se jedná o atraktivitu území v cílovém místě, ale může jít i o různé podniky (Hesková a kol., 2011). Právě cílové místo je turistickou destinací, jež je tvořené prostorem s hranicemi nebo bez nich. Jedná se o místo, kde se soustřeďují aktivity, produkt a služby pro účastníky cestovního ruchu. Toto místo lze také označit jako místo nabídky cestovního ruchu. Kvalitní cílovou destinací jsou označována místa nabízející uspokojení potřeb a požadavků pro ty, kteří do dané destinace cestují. Cílová destinace by měla zahrnovat kvalitní občanskou vybavenost, komunikace a technickou infrastrukturu. Především by ale měla být tvořena s respektem k lidskému, přírodnímu a kulturnímu prostředí (UNWTO, 2019). V tomto případě se jedná o sekundární nabídku, kdy primární nabídka je specifická přírodním a kulturním potenciálem cílové destinace (Hesková a kol., 2011).

Podle Heskové a kol. (2011) lze rozlišit několik forem cestovního ruchu. Jedná se například o geografický typ cestovního ruchu (domácí; regionální; vnitřní; zahraniční; mezinárodní), počet účastníků (individuální; skupinový; masový; ekologický), délka trvání (víkendový; krátkodobý; dlouhodobý), způsob organizování (skupinový zájezd; individuální; klubový), sociologické hledisko (návštěva příbuzných; komerční; etnický) či místo pobytu (městský; venkovský; horský; přímořský).

Potenciál cestovního ruchu se z vysoké části podílí na snaze snížit chudobu. Světová organizace cestovního ruchu vytvořila analýzu, díky níž bylo možné specifikovat několik záměrů ve snaze splnit tento cíl. Jedním z nich je, že některé rozvojové země mají velmi vhodné podmínky pro dostatečně kvalitní nabídku v odvětví cestovního ruchu. Mezi takové patří nejen kultura, divoká příroda a klima, ale i dobrá dopravní poloha. Bohužel s pozitivními dopady, jako je vznik nových pracovních pozic, se pojí i ty negativní. Spadají sem například vlivy na změnu klimatu, kterou v první řadě podporuje energetika, doprava a provozování sociálních zařízení (stravovací či ubytovací) v cestovním ruchu. Nejen sociální zařízení, ale i aktivity návštěvníků v některých případech vedou k vyššímu znečištění lokálních půd a vod, a to z důvodu špatného zacházení s odpadem nebo neudržitelným způsobem využívání přírodních zdrojů. Negativní dopady mohou působit také na přírodu a její biologickou rozmanitost, což může s nevhodným chováním

návštěvníků v některých případech vést k ohrožení fauny a flóry. Dopady mohou nastat ale i ve společenském prostředí. Může se jednat o nárůst kriminality (zejména krádeže) na turisty přeplněných místech, sexuálního obtěžování či ohrožení kulturních a společenských tradic (UNWTO, 2013).

Vraťme se ale zpět k problematice cestovního ruchu, na který se soustředí velké množství literatury. Jedním z předních knižních zdrojů pro tuto práci je kniha „*Udržitelný cestovní ruch: Principy, certifikace a měření*“. V této knize autorka představuje samotný udržitelný cestovní ruch (angl. *sustainable tourism*), který v mnoha ohledech zajišťuje nynější potřeby zúčastněných aktérů cestovního ruchu, přičemž dbá na rozvoj území, a to jak z hlediska přírodních, tak i kulturních hodnot (Závodná, 2015). Cílem udržitelného cestovního ruchu je minimalizovat negativní dopady a naopak zvýšit jeho pozitivní přínosy (GSTC, 2021a). Tohoto cíle lze dosáhnout nejen ochranou přírody, fauny, flóry a přírodních zdrojů, ale i nabídkou turistických zážitků, které napomáhají k ochraně kulturních památek a dědictví. Do těchto cílů můžeme zahrnout i tvorbou socioekonomických výhod, jako je nabídka pracovních příležitostí či ekonomická bezpečnost (UNWTO, 2022b).

S udržitelným cestovním ruchem nastupuje i změna v cíli, který měl původně za znění maximalizaci zisku. Dnes je tomuto kroku jinak a do popředí nastupuje role tzv. schématu „3P“. Toto schéma představuje myšlenku „Planet-People-Profit“, jejímž autorem je americký profesor Donald Hawkins. V překladu do češtiny si toto schéma lze přeložit jako Planeta-Lidé-Zisk. Právě tato myšlenka se stává v současné době více důležitou, neboť vede ke snaze vyvážit tři základní aspekty, které představují onu udržitelnost cestovního ruchu. Jedná se o aspekty (Závodná, 2015):

- ochrana životního prostředí
- přínosy pro lidskou společnost
- stabilní ekonomický růst

Podle Páskové a Zelenky (2018) existuje ale mnohem více aspektů udržitelného cestovního ruchu. Za pomoci UNWTO a UNEP (Program OSN pro životní prostředí) vypracovali celkem 12 aspektů - kvalita životního prostředí, ekonomická životaschopnost, kvalita zaměstnanosti, místní prosperita, sociální rovnost, uspokojení návštěvníků, místní kontrola, kvalita života místní komunity, kulturní rozmanitost a identita, fyzická integrita, biodiverzita a efektivita využívání zdrojů. Všechny těchto

12 aspektů je určitým způsobem navzájem propojeno a pro jejich stabilitu je nutné, aby toto propojení nebylo ukončeno.

Se změnou životních podmínek a smýšlením lidské populace se v současné době více řeší dopady cestovního ruchu a jeho vlivy (nejen) na životní prostředí. Těmito vlivy se zabývá UNWTO, které se snaží upozorňovat účastníky cestovního ruchu na jejich odpovědnost k ochraně přírody. Důvodem tohoto kroku jsou nejen pozitivní, ale i negativní dopady rozvoje cestovního ruchu. Spolu s UNWTO se tímto problémem zabývá také WTTC (Světová rada cestování a cestovního ruchu) a EU (Stejskal, 2016). Samotné UNWTO spolu s UNEP vytvořilo celkem 12 cílů, kterými se má udržitelný cestovní ruch zabývat. Tyto cíle jsou zpracovány v příloze C (UNWTO, 2013).

Pokud chceme podporovat udržitelný cestovní ruch, je dáno pravidlo, že jeho účastníci by měli co nejlépe a s co největší snahou cestovat odpovědným stylem. V tom spočívá několik kroků, které stanovil projekt EDEN. Tyto primární kroky v tomto ohledu stanovil již dříve Globální etický kodex cestovního ruchu, jehož zakladatelem je UNWTO. Projekt EDEN vznikl v Evropě v roce 2006 za podpory Evropské komise iniciativou CzechTourism EDEN. V překladu ze zkratky European Destination of Excellence projekt představuje Evropské excelentní destinace (European Commission, 2022a). Tohoto projektu se může zúčastnit jakákoliv evropská země, která je součástí Evropské unie a jedinou podmínkou účasti je závazek k nejen environmentální, ale i k sociální a kulturní udržitelnosti (Závodná, 2015). EDEN vytvořil celkem sedm kroků pro odpovědné cestování, mezi něž spadá (CzechTourism, 2022):

- Respekt ke kultuře a k obyvatelstvu v cílové oblasti
- Odpovědný přístup k přírodním zdrojům a snaha zamezit jejich plýtváním
- Respekt ke hmotným kulturním památkám v cílové oblasti
- Snaha zmírnit negativní dopady na přírodu využíváním hromadné či jiné formy dopravy, která nemá zásadní vliv na změnu kvality životního prostředí
- Třídění vyprodukovaného odpadu při cestování a snaha využívat vratné obaly
- Podpora místních obyvatel a jejich podnikání v oblasti výroby lokálních produktů
- Podpora místních obyvatel a jejich podnikání v oblasti ubytovacích a stravovacích zařízeních

Pokud se vrátíme zpět k cílům projektu EDEN, tak jako hlavní lze uvést snahu podpořit rozvoj udržitelného cestovního ruchu a zelené transformace ve zvolených destinacích

(European Commission, 2022a). Pod zelenou transformací je představována výzva k tomu, aby se samotná Evropa stala klimaticky neutrální a podpořila udržitelné a ekologické technologie. Splnění všech těchto cílů je naplánováno do roku 2050 (European Commission, 2022b). Stát se uhlíkově neutrální zemí má ve svých cílech i Kostarika, která vytvořila na popud globálních opatření v oblasti klimatu svou vlastní strategii na tuto problematiku (Mora, n.d.). Dalším z důležitých cílů je snaha snížit nebo jiným způsobem omezit počet návštěvníků v lokalitách, které jsou zasaženy masovým turismem. Masový turismus je někdy spojován s tzv. 3S, která představují slovní spojení Sun-Sea-Sand, v českém překladu Slunce-Moře-Pláž. Tento model představuje klasickou dovolenou v hotelovém resortu (Kotíková, 2013).

Kromě již výše zmíněných aktérů UNWTO a UNEP, kteří se soustřeďují na udržitelný cestovní ruch, do této kategorie spadá mnoho dalších. Jedná se například o mezinárodní agentury rozvojové pomoci; ministerstva cestovního ruchu; cestovní kanceláře; turistická sdružení; správy národních parků; místní správy; poskytovatele služeb cestovního ruchu; tour operátory; nevládní organizace; vzdělávací a výzkumné instituce; místní obyvatelé; návštěvníci (UNWTO, 2013), Travel Foundation, WTTC, UNIDO (Organizace spojených národů pro průmyslový rozvoj) či OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) (United Nations, n.d.). Spadají sem také různé konference a programy. Jednou z nejznámějších je Konference OSN o udržitelném rozvoji. Dále je to Agenda 21 (Man, n.d.) nebo ST-EP Program (UNWTO, 2006). Na konferenci v Riu v roce 2012 bylo uvedeno, že OSN podporuje investice do udržitelného cestovního ruchu a jeho podpůrných typů, jako je kulturní a ekoturistika (United Nations, 2012).

Mezi základní principy udržitelného cestovního ruchu spadá zachování environmentálních, sociálních, kulturních a ekonomických zdrojů, a to především pro budoucí generace. Budoucnost dalších generací závisí také na principu spravedlnosti, kdy je velmi důležité zachovat předpoklad *fair play* (Závodná, 2015). Fair play představuje princip tzv. čisté hry, která má své základy již ve starověkém Řecku, kdy byla spojována s válčením. V dnešní době představuje především sportovní hodnotu, kdy je respektován soupeř spolu s dodržováním pravidel her a kdy vítězství je zasloužené (Sylwia, 2012). Právě předpoklad fair play je zásadní při budování podmínek pro budoucí generace, a to nejen při přerozdělování environmentálního, sociálního, kulturního a ekonomického prospěchu, ale i nákladů, které jsou spojovány s lidskou činností v cestovním ruchu (Závodná, 2015).

Pro samotný udržitelný rozvoj je důležité stanovení tří základních pilířů, a to environmentální, sociální a ekonomický pilíř. Tyto tři pilíře jsou definovány mnoha vědci, autory a organizacemi (Ministerstvo životního prostředí, 2022a). Pod environmentálním pilířem, někdy označovaném jako ekologický (Ústav územního rozvoje, 2006), je vyobrazena potřeba zachování přírodních zdrojů. Mezi tyto potřeby spadají například nerostné suroviny, energie a v neposlední řadě i životní podmínky pro obyvatele Země (Závodná, 2015). Co se týče environmentální dimenze společenské odpovědnosti v cestovním ruchu, tak v tomto případě jde na řadu právě vzdělání a informovanost. Díky těmto faktorům může docházet k předcházení vzniku odpadu, což může být důsledkem povědomí obyvatel o recyklaci, třídění odpadu, úspore energií a vody (Pásková & Zelenka, 2018). Jako sociální pilíř si lze představit nejen rozvoj podmínek pro život obyvatel, jako je jejich vzdělání, zdraví a sociální soudružnost (Závodná, 2015), ale i dodržování lidských práv a zajištění vyhovujících pracovních podmínek spolu s podporou místní ekonomiky. Důležité je i respektování života místních a původních obyvatel destinace a ochrana jejich kulturního dědictví a památek (Pásková & Zelenka, 2018). Posledním zmiňovaným pilířem je pilíř ekonomický, který je v úzkém spojení se sociálním pilířem. To znamená, že je spojován s růstem hospodářského rozvoje nebo se zaměstnaností obyvatel (Závodná, 2015). Na ekonomický pilíř společenské odpovědnosti je důležité pohlížet i z jiné strany, než jen ze strany maximalizace zisku. Je zde důležité zajistit spokojenost pro zaměstnance (odměny, bonusy), financování projektů, zajištění podpory a vzdělání v rámci sdílené či zelené ekonomiky (Pásková & Zelenka, 2018). V současné době existuje podle dalších autorů více pilířů udržitelného rozvoje. Jedná se například o pilíř politický, institucionální, psychologický či technologický (Závodná, 2015). Podle UNWTO však můžeme identifikovat celkem 5 pilířů, které se soustřeďují na udržitelný cestovní ruch a úzce souvisí s jeho cíli. Jedná se o pilíře - politika a řízení cestovního ruchu; ekonomická výkonnost, investice a konkurenceschopnost; zaměstnanost, solidní práce a lidský kapitál; sociální začleňování a snižování chudoby; udržitelné přírodní a kulturní prostředí (UNWTO, 2013).

S udržitelným chováním bývá bohužel často spojováno i neudržitelné chování účastníků cestovního ruchu. Toto chování určitým způsobem znečišťuje životní prostředí a přispívá k problémům s odpadem, zejména s produkty na jedno použití. Dále dochází k nadměrné dopravě, která zatěžuje životní prostředí nejen hlučností, ale i emisemi či zabráním ploch

pro výstavbu dopravních komunikací a k plýtvání přírodních zdrojů, pitnou vodou či energiemi (Závodná, 2015). Právě negativní dopady můžeme podle Závodné (2015) členit na několik oblastí, a to environmentální, sociokulturní a ekonomické. Environmentální, někdy označované také jako ekologické efekty, jsou dopady na přírodní prostředí. Těmto dopadům je pozornost věnována mnohem delší dobu, než například sociokulturním. Problémem je, že dochází k negativnímu, ale i pozitivnímu ovlivňování přírodního prostředí přímým i nepřímým zásahem člověka. Klasickým přímým zásahem je například degradace přírodních, ale i přírodně-kulturních památek a zvýšené znečištění životního prostředí aktivitou všech účastníků, a to nejen v cestovním ruchu. Nepřímo se lidé podílejí například na produkci, spotřebě a distribuci zboží a služeb. Právě distribuce zboží a pohyb osob představuje jeden z nejvýznamnějších ekologických vlivů. Významným negativním dopadem na přírodu má i masový turismus, kdy může docházet například k vyšlapávání cest mimo vyznačená území, což může mít za následek erozi půd, která bývá označována jako antropogenní eroze. V tomto slova smyslu můžeme za erozi považovat i obrušování historických staveb či části soch, a to jen lidskými dotyky. Na erozi ale nemá vliv pouze tato, řekněme jednoduchá lidská činnost, ale i mnoho dalších. Nejčastěji jsou tyto činnosti reprezentovány jako výstavba technické infrastruktury, tedy ubytovacích zařízení (hotely, penziony atd.) a dopravních komunikací. Právě výstavba dopravní komunikace může mít za následek zvýšení hlučnosti v dané lokalitě, což může negativně ovlivnit chování zde volně žijících živočichů. Vliv na živočichy může mít například i nechtěné zanesení (ne)invazního druhu rostlin či živočichů. V minulosti k tomuto zanesení docházelo často vědomě, a to za účelem zvýšit atraktivnost lokality. Zanesení některého z invazních druhů může mít za následek vyhubení jiného druhu v chráněné oblasti. Příkladem invazních druhů na Kostarice může být perutýn, asijská mangusta nebo želva nádherná (Vaughan & Rodriguez, n.d.). Jako další příklad eroze je uváděna tzv. eroze duchovních a kulturních hodnot, kdy dochází k narušení pietního místa nebo k záměrnému poškození památek. Tato eroze je charakteristická např. vyškrabávání iniciál do kamenů či kmenů stromů. Negativní ekologické dopady cestovního ruchu jsou spojovány i se znečištěním vod a půd, kdy dojde ve vybrané destinaci k nadměrné koncentraci návštěvníků a např. sociální služby jako jsou toalety, nejsou pro návštěvníky dostatečně zajištěné. V této chvíli dochází ke znečištění nejen půd, ale i povrchových vod odpadky či exkrementy. V některých případech může za negativní dopad na přírodu nést i nevědomost návštěvníků, kteří zakupují suvenýry, které

mohou být vyráběny například z lachtaní kůže (Obr. č. 1), a tím podpoří poptávku. Mezi další negativní ekologické dopady spadá i provozování vodních aktivit, jako je potápění v okolí korálových útesů (Pásková, 2012).

Obr. č. 1: Klíčenka z lachtaní kůže

Zdroj: Vlastní fotografie, 2022

Pokud chceme, aby udržitelnost cestovního ruchu fungovala, je zapotřebí zajistit několik kroků pro jeho realizaci. V prvním kroku je nutné stanovit cíl vize a plánování, kdy právě plánování je jedním z důležitých faktorů udržitelnosti, bez něhož se cestovní ruch neobejde. Dále se jedná o analýzu zájmů aktérů, kteří se cestovního ruchu účastní. V tomto kroku se jedná nejen o podnikatele v cestovním ruchu, ale i o jeho zákazníky (resp. návštěvníky). Pro splnění tohoto kroku je nezbytné monitorovat počty návštěvníků ve vybraných destinacích, do čehož mohou být zapojeni místní komunity. V poslední řadě je nutné zpracovat například strategický rámec pro management cestovního ruchu (Pásková & Zelenka, 2018). Co se týče Kostariky a řízení návštěvnosti chráněných oblastí, tak zde byly v roce 2014 vytvořeny metody, které se na tuto problematiku soustředí. Příkladem je limit přijatelné změny, řízení dopadu návštěvníků v oblasti či turistická únosnost (nosná kapacita území). Díky těmto metodám se může v chráněných oblastech Kostariky zajistit lepší řízení návštěvnosti (IUCN, 2022).

Podle Páskové (2012) je důležité zmiňovat i vzdělávání v okruhu environmentalistiky cestovního ruchu. Právě toto vzdělávání vede k rozšíření obzorů například u vysokoškolských studentů v oboru cestovního ruchu, kdy je toto studium často označováno jako mezioborové a kde postupně dochází k zaměření právě na ekoturismus, geoturismus apod. Důležitým faktorem při výuce environmentalistiky je správná interpretace informací o probíraném území či památce. Správná interpretace je poté

přínosem pro posluchače (návštěvníky, správce chráněných území, investory, místní podnikatele atd.). Interpretace musí být obohacena i o další znalosti, jako je například psychologie či kognitivní věda. S enviromentalistikou se vyvíjí i několik inovativních forem cestovního ruchu (geoturismus, ekoturismus).

Udržitelný cestovní ruch je podle velkého množství autorů členěn na několik typů. Jedná se zejména o ekologický cestovní ruch, známý též jako ekoturismus či zelený cestovní ruch. Dále měkký, venkovský, solidární, komunitní cestovní ruch či agroturistika. Všechny tyto typy jsou protikladem ke klasickému, tzv. masovému turismu (Juganaru a kol., 2008).

Měkký cestovní ruch můžeme definovat jako ten typ cestovního ruchu, který se nezaměřuje pouze na ochranu životního prostředí, ale jeho hlavním rysem je i ochrana lidského zdraví (Juganaru a kol., 2008). Turismus, který bývá uskutečňován na venkovských oblastech a spočívá v soužití návštěvníka s venkovským stylem života, se nazývá venkovský cestovní ruch (UNWTO, 2022c). Tomuto typu je velmi podobná i agroturistika, která může spočívat v obohacení pobytu na farmě o jízdu na koni či ochutnávku lokálních produktů. Cestovní ruch, který zapojuje místní obyvatele do rozhodování při rozvoji turismu ve vybrané lokalitě v jejich prospěch, se nazývá komunitní cestovní ruch. Jeho cíle spočívají v tom, že místní přebírají plnou moc nad příjmy, které jsou z turismu získány a následně využity pro rozvoj a zlepšení kvality života v lokalitě. Solidární cestovní ruch spočívá ve snaze udržet ekonomiku cestovního ruchu pod kontrolou, jejíž prospěch bude směřován pouze k místním komunitám. Odpovědnost však musí nést nejen místní obyvatelé, ale i turisté, kteří musí určitým způsobem respektovat přírodní a kulturní dědictví lokality. Tento typ cestovního ruchu zahrnuje i další typy, jako je ekoturismus a komunitní cestovní ruch. Odpovědný cestovní ruch se může potýkat i s mnoha problémy, jako je například přesycení turisty. To může mít za následek nejen negativní dopad na životní prostředí, ale i na kvalitu života místních obyvatel v lokalitě (Juganaru a kol., 2008).

Pod udržitelný cestovní ruch nebo můžeme také říci environmentálně, sociálně a ekonomicky odpovědný cestovní ruch, spadá několik forem. Jako první příklad lze uvést dobrovolnický cestovní ruch. Dobrovolničení, v anglickém překladu se setkáme nejčastěji s *volunteer tourism*, je v současné době obrovským trendem. Pro fungování dobrovolnického cestovního ruchu je velmi důležité zapojení turistů do místních komunit. Díky dobrovolničení se jeho aktéři mohou vracet do jedinečných míst, kde zažívají spolu

se zážitky i ochutnávku odlišeného způsobu života (Kotíková, 2013). Rozvoj dobrovolničení nastal v 90. letech 20. století a mezi jeho aktivity patří například asistence při vědeckém výzkumu (Pásková & Zelenka, 2018). Do této aktivity spadá například monitorování divokých druhů zvířat za pomoci fotopastí, pomoc s ochranu ohrožených druhů zvířat nebo vypomáhání rangerům v boji proti pytláctví (JusticeForNature, 2022).

Další formou udržitelného cestovního ruchu je geoturismus. Geoturismus je takový druh turismu, který se zaměřuje na krajinu a geologii, díky čemuž napomáhá za pomoci vzdělávání zachovat biodiverzitu ve vybraných lokalitách (Stronza a kol., 2019). Mezi lokality, jež jsou specifické geoturismem, lze považovat například lokality paleontologickými nálezy (Babičková, 2020).

Jednou z dalších velmi významných forem sociálně, ekonomicky a environmentálně odpovědného cestovního ruchu je ekoturismus (angl. *ecotourism*) (Pásková & Zelenka, 2018). Ekoturistiku lze také označit jako zelený turismus, který se skládá právě z ekoturismu a venkovského cestovního ruchu (Závodná, 2015). Pojem ekoturismus byl poprvé zaregistrován roku 1973, kdy jej *The Oxford English Dictionary* popsal jako turismus, který je soustředěn do oblastí ekologického zájmu za účelem podpory ochrany a pozorování divoké zvěře (ITHSA, n.d.). Avšak první počátky historie ekoturismu jsou vázány s akademikem Clausem Dieterem Hetzerem. Hetzer v roce 1965 vytvořil první principy chápání ekoturismu a díky tomu se stal zakladatelem tohoto pojmu (McLaughlin, 2011). Mezi Hetzerovy principy je řazena minimalizace negativních dopadů na životní prostředí se snahou šířit respekt k hostitelským regionům a maximalizace nejen finančních výhod pro místní obyvatele, ale i zajištění spokojenosti návštěvníků (Sood a kol., 2019). Toto vymezení se stalo základem pro další vývoj definic ekoturismu. Jednu z nejčastěji používaných definic vytvořila nezisková organizace *The International Ecotourism Society* (TIES). Organizace vznikla v roce 1990 a v současné době má uzavřené partnerství s více než 190 členskými zeměmi, které zastupují lidé z mnoha různých profesí. Jedná se o akademiky, odborníky na ochranu přírody, členy vlád, architekty či průvodce. Hlavní náplní organizace je propagace a rozvoj ekoturismu, tvorba směrnic a poskytování vzdělávacích programů a technické pomoci (TIES, 2019a). Definice ekoturismu podle TIES z roku 1990 zní, cituji „zodpovědné cestování do přírodních oblastí, které šetří životní prostředí a zlepšuje blahobyt místních lidí“. Tato definice se několikrát během let od svého vzniku změnila, kdy např. v roce 2015 bylo k definici dodáno vzdělání. Její poslání je však stále stejné (TIES, 2019b).

Přínosy ekoturismu lze zaznamenat již od doby, kdy došlo k přesunu z masové turistiky na více individualistickou se zaměřením na zážitky spojené s ochranou a ke zvýšení globálního povědomí turistů o environmentálních problémech (Diamantis, 1998). Pozitiva můžeme sledovat v lepší kvalitě života místních obyvatel v rámci míst, kde je ekoturismus provozován a také jsou zde lepší podmínky pro vzdělání obyvatel týkající se ochrany přírody (Pásková & Zelenka, 2018). Získané finance pak mohou jít na podporu přírodních rezervací a národních parků, které se potýkají s odlesňováním či pytláctvím nebo jako alternativní zdroje příjmů pro místní obyvatele (BBC, 2022). Díky tomu došlo například na Kostarice v 70. letech, kdy se zde rozvíjel ekoturismus, k poklesu nezaměstnanosti o 10 % (ITHSA, n.d.).

Dnes je tak Kostarika jednou ze zemí Střední Ameriky, která má nejvyšší životní úroveň (ITHSA, n.d.). Další pozitiva nalezneme i v sociokulturní, politické a ekonomické sféře, i když za těchto podmínek může docházet k využívání ekoturismu pouze s cílem výdělku, bez ohledu na jeho cíl. Právě taková forma je označována jako konzumní ekoturismus, kdy dochází ke zneužití ekoturismu jako takového. Může se jednat i o motivaci účastníků vidět ohrožené druhy zvířat a další přírodní atrakce, které nezvratným tempem mizí (CBI, 2020). Podobně napodobujícím je i „*greenwashing*“. Tato praktika má za cíl klamat účastníky cestovního ruchu tím, že podává nepravdivé informace a prezentuje se tak jako udržitelný, ekologický a zelený cestovní ruch šetrný k životnímu prostředí. V těchto případech to pak odnášejí společnosti, které jsou opravdu spojovány s udržitelným cestovním ruchem (Kenton, 2021). Mezi další negativní dopady ekoturismu patří například využívání místních obyvatel pro levnou pracovní sílu nebo jako turistickou atrakci. Problém existuje i v odvětví dopravy, kdy například letiště nejsou natolik využívána místními obyvateli a jsou tudíž více závislá na turistech ze zahraničí (BBC, 2022).

Druhou skupinou je tzv. pravý ekoturismus, který bývá dále rozlišován podle oblasti působení na minimalistický, který je zaměřen na megafaunu a celostní, jenž se soustředí na změny chování aktérů v ekoturismu a na ochranu přírodního prostředí. Pravý ekoturismus je mnoha dalšími autory označován také jako hlubinný nebo reálný. Ideálním příkladem pravého ekoturismu je Kostarika, která má vysokou míru zapojení místních komunit a společenské odpovědnosti, z části také díky populárnímu dobrovolnictví (Pásková & Zelenka, 2018).

Za účastníky ekoturismu jsou označováni lidé, kteří jsou spotřebiteli cestovního ruchu a mají silnou vazbu k ochraně přírodního prostředí (Diamantis, 1998) a měli by umět ji respektovat ve všech směrech, jako je například nebezpečí ze stran přírody v cílové lokalitě (Pásková, 2012). Beaumont (2011) definoval tři kritéria, kterými je možné ekoturisty definovat, a to „*příroda, učení, udržitelnost*“. Podle dotazníkového šetření provedeného ve Spojeném království, které je popisováno v článku „*Consumer Behavior and Ecotourism Products*“, bylo zjištěno, že britští ekoturisté jsou skupinou většinou ve věku 17 až 35 let, kteří si cílovou destinaci vybírají na základě toho, jak chtějí rozšířit své znalosti a vzdělání, anebo chtějí získat nový pohled na jim odlišný životní styl, který je spojován s udržitelností, ochranou přírody (Diamantis, 1998) a místními komunitami (Pásková & Zelenka, 2018).

Podle velkého množství studií se v průběhu let dospělo k závěru, že ekoturisté bývají více vzdělaní lidé s vyššími příjmy, kteří mají zájem o učení se nových věcí při svých cestách světem než běžní turisté. Pokud chceme klasifikovat ekoturisty do skupin, lze využít dělení vytvořená například autory Weaver, Kusler a Lindberg, která jsou uvedena v tabulce 1 (McLaughlin, 2011).

Tab. č. 1: Skupiny dělení ekoturistů dle vybraných autorů

Autor klasifikace	Ekoturisté
Weaver	Hardcore / Soft ekoturisté
Kusler	Samostatní ekoturisté / Ekoturisté na zájezdech / Vědecké a další vzdělávací skupiny
Lindberg	Hardcore ekoturisté / Věční ekoturisté / Mainstreamoví ekoturisté / Příležitostní ekoturisté

Zdroj: McLaughlin, J. M. (2011), zpracováno autorkou

Za největší atrakce v rámci ekoturismu jsou považovány lokality s odlišnou kulturní tradicí nebo naopak místa spojená s ochranou přírody (např. národní parky) (CBI, 2020). Pokud si představíme aktivity, které jsou spojovány s ekoturismem, jedná se zejména o pěší turistiku, pozorování fauny a flóry, návštěvu muzeí a dalších kulturních (nezpopularizovaných) akcí (Pásková, 2012).

Významnou neziskovou organizací, která se zaměřuje na ekoturismus, je Centrum pro zodpovědné cestování (CREST). CREST definuje ekoturismus jako „*Odpovědné cestování do přírodních oblastí, které šetří životní prostředí, sociálně a ekonomicky udržuje blahobyt místních obyvatel a vytváří znalosti a porozumění prostřednictvím výkladu a vzdělávání všech zúčastněných*“ (ITHSA, n.d.). S ekoturismem nejsou

spojovány pouze neziskové organizace, ale i např. UNWTO a UNEP, které v roce 2002 v Quebecu uskutečnily první Světový summit o ekoturismu (Man, n.d.).

V rámci ekoturismu existuje několik zásad, které by měli být v rámci jeho provozování dodržovány. Podle TIES (2019b) se jedná se o:

- minimalizace dopadů na cílovou destinaci
- šíření environmentálního a kulturního povědomí
- získávání pozitivních zkušeností a jejich zpětná vazba týkající se politického, environmentálního a sociálního směru
- finanční výhody pro cílovou destinaci, místní obyvatele a průmysl
- spolupráce místních komunit a návštěvníků (dobrovolnictví)

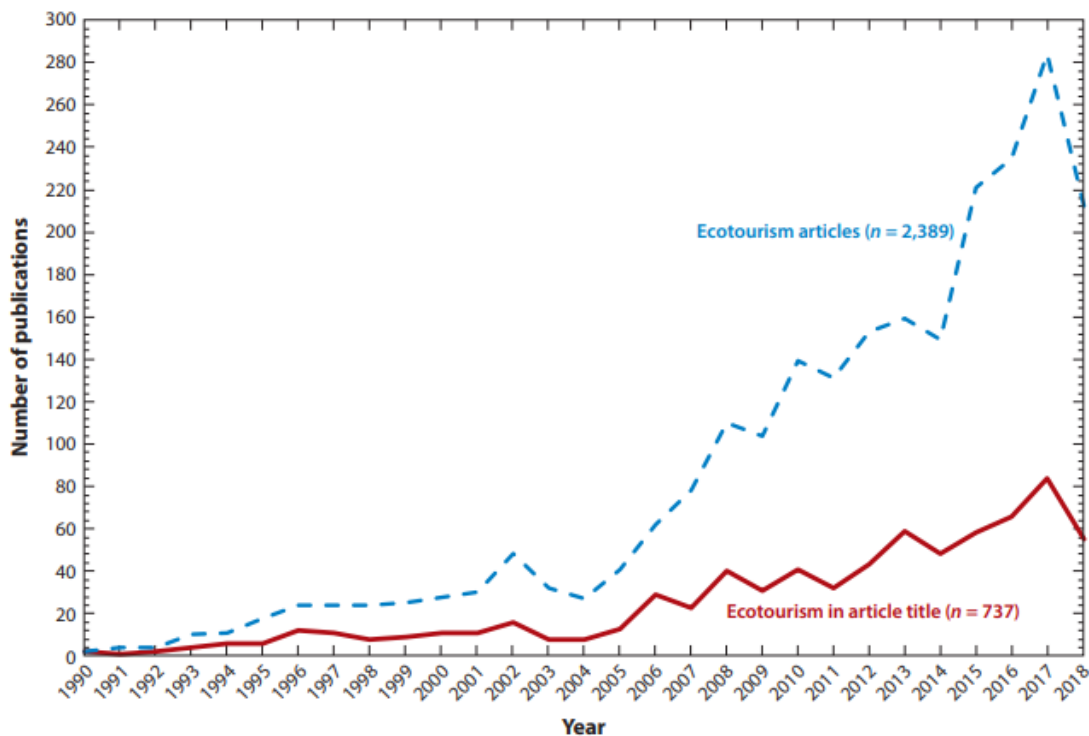
Podobně i sdružení ASTA vytvořilo několik zásad, které je zapotřebí dodržovat pokud chce návštěvník provozovat ekologicky šetrný cestovní ruch. Jako ukázkou lze zvolit například citují „*Zanech po sobě jen otisky nohou a odnes si jen fotografie a vzpomínky*“ či „*Seznam se s programem ochrany přírody, organizacemi ochrany a podporuj je*“ (Hesková a kol., 2011).

Pojem ekoturismus bude v budoucnosti podle kritiků nahrazen, neboť jeho definice se neustále mění. Důvodem je také to, že se jedná o módní hit, který je šířen nejen sociálními sítěmi. Právě ona propagace je v některých ohledech v nesouladu s ekoturismem, neboť lákání turistů do chráněných oblastí může vést k větším nárokům na ochranu přírody z důvodu nárůstu návštěvnosti. V tomto smyslu dochází k zaprodání přírodních krás jako tržního produktu za účelem výdělku. Problémem, kterým se kritici ekoturismu také zabývají, je rozvoj greenwashingu, který podněcuje firmy v cestovním ruchu tvořit „zelené a udržitelné“ prvky ve své nabídce (McLaughlin, 2011). Na druhou stranu podle získaných dat je ekoturistika jedním z nejrychleji se rozvíjejícího odvětví v cestovním ruchu. Celosvětový roční nárůst ekoturismu je okolo 5 %, což je třikrát více než samotný cestovní ruch (Carvache-Franco a kol., 2021).

Při pohledu zpět do nedávné minulosti provedla skupina autorů článku „*Ecotourism for Conservation?*“ průzkum, kdy zjistily, že boom ekoturismu, který nastal okolo roku 2005, započal i svůj vývoj v literatuře. Průzkum prováděli se zaměřením od roku 1990 do roku 2018, s tím, že nejvíce článků o ekoturismu nebo jinak s ním spojeným bylo vydáváno do roku 2017. Za celé toto období zjistili, že bylo vydáno na 2 389 článků, které obsahovaly

termín ekoturismus a z toho 737 článků, které měly ekoturismus ve svém názvu. Obr. č. 2, zobrazuje vývoj pojmu ekoturismu v literatuře (Stronza a kol., 2019).

Obr. č. 2: Vývoj literatury týkající se ekoturismu v období 1990 až 2018

Zdroj: Stronza a kol. (2019)

Vývoj ekoturistiky na Kostarice je datován přibližně k 60. až 80. létům 20. století (Schulits, 2018). V této době, přesněji v roce 1955, došlo k vytvoření první chráněné oblasti na Kostarice, kterou je dnes známý národní park Volcán Irazú a Volcán Turrialba (GRAS, 2022). Základním kamenem pro růst ekoturistiky na Kostarice byl dán i zřízením různých zákonů. Ty v 90. letech zavedl v platnost tehdejší prezident Jose Maria Figueres. Samotný podíl na tomto kroku však nenesl pouze prezidentský post, ale i změna smýšlení vzdělaného obyvatelstva o tom, že zvýšená ochrana životního prostředí může přinést do země v rámci turismu více finančních příjmů (Schulits, 2018). Dnes je díky těmto krokům chráněno na 26,5 % země (ICT, 2017).

Co se týče legislativy o turismu na Kostarice, tak v roce 1994 došlo k úpravě ústavy, která do této doby poskytovala necelých předchozích deset let daňové úlevy pro cestovní ruch. V této době musela ubytovací zařízení splňovat různá kritéria (např. minimální počet pokojů v zařízení nesmí být menší než 20). V roce 1994 došlo ke zvýšení důrazu na ochranu životního prostředí a k připojení ekologických záruk do ústavy. Jako příklad této ústavy je článek č. 50, který ve volném překladu zní „Všichni občané mají právo na

zdravé a ekologicky vyvážené životní prostředí a stát musí toto právo zaručit, bránit a zachovávat“. V současné době je tento článek základem pro další zákony, které se týkají životního prostředí. Díky tak vysokému množství zákonů je dnes Kostarika označována za průkopníka. To potvrzují i platby za program environmentálních služeb (PES), které mnoho zemí „chválí“. Jednou z nich jsou i Spojené státy, kdy nevládní organizace *The Washington Report on the Hemisphere* označuje Kostariku za zemi, která si stojí za svým cílem a pevně věří, že životní prostředí a jeho ochrana je důležitější a měla by mít přednost např. před tržní ekonomikou (Schulits, 2018). Platby za programy environmentálních služeb jsou procesem, který má za cíl podpořit ochranu kostarických ekosystémů (UNFCC, 2022). PES jsou financovány nejen z daní z fosilních paliv (Schulits, 2018) a z certifikací jako je např. Úmluva o biologické rozmanitosti, ale i ze soukromého sektoru. Celý tento proces je pak provozován za pomoci Národního fondu pro financování lesů (UNFCC, 2022). Podle doc. Lynn Horton, která se zabývá Latinskou Amerikou, je Kostarika v odvětví ekoturismu ovlivňována řadou aktérů. Mezi ty lze zařadit nadnárodní společnosti a vládu spolu s místními a původními obyvateli. Právě původní obyvatelé Kostariky, v tomto případě ženy z kmene Bribri žijící v provincii Limón, dokázaly zlepšit své postavení díky asociaci *Stibrawpa Women's House*. Tato asociace uskutečňuje pro návštěvníky Kostariky výlety do přírody a učí je o kultuře kmene (Schulits, 2018).

Rozvoj ekoturistiky na Kostarice přilákal i mnoho zahraničních investorů, což sebou přineslo řadu pozitiv. Jednou z nich je resort Punta Islita, který je označován jako vzor hotelnictví pro ekoturistiku. Tento resort napomohl k tvorbě pracovních míst pro obyvatele, a to díky vzniku nadace pro místní komunity. Zaměstnanci tohoto resortu jsou navíc vzděláváni v oboru ochrany mořských želv, neboť resort se nachází na hranici národního útočiště pro volně žijící živočichy Camaronal. Snaha přilákat nové návštěvníky a investory přinesla bohužel tehdejšímu prezidentovi Figueresovi i ostrou kritiku. Důvodem bylo to, že napomohl k výstavbě resortu v zálivu Papagayo, který byl označen za protiklad dosavadních snah v rámci udržitelného rozvoje (Schulits, 2018).

Ekoturistickým přínosem pro Kostariku je i poskytování ubytování v tzv. eko-lóžích neboli ekologických chatách. Tato ubytovací zařízení fungují v souladu s přírodou, kdy na počátku tohoto trendu chaty obsahovaly pouze místo pro spánek bez elektriny. S vysokou poptávkou po takových místech došlo ke změně, což zapříčinilo to, že se staly luxusnějšími (Rutter, 2009). Ideálním příkladem takového místa je ekologická chata

Selva Bananito, která vznikla z 80 % odpadního dřeva a je charakteristická tím, že její provoz na ohřev vody je poháněn solární energií. Jedna noc na tomto místě se snídání je pro dvě osoby kalkulována na 75 až 90 USD (Selva Bananito, 2022).

Jaký je vlastně rozdíl mezi udržitelným cestovním ruchem a ekoturismem? Rozdíly mezi těmito typy vytvořila například Mohonkova dohoda vzniklá roku 2000, která obsahuje základní rámec pro certifikační programy udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu (Honey & Rome, 2001). Existuje však mnoho různých názorů týkajících se rozdílnosti těchto dvou pojmů. Zjednodušeně lze ale rozdíly vymezit takto. Ekoturismus je část cestovního ruchu, která je specializovaná v přírodní oblasti ve spojení s její ochranou, vzděláním návštěvníků apod., naopak udržitelný cestovní ruch není nijak specializován. Jde o spojení několika typů cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost a zachování přírodní a kulturní krajiny. (GSTC, 2021b). Jedno mají však tyto formy společné, a to, že se zaměřují pozitivním způsobem na vlivy cestovního ruchu nejen na životní prostředí a přírodu, ale i na život lidí v oblastech cestovního ruchu.

Pro udržitelný cestovního ruchu a ekoturismus vzniklo a neustále vzniká mnoho certifikací a programů, které mají za cíl zabezpečit přírodní prostředí pro další generace a zabránit jeho degradaci. Certifikace v rámci udržitelného cestovního ruchu jsou programy, které se zabývají řadou ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních otázek (Honey & Rome, 2001). Napomáhají nejen návštěvníkům dané destinace v odlišení kvalitních a nekvalitních služeb v cestovním ruchu, ale také díky nim dokážeme určit, jak daný subjekt funguje. V tomto případě se jedná o to, zda organizace bere ohled na přírodní prostředí a snaží se fungovat a vyvíjet udržitelným způsobem nebo naopak environmentální kritéria vůbec nebere v potaz (Augustinová, 2012). Někdy bývají certifikace v turismu označovány jako proces, který monitoruje a následně hodnotí organizaci, službu či produkt. Uživatelé, respektive návštěvníci, jsou poté písemnou formou ujištěni, že daná organizace, služba či produkt dodržuje určité standardy. Písemnou formou se rozumí logo certifikace, které by mělo být na viditelném místě (např. vchod do ubytovacího zařízení). V minulosti byla certifikace zkoumána na základě měření spokojenosti návštěvníků např. s kvalitou a výdaji při cestování (McLaughlin, 2011). Příkladem loga ekocertifikací je program Green Globe či Tourism Certification International (Obr. č. 3). Tyto programy odměňují podniky a další organizace za splnění sociálních, ekonomických a environmentálních standardů certifikáty (Tourism Certification International, n.d.). Velmi populárním certifikačním

programem je Green Globe, který byl založen po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu v roce 1992 (Green Globe, n.d.). V současnosti nabízí celkem tři stupně certifikací - Certified Member; Gold Member; Platinum Member (Green Globe, 2022). Proto je také považována za globálního lídra v certifikacích udržitelného cestovního ruchu, neboť působí ve více než 80 zemích světa (McLaughlin, 2011).

Obr. č. 3: Loga certifikačního programu od Tourism Certification International

Zdroj: Tourism Certification International (n.d.)

Za počátky ekocertifikace je považována již výše zmíněná Konference OSN o životním prostředí a rozvoji a podle Mohonkovy dohody by měly certifikace udržitelného turismu splňovat environmentální, sociálně-kulturní a ekonomické požadavky. Jako příklad sociálně-kulturních se uvádí mechanismy k zajištění práv pro místní obyvatele, opatření na ochranu místních obyvatel a jejich života apod. Mezi ekonomické požadavky se uvádí nutnost zajištění pracovních vztahů, kdy pracovní síla (místní i zahraniční) není vykořisťována. Dále zajištění ekonomických výhod pro místní obyvatele apod. Nejvíce rozsáhlé jsou však environmentální požadavky - minimalizace odpadu, ochrana biologické rozmanitosti, hospodaření s dešťovou vodou, udržitelnost přírodních zdrojů a mnoho dalších). Takové požadavky se vztahují i k ekoturistické certifikaci (Honey & Rome, 2001).

Certifikační programy se podle Honey a Rome (2001) dají rozdělit na tři typy: *Certifikace pro masový turismus*; *Certifikace udržitelného cestovního ruchu*; *Ekoturistické certifikace*. V rámci tohoto rozdělení existuje mnoho různých certifikačních značek a programů a právě ty jsou vypsány v příloze D.

Kostarika je v rámci certifikačních programů na výborné pozici. Příkladem je „Certifikace pro udržitelný cestovní ruch“ (angl. *Certification for Sustainable Tourism*) (Obr. č. 4), který má na starost, stejně jako plánování, propagaci a regulaci turismu,

Kostarický turistický institut. Vznik tohoto certifikátu zajistilo ICT v roce 1997 (LePree, 2009) spolu s několika dalšími subjekty z akademických a nevládních organizací a ze soukromého sektoru. Hlavními cíli tohoto certifikačního programu je motivovat místní komunity ke spoluúčasti, podpořit konkurenceschopnost v podnikání a zlepšit způsoby ve využívání přírodních zdrojů (Tepelus & Córdoba, 2005). Aby bylo možné certifikaci získat, musí žadatelé získat určité procento bodů ze 153 kritérií, která jsou rozdělena na čtyři typy. V roce 2000 získalo toto ocenění 171 hotelů ze 400. O rok později došlo k výraznému poklesu a certifikaci získalo pouhých 51 hotelů a dalších zařízení. Důvodem úbytku bylo nesplnění požadovaných kritérií (Honey & Rome, 2001).

Obr. č. 4: Logo „Certifikace pro udržitelný cestovní ruch“

Zdroj: ICT (2020)

Dalším významným projektem je certifikace Modrá vlajka (angl. *Blue Flag*) (Obr. č. 5). Tato certifikace je jednou z nejvíce globálně uznávaných ocenění. Záměrem modré vlajky je na Kostarice zajištění podpory místním komunitám s cílem zajistit rozvoj ochrany přírodních zdrojů a zlepšit zdraví místních obyvatel (BanderaAzulEcologica, 2017).

Obr. č. 5: Logo certifikace „Modrá vlajka“

Zdroj: ICT (2019)

Pro získání certifikace modré vlajky, kterou v roce 2019 získalo celkem 135 kostarických pláží (ICT, 2019a), je zapotřebí splnit následující kritéria (Blackman a kol., 2014):

- kvalita mořské vody na plážích
- kvalita pitné vody
- environmentální vzdělávání
- bezpečnost na pláži
- kvalita pláží (jakým způsobem je zde nakládáno s odpadem)

Samotná Kostarika získala mnohodalších ocenění a certifikací. V roce 2001 jako jediná ze zemí z celého světa získala nejvíce certifikací (17) označených jako „ECOTEL“. Dalšími zeměmi, jejichž ubytovací zařízení získala toto ocenění, bylo Mexiko (2), USA (5), Japonsko (5) a Indie (1) (Honey & Rome, 2001).

Co má vlastně udržitelný cestovní ruch a ekoturismus společné? Ochranu přírody. Ta spočívá nejen v ochraně krajiny, jejích hodnot, biodiverzity a vzhledu, ale i ve snaze využívat její zdroje v co nejšetrnější podobě. V České republice je proto vytvořen „Zákon o ochraně přírody a krajiny“, jenž specifikuje celkem tři možné úrovně chápání ochrany. Jedná se o „*obecná ochrana územní, obecná ochrana druhová a obecná ochrana neživé části přírody a krajiny*“ (AOPK, 2022). Pro Kostariku a ochranu její přírody je zodpovědný *Wildlife Management*. Tento orgán se soustřeďuje dle zákona č. 7317, vydaného v roce 1998, na plánování, rozvoj a kontrolu kostarické divočiny. Jeho cílem je zachovat divokou přírodu v takové formě, která je nutná pro přežití kontinentální a ostrovní fauny a flóry. V tomto směru došlo v průběhu let na Kostarice k podpoře spolupráce mezi Ministerstvem životního prostředí a energetiky s obyvateli. V důsledku toho vzniklo několik projektů s cílem zvýšit šance pro bezpečnost volně žijící divoké zvěře. Příkladem je program na podporu tvorby úkrytů pro divokou zvěř (SINAC, 2021), kterým se zabývá i česká nezisková organizace Prales dětem (angl. *Justice For Nature*). Tato organizace se snaží za pomoci místních rangerů zabránit dalším problémům, jako je pytláctví (JusticeForNature, 2022). Dalšími projekty je vyhláška o ochraně mandloně horské nebo snaha návratit kočkovité šelmy a jednoho z druhů papouška ara zpět do kostarické divočiny (SINAC, 2021).

Ochrany přírody, zejména lesních oblastí, spolupracuje s poskytováním zdrojů některých druhů potravin a výrazně čistšími vodami. Důvodem je, že v lesních chráněných oblastech nedochází k tak vysoké míře negativních činností, jako je tomu v obydlých

či průmyslových oblastech, které povodí svými vlivy znečišťují. Chráněná lesní území také napomáhají ke stabilizaci půdy, což má za následek nižší množství sesuvů půd nebo v případě lužních lesů částečné zabránění záplavám a následného dodání vody do oběhu v období sucha (Dudley, 2020). V případě dělení typů ochrany se jedná o ochranu druhovou a ekosystémovou. Druhová ochrana spočívá ve snaze ochránit řadu druhů fauny a flóry, zatímco ekosystémová se snaží ochránit území před vlivem člověka a jeho činností (Braniš, 2004).

Zájmem každé země je snaha udržet si svou specifickou identičnost a chránit své národní poklady. I proto bylo v minulosti vytvořeno mnoho mezinárodních dohod o ochraně přírody (Braniš, 2004), které jsou uvedeny v tab. č. 2.

Tab. č. 2: Mezinárodní dohody o ochraně přírody

Název	V platnosti
Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství	1948
Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITIES)	1973
Ramsarská úmluva o ochraně mokřadních území	1975
Bernská úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť	1982
Bonnská úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů	1983
Úmluva o biologické rozmanitosti	1993
Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů	1994
Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků	1999
Evropská úmluva o krajině	2004
Úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat	2006

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí (2022b), zpracováno autorkou

Samotná Kostarika je pak součástí následujících dohod (The Convention on Migratory Species, 2022; The Convention of Biological Diversity, 2022; OECD, n.d.; The International Whaling Commission, 2022):

- Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství (1981)
- Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITIES)
- Ramsarská úmluva o ochraně mokřadních území (1992)
- Bonnská úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (2007)
- Úmluva o biologické rozmanitosti (1994)

Dokonce se očekává, že v roce 2022 proběhne na Kostarice 19. zasedání o Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES) (International Institute for Sustainable Development, 2022).

4 Geografická charakteristika Kostariky se zaměřením na cestovní ruch

4.1 Obecné poznatky

Kostarická republika je jednou z nejstarších a nejstabilnějších demokracií v Americe. Již od svého vzniku se Kostarika stala zemí, která nabízí mnoho biologicky rozmanitých oblastí. Tím se zasloužila o jedno z předních míst v příčce nejvyhledávanějších turistických destinací Střední Ameriky. Díky svým přírodním rozmanitostem ji lze také označovat za „zahradu Střední Ameriky“ (Weber, 1994). Svou popularitu získala nejen díky své biodiverzitě, ale také díky pozitivnímu přístupu k ochraně národních parků a životnímu prostředí obecně (Elbow a kol., n.d.). Bohužel i Kostarika, stejně jako další země Střední Ameriky, se potýká s problémy, jako je pašování drog či sexuální turistika (Beneš, 2017).

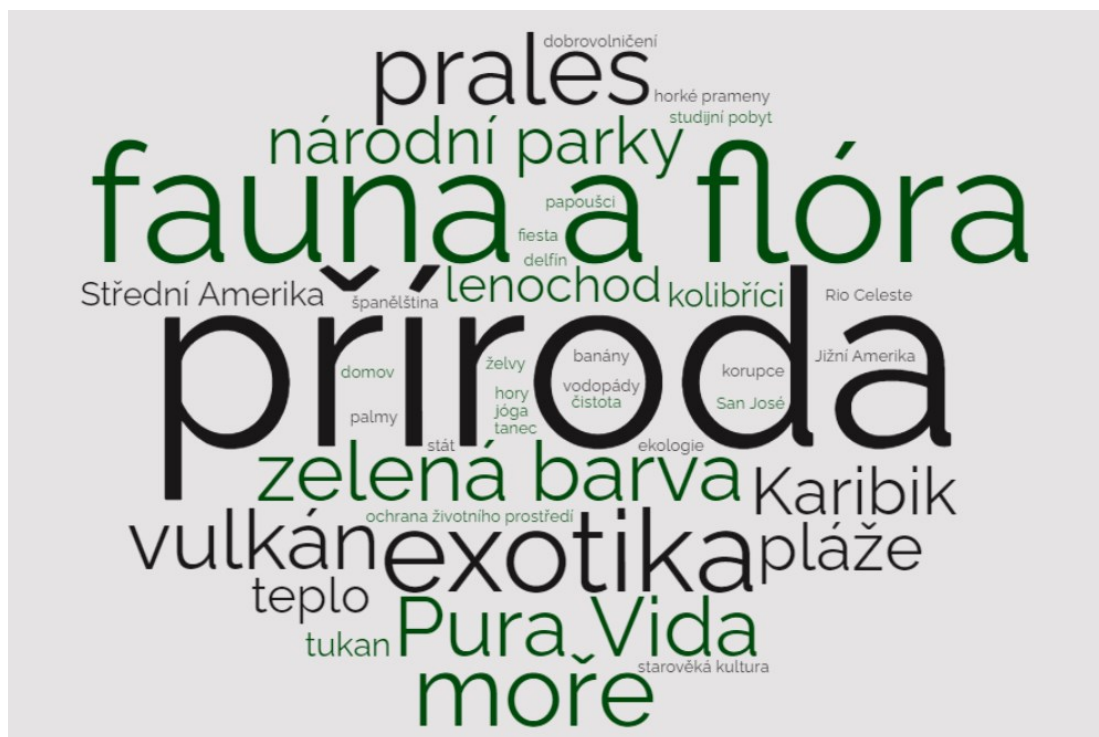
V rámci vlastního výzkumu, za pomoci dotazníkového šetření, byla provedena analýza respondentů, kdy jim byla položena otázka „*Co se Vám jako první vybaví, když se řekne Kostarika?*“. Cílem této otázky byla snaha zjistit to, co si nejčastěji respondenti pod tímto slovem představí. Nejčastější odpovědí se stala slovní spojení jako příroda, Pura Vida, fauna a flóra, exotika, prales a mnoho dalších. Na obr. č. 6 je ze získaných odpovědí vytvořen tzv. word cloud, což je jednoduchá metoda pro zobrazení textových dat, kdy jsou zvýrazněna nejčastěji používaná slova (Effective Use of Word Clouds, 2022).

4.1.1 Historie

První zmínky o Kostarice jsou datovány k roku 1502, kdy se zde v této době zdržoval Kryštof Kolumbus. V tomto období získala i svůj název. Právě název *Costa Rica* znamená totiž do překladu *bohaté pobřeží*. Svě jméno tak získala díky identifikaci s jejími obyvateli, kteří svá těla zdobili zlatem. Následovalo postupné osidlování země Evropany, kdy se s postupem času pozastavil rozvoj země a byl opět nastartován až v 18. století, kdy země začala bohatnout na prodeji kávy. V roce 1838 se Kostarika stala nezávislou republikou a od roku 1869 nastalo období demokracie (Elbow a kol., n.d.). O šedesát let později v roce 1931 vznikla na Kostarice první Národní rada pro cestovní ruch a migraci. Tento krok měl výrazný vliv na vývoj turismu, což také vedlo ke vzniku první kostarické cestovní kanceláře „Costa Rica Express“, která byla založena v roce 1950. Od této doby

turismus na Kostarice jen vzkvétal (Instituto Nacional de Aprendizaje, n.d.), což bylo následně v roce 1955 impulsem pro vznik prvních chráněných oblastí - Volcán Irazú a Volcán Turrialba (GRAS, 2022). Další území, která byla v průběhu následujících let prohlášena za chráněné oblasti, jsou vypsány v příloze A.

Obr. č. 6: Odpovědi českých respondentů na otázku „Co se Vám jako první vybaví, když se řekne Kostarika?“

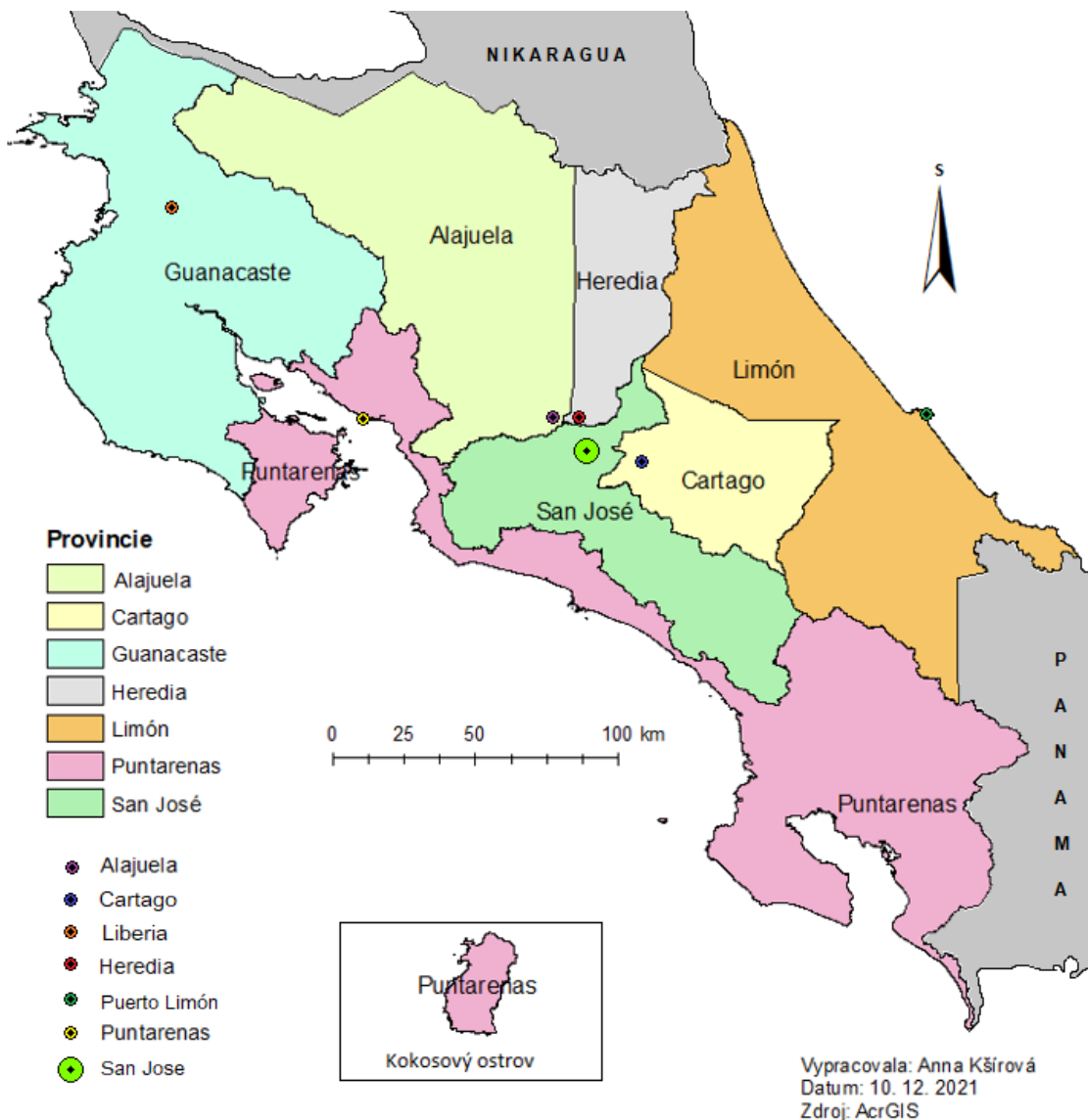
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

4.1.2 Poloha a povrch

Kostarika, oficiálním názvem Kostarická republika, je země Střední Ameriky ležící mezi Nikaragou a Panamou. Společná délka hranic sousedních zemí s Kostarikou činí 661 kilometrů (CIA, n.d.). Svou rozlohou 51 100 km² je republika třetí nejmenší zemí Střední Ameriky (Alves, 2021). Naopak s délkou pobřeží (1 290 km) je umístěna na druhém místě z ostatních zemí Střední Ameriky, a to po Panamě, jejíž délka pobřeží je 2 490 km (CIA, n.d.).

Od roku 1823 je hlavním městem San José, které se nachází ve stejnojmenné provincii. Celkem je země administrativně členěna na 7 provincií - Alajuela, Cartago, Guanacaste, Heredia, Limón, Puntarenas, San José (viz. Mapa č. 1).

Mapa č. 1: Administrativní členění Kostariky dle provincií

Zdroj: Vlastní zpracování dle programu ArcGIS, 2022

Kostarikou se po celém jejím území táhnou dva horské pásy, a to Cordillera Volcánica a Cordillera de Talamanca, která je od roku 1983 na seznamu UNESCO. Cordillera Volcánica se nachází v severní části a bývá dále rozdělována na Cordillera de Guanacaste, Cordillera de Tilarán a Cordillera Central. Za její nejvyšší body jsou považovány vrcholy sopek Irazú (3 432) a Poás (2 704 m. n. m.), které jsou i nadále aktivní. Cordillera de Talamanca, která se nachází v jižní části Kostariky má za nejvyšší bod horu Cerro Chirripó, která je zároveň i nejvyšším bodem celé země. V náhorním údolí Valle Central, ležící mezi pásy Cordillera Volcánica a Cordillera de Talamanca, se nachází spolu s hlavním městem i několik hlavních měst provincií Alajuela, Cartago a Heredia. V této oblasti žijí přibližně tři čtvrtiny obyvatel Kostariky. V provincii Cartago, která se

rozprostírá mezi San José a Limón, se nachází jedno z nábožensky nejvýznamnějších míst na Kostarice. Stejně tak se v této provincii nachází jedna z nejdůležitějších archeologických památek původních domorodých komunit (Elbow a kol., n.d.).

Pokud máme určit, která provincie je z vybraných sedmi nejnavštěvovanější, tak je to bezprostředně provincie Guanacaste (Provinces of Costa Rica, 2021). Tato oblast nabízí velký počet chráněných oblastí, a nejen díky nim je nejvíce navštěvovanou jak místními, tak i zahraničními turisty. Cestovní ruch v této oblasti spoléhá zejména na mezinárodní letiště Daniel Oduber a rozvinutý hotelový průmysl (Guanacaste, 2022). Po Guanacaste je druhou nejnavštěvovanější oblastí San José. V této provincii turisté nejčastěji navštěvují hlavní město Kostariky, odkud pak zamíří do dalších provincií (Elbow a kol., n.d.).

4.1.3 Přírodní rizika

Dá se říci, že Kostarika je náchylná k přírodním katastrofám, jako jsou zemětřesení, sopečná činnost, hurikány, povodně a ojediněle i sucha (OECD, 2022a). Celkem je zde 14 sopek, z nichž 6 je aktivních (Weather Atlas, n.d.). Od roku 1980 bylo na území Kostariky zaznamenáno několik přírodních katastrof. Ty nejvýznamnější jsou zaznamenány v tabulce 3.

Tab. č. 3: Velké přírodní katastrofy na Kostarice v období 1980 až 2020

Přírodní katastrofa	Rok
Hurikán Joan	1988
Zemětřesení Limón	1991
Povodně Limón, Cartago a Heredia	1996
Hurikán Cesar a Douglas	1996
Hurikán Mitch	1998
Hurikán Stan	2005
Povodeň (Tropical Depression Sixteen)	2008
Zemětřesení Cinchona	2009
Tropická bouře Thomas	2010
Hurikán Otto	2016
Hurikán Nate	2017
Hurikán Eta	2020

Zdroj: EM-DAT - The International Disaster Database (n.d.), zpracováno autorkou

Právě přírodní rizika mohou v mnoha ohledech vést k omezení turismu. To se však po hurikánu Nate, nestalo. Po této katastrofě kostarická vláda vydala oznámení, ve kterém

zažádala turisty o to, aby své cesty na Kostariku nerušili. Svou návštěvou totiž pomohou ekonomice opět na nohy (Carey, 2017). Proč zde byla ale role návštěvníků po této události důležitá? Protože tento hurikán byl považován za jednu z nejvíce nákladných přírodních katastrof v dějinách Kostariky a příjmy z turismu by velmi pomohl jak k podpoře místních obyvatel v podnikání, tak i k opravě dopravní infrastruktury (Govt. Costa Rica, 2018). Podobný případ nastal i po hurikánu Otto, kdy byli návštěvníci Kostariky vyzýváni k tomu, aby navštívili oblasti zastižené hurikánem a podpořili tak místní ekonomiku (Alvarado, n.d.).

4.1.4 Klima

Kostarika se nachází převážně v tropickém klimatu, které je podle Köppenovy klimatické klasifikace označováno několika podtypy, a to Af (tropický deštný prales), Am (tropický monzun) a Aw (tropická savana). Dále zde existuje i alpské pásmo a pás mírného klimatu, které zde má také několik variant. Pokud se zaměříme na roční období, vládnu zde dva typy - období sucha a období dešťů. Období sucha má trvání od prosince do dubna a je specifické relativně malým úhrnem srážek a příjemnými teplotami. Naopak období dešťů, které přetrvává od května do listopadu, není pro mnoho návštěvníků ideálním, neboť může docházet k sesuvům půdy a záplavám (Weather Atlas, n.d.). Ideální měsíc pro návštěvu Kostariky však nelze určit, protože obě dvě období přináší svá pozitiva i negativa. Jedním z pozitiv při návštěvě Kostariky v období dešťů je lepší možnost při sledování divoké zvěře. Dalšími výhodami je pak levnější ubytování a obecně méně turistů než v období sucha (Mayo, 2022).

4.1.5 Fauna a flóra

Kostarika je známá především díky svému pozitivnímu vlivu na životní prostředí a ochraně národních parků a dalších oblastí národní soustavy chráněných území (SINAC) (SINAC, n.d.), kde nalezneme nespočetné množství živočichů a rostlin. Samotná Kostarika je proto označována za jádro biologické diverzity. Na 10 000 km² je zde možné zaznamenat přes 615 druhů fauny (McCarthy a kol., 2014). Například díky biologicky rozmanité diverzitě je dnes mezinárodně uznávaný národní park Corcovado, kde jsou k vidění všechny čtyři druhy opic žijících na Kostarice (CostaRica.org, 2021a).

Kostarickou flóru tvoří neuvěřitelně obrovské množství druhů vegetace, kdy na tomto seznamu lze nalézt například 1 400 druhů orchidejí (McCarthy a kol., 2014). Každá oblast

země je svým způsobem specifická svým složením. Například v biologické rezervaci Monteverde se nachází na 750 druhů stromů, což je počet, který téměř odpovídá počtu druhů stromů ve Spojených státech amerických (Sanders, 2011). Takto vysoké číslo je známkou opravdu bohaté biodiverzity, a i přesto se zde dnes nachází mnoho doposud neobjevených druhů. Díky kostarické vládě se země v roce 1996 stala jednou z prvních, která zastavila odlesňování a následně dokázala nahradit téměř 60 % vykácených ploch lesy (Lewis, 2020). Například v národním parku Guanacaste vzrostl zájem o dřevo v období 30. let 20. století, kdy jeho těžba uspokojovala domácí i zahraniční trhy. Zároveň rostla poptávka po hovězím mase, což vedlo k dalšímu výraznému odlesňování. Důvodem byl výskyt 40 % dobytka Kostariky právě v NP Guanacaste (Calvo-Alvarado a kol., 2009).

4.1.6 Vodstvo

Kostarika má hustou říční síť (viz. Příloha E), která končí v Karibském moři, v Tichém oceánu nebo v jezeře Nikaragua v sousední zemi. Mezi významné řeky Kostariky patří San Juan, jenž je zároveň i nejdelší řekou, která zároveň tvoří přírodní hranici s Nikaraguou. Do této řeky se vlévá mnoho dalších (Térraba, Tempisque, San Carlos, Estrella, Frío) (CostaRica.org, 2021b). Největší vodní plochou s 85 km² je jezero Arenal, které leží nedaleko stejnojmenného národního parku Arenal. Důležitost této vodní plochy neustále stoupá, neboť se zde produkuje 12 % kostarické elektrické energie (Arenal.net, 2021). Významnou vodní plochou, zejména pro ornitology, je sezónní jezero Caño Negro (Mundo, n.d.). Samotné vodní toky mohou mít zásadní vliv na návštěvnost chráněných oblastí, neboť se v na jejich území na vodním toku mohou nacházet vodopády. Mezi nejznámější patří La Paz Waterfall Gardens, Rio Celeste, La Fortuna, Llanos De Cortez, Nauyaca, Montezuma, Bajos del Toro či Diamante, který je s 200 metry tím nejvyšším vodopád na celé Kostarice (Waterfalls, 2021).

4.1.7 Obyvatelstvo

V červenci roku 2021 byla Kostarika s počtem 5 151 140 obyvatel 8 nejpočetnější zemí Střední Ameriky a 124 zemí světa (CIA, 2021). Převážná část této populace je z 80 % tvořena obyvatelstvem evropského původu, zejména španělského (Elbow a kol., n.d.). Dalšími skupinami jsou mulati, domorodí indiáni, Afričané (CIA, 2021), ale i čínské komunity (Kyrián, 2003). Mezi nejčastěji zastoupené obyvatele v důchodovém věku jsou

zde občané z Kanady, USA, Austrálie a z Evropy Italové, Francouzi, Angličané či Němci. Za imigranty zde nalezneme nejčastěji obyvatele z okolních zemí, jako je Kolumbie či Nikaragua (CzechTrade, 2021). Kostarika má velké zastoupení věřících, kdy největší skupinou jsou římská katolíci (70 %), dále evangelisté a protestanti (CIA, 2021). Méně výraznými jsou pak kvakeři a mennonité (Elbow a kol., n.d.).

„*Ticos*“, jak jsou často obyvatelé Kostariky přezdíváni, vznikl díky jejich zálibě ve zdobnělinách. Zdobnělinami jsou myšlena slova, u nichž dosazují jako koncovku „*ico*“ namísto původního „*ito*“. Příkladem může být slovo *momento*, které se po zdobnění píše jako *momentico*. Další přezdívkou místních obyvatel bývá výraz „*gringo*“, který je ve většině případů používán anglicky mluvícími návštěvníky (Kyrián, 2003). Co se týče jazykových dovedností, je lepší při návštěvě Kostariky ovládat alespoň základy španělštiny. V oblastech, které jsou hojně navštěvovány turisty, se lze domluvit angličtinou. Tomu ale nemusí být ve všech případech. V méně atraktivních oblastech se turisté mohou setkat právě pouze se španělštinou či domorodými jazyky (Postan, 2019).

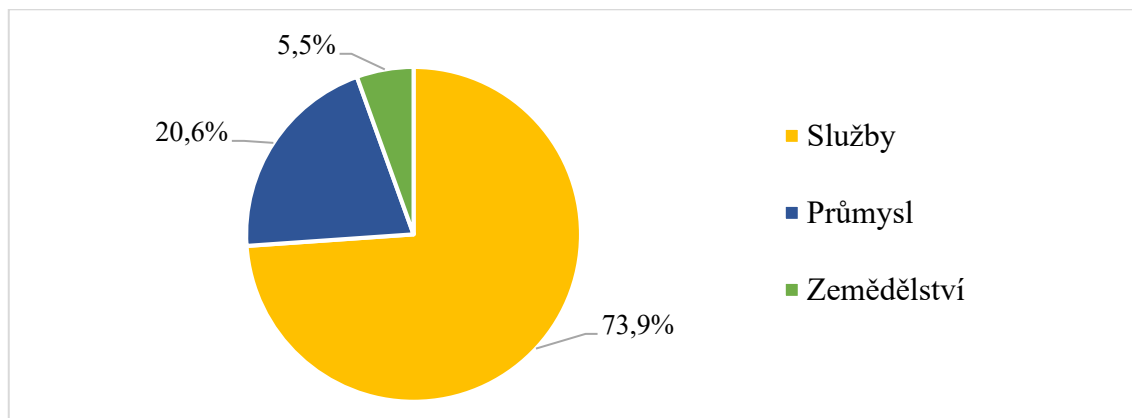
Za místní komunity, které se v současné době podílejí na cestovním ruchu, bývají označováni původní obyvatelé Kostariky. Tito lidé, kterých je okolo 60 tisíc, žijí převážně v rezervacích a venkovských částech země. (Brown, n.d.) Jejich vztah k cestovnímu ruchu je velmi pozitivní. V mnoha případech zvou zahraniční turisty na své malé kulturní akce. Cílem toho styku je podělit se s návštěvníky o tradice a jejich příběhy. Snaží se je ale i naučit je aktivitám, které jsou pro tyto komunity denním šálkem kávy. Jedním z příkladů je i indiánská rezervace Kekoldi. Tato rezervace je domovem pro lidi z kmene Bribri a Cabecar, kteří se za pomoci lokálních organizací snaží začlenit do pracovního procesu. Hlavní náplní práce těchto obyvatel bývá nejčastěji to, že provádí návštěvníky pralesy. Další významnou místní komunitou je kmen Malek. Tato komunita se snaží udržet ve své rezervaci přírodu bohatou na faunu a flóru. Větší část příjmů, které komunita získá z cestovního ruchu je soustředěna na opětovné zalesnění těch částí Kostariky, které byly v minulosti odlesněny (DriftMagazine, 2022). Dalšími skupinami původních obyvatel jsou Boruca, Chorotega, Guayami, Térraba a Quitirrisi (Sipl, 2021). V kombinaci turismu, který je soustředěn na přírodu a kulturu místních komunit se lze také setkat s pojmem „Pura Vida“. Toto slovní spojení představuje pro Kostariku životní styl, se kterým se setká každý, kdo tuto zemi navštíví (Rural tourism, 2022).

4.1.8 Hospodářství

Kostarické hospodářství je rozčleněno na několik sektorů (Obr. č. 7), kdy jedním z nejvýznamnějších jsou služby, které v roce 2017 tvořily 73,9 % HDP. Průmyslová odvětví, jako je výroba zdravotnického vybavení, zpracování potravin, výroba oděvů, stavebních materiálů či hnojiv tvořila 20,6 % HDP. Zemědělství, kdy se nejčastěji pěstuje cukrová třtina, ananas, pomeranče či banány, tvořilo pouhých 5,5 % HDP (CIA, 2021).

Kostarika je díky svému rozvinutému cestovnímu ruchu jednou z nejrozvinutějších zemí ve Střední Americe a prosperuje tak díky vysokým počtům turistů, které jsou každoročně odhadovány na 2 miliony (Hrala, 2013). Například v roce 2018 byli největším finančním zdrojem zahraničního turismu návštěvníci z USA, který činil po zaokrouhlení 42 % z podílu zahraničních návštěvníků. Dále se jednalo o turisty ze Střední Ameriky (23 %), Evropy (16 %) a Jižní Ameriky (6 %) (OECD, 2022b). V roce 2019 se zde cestovní ruch podílel na HDP s 11,5 %. Bohužel v roce 2020 došlo k výraznému poklesu HDP na 5,3 %, a to kvůli pandemii covid-19 (Lopéz, 2021). Podle prognózy do roku 2025 podíl HDP v cestovním ruchu opět dosáhne 12 % (Degenhard, 2021).

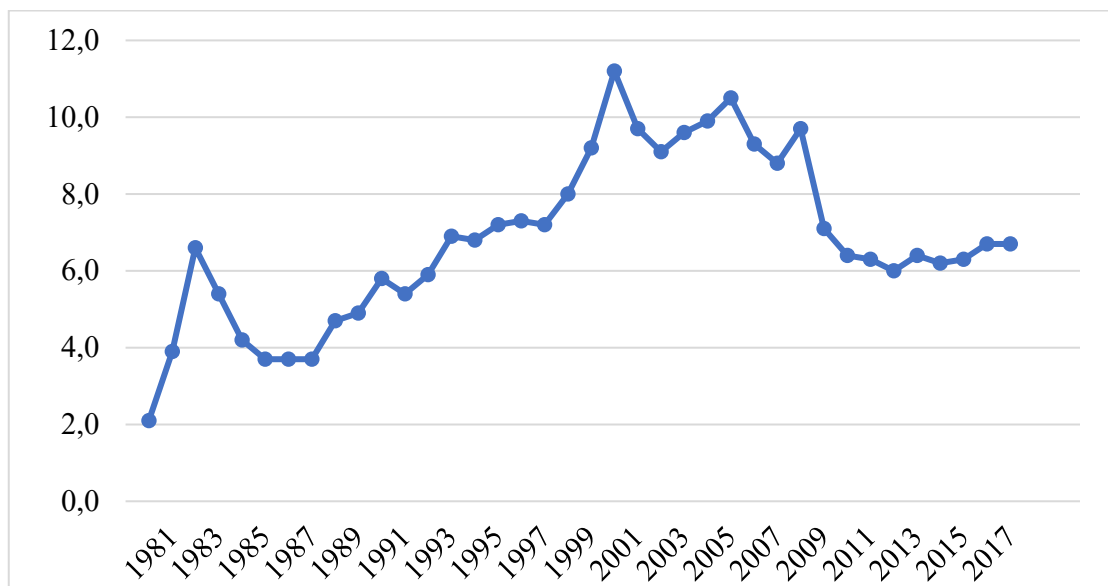
Obr. č. 7: HDP Kostariky podle odvětví

Zdroj: CIA (2021), zpracováno autorkou

Právě vývoz banánů, který v minulosti tvořil vysoké procento příjmů země, v 90. letech nahradil dnes dostatečně rozvinutý cestovní ruch (Elbow a kol., n.d.). Služby v rámci cestovního ruchu na Kostarice jen vzkvétají i přesto, že po roce 2008 došlo k poklesu v důsledku globální ekonomické krize (Váchal a kol. 2018) (Obr. č. 8). Dnes v rámci vývoje služeb na Kostarice dochází např. k výstavbě nových středisek pro turisty, což je příhodné pro vznik nových pracovních pozic a dalších příležitostí nejen pro občany Kostariky a její firmy.

Obr. č. 8: Procentuální podíl HNP na příjmech z turismu na Kostarice v období od roku 1981 do roku 2017

Zdroj: CEPAL (2019), zpracováno autorkou

V současné době i nadále dochází k exportu nejen zemědělských produktů. V roce 2018 tvořilo vývoz z 20,2 % lékařské vybavení a z 9,3 % tropické ovoce bez banánů, kdy samotný export banánů tvořil 9,2 %. Dále jsou z 6,3 % exportovány do zahraničí ortopedické pomůcky a z 2,8 % káva (CEPAL, 2019).

Nejdůležitějším obchodním partnerem Kostariky je po Spojených státech amerických Evropa, jíž se stala v roce 2012 po podpisu Asociační dohody se Střední Amerikou (CzechTrade, 2021). Kostarika je spolu s dalšími zeměmi Střední Ameriky (Dominikánská republika, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Salvador), členem Dominikánsko-středoamerické smlouvy o volném obchodu, neboli CAFTA-DR. Tato dohoda nesla původně název CRAFTA, ale po vstupu Dominikánské republiky došlo k přenesení názvu na CAFTA-DR (USTR, n.d.).

4.1.9 Doprava

Dopravní infrastruktura Kostariky není ve svém nejlepším stavu. Například část severní pacifické železniční sítě byla zničena při zemětřesení Limón v roce 1991 a už nebyla nikdy plně zrekonstruována. Ani silniční síť na tom není nejlépe. Důvodem špatného stavu jsou především klimatické podmínky (Doprava v Kostarice, n.d.). I přesto se zde ale nachází části, které mají silniční síť velmi dobře propracovanou a mohou být tak důležitým silničním uzlem (Elbow a kol., n.d.). Ideálním příkladem je doprava

v náhorním údolí zvaném Valle Central. Kostarikou také prochází část panamerické dálnice, která má celkovou délku 48 000 kilometrů a spojuje cípy Severní a Jižní Ameriky (Harmon, 2019).

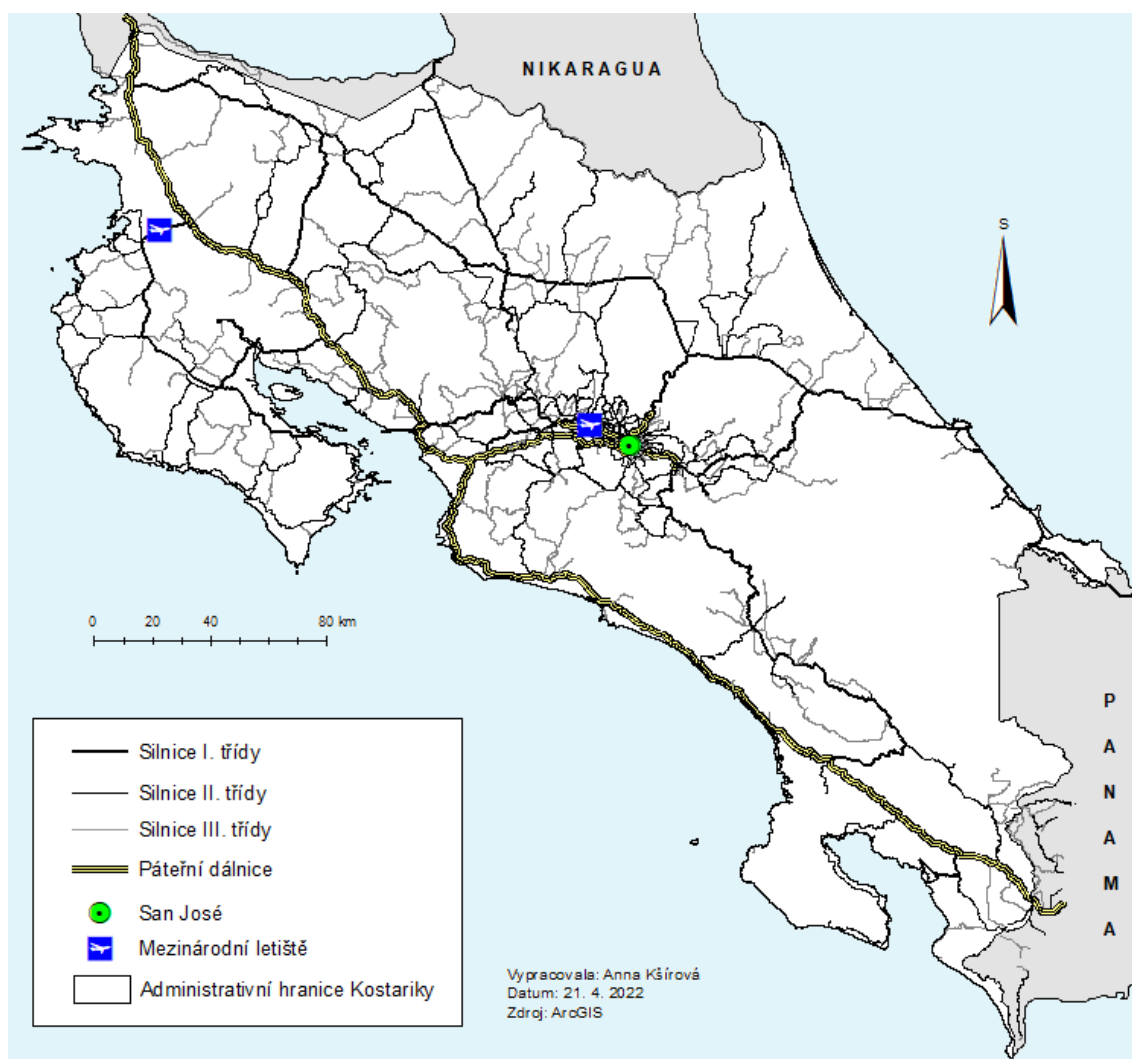
Panamerická dálnice je obrovským lákadlem pro návštěvníky, kteří provozují např. roadtrip. Existuje však i několik oblastí, které se zaměřují právě na tento typ cestování. Mezi takové patří tzv. opičí stezka (ang. *The Monkey Trail*). Tato silnice svým vzhledem připomíná spíše turistickou stezku, která je vedena přes menší potoky, pralesy až po úseky ve skalách. Důležité je mít pro takový typ pronajaté auto s pohonem 4x4, což se při pronájmu na Kostarice prodraží. Nevýhodou je totiž samotný pronájem aut, který bývá velmi často finančně nákladný (LonelyPlanet, 2021).

Na Kostarice nalezneme silniční síť (viz. Mapa. č. 2) klasifikovanou jako silnice I., II. a III. třídy a páteřní dálnice, označované také jako „*trunk*“. Vysoké procento silnic je označeno jako neklasifikované. Jedná se zejména o silnice mimo hlavní trasy, tzv. vedlejší (DIVA-GIS, n.d.), které bývají velmi často ve špatném stavu.

Velmi dobře propracovaná je naopak letecká doprava, a to díky cestovnímu ruchu, který je pro Kostariku jedním z důležitých finančních zdrojů. Pokud se do Kostariky chystáte, start vaší cesty pravděpodobně započne v jednom ze dvou mezinárodních letišť. Prvním je Juan Santamaria ležící nedaleko města San José a druhé, známé jako Daniel Oduber u města Libéria. Nalezneme zde ale i několik menších letišť, která jsou specializována pro malá letadla nabízející lokální služby nejen pro turisty. Tato menší letiště většinou nemají dokonale zpevněné přistávací pásy, a proto i zde může být pro návštěvníky Kostariky přistání velkým zážitkem (Elbow a kol., n.d.).

Lodní doprava je pro Kostariku jednou z důležitých možností, jak spojit jejich produkci s exportem. Například přístav Limón je jedním z nejdůležitějších, ale také nejrušnějších přístavů, kde dochází k nakládce kontejnerů. Dalšími významnými přístavy je Puntarenas a Golfito, které v minulosti bylo proslavené přepravou banánů (Elbow a kol., n.d.).

Mapa č. 2: Silniční síť Kostariky

Zdroj: Vlastní zpracování dle programu ArcGIS, 2022

5 Chráněné oblasti Kostariky

Kostarická ochrana divoké přírody spočívá v rukou národního systému chráněných oblastí, neboli SINAC (National System of Conservation Areas). Tento systém spravuje národní parky a další významné oblasti Kostariky, které potřebují pomoc s ochranou. SINAC vznikl v roce 1998 na základě zákona o biologické rozmanitosti a je součástí Ministerstva životního prostředí a energetiky (tzv. MINAE). Národní soustava chráněných oblastí Kostariky je rozčleněna na celkem 11 oblastí, které mají společný cíl v hledání strategií na ochranu území a na udržitelný rozvoj přírodních zdrojů ve vybraných lokalitách. Každá z oblastí nese specifické označení, které vždy začíná písmeny AC, která představují „*Área de Conservación*“, do českého překladu „*chráněná oblast*“. Další písmena pak značí vybranou oblast. V tabulce č. 4 jsou jednotlivé zkratky upřesněny (SINAC, 2022a) a na mapě č. 3 je vymezeno všech 45 zájmových oblastí dle typologie SINAC.

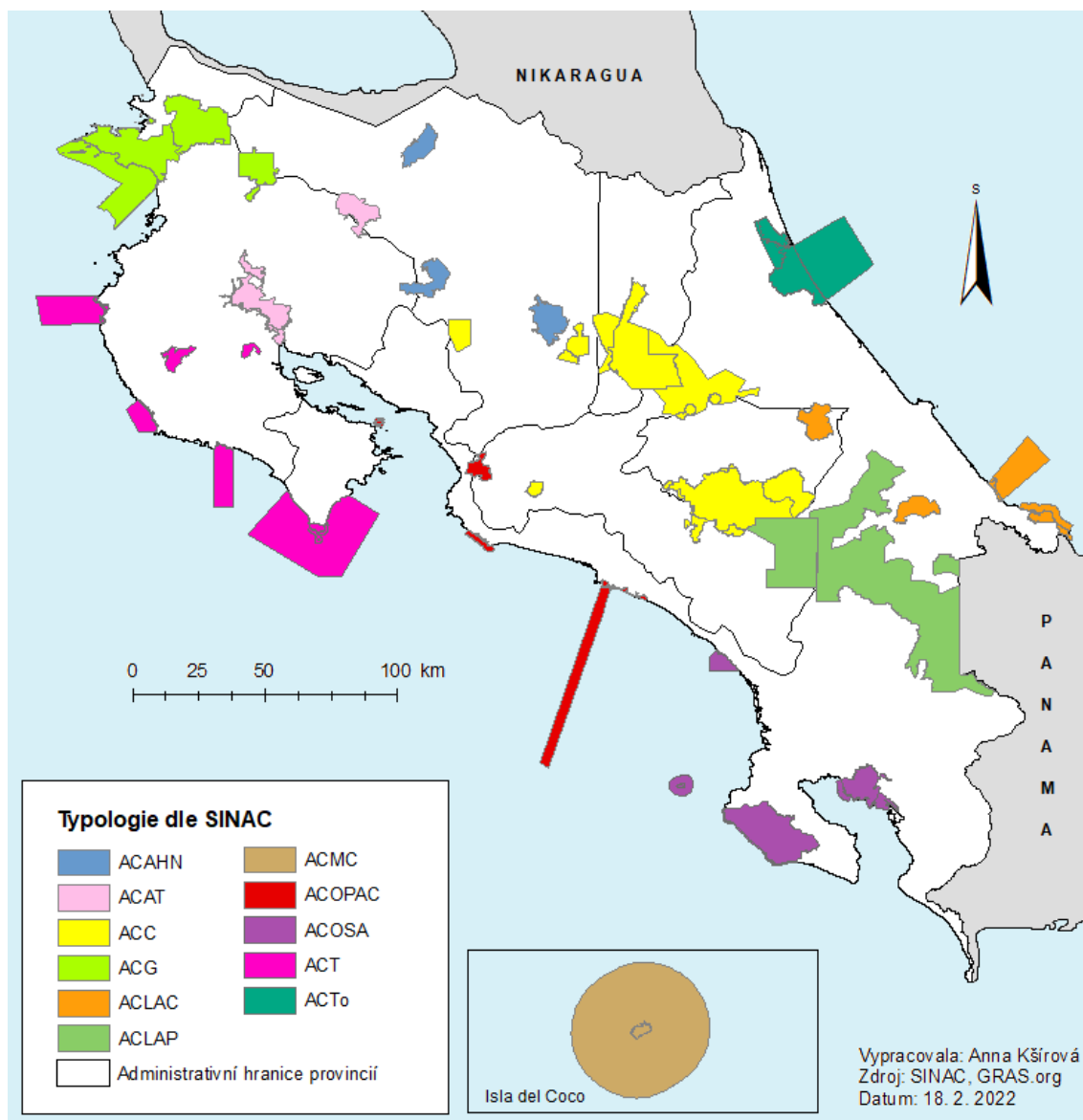
Tab. č. 4: Národní systém chráněných oblastí Kostariky

Označení	Název [španělsky]	Název [česky]
ACAHN	AC Arenal Huetar Norte	Chráněná oblast Arenal Huetar Norte
ACAT	AC Arenal Tempisque	Chráněná oblast Arenal Tempisque
ACC	AC Central	Centrální památková oblast
ACMC	AC Cocos Marine	Mořská chráněná oblast Isla del Coco
ACG	AC Guanacaste	Chráněná oblast Guanacaste
ACLAC	AC La Amistad Caribe	Chráněná karibská oblast La Amistad
ACLAP	AC La Amistad Pacífico	Chráněná pacifická oblast La Amistad
ACOSA	AC Osa	Chráněná oblast poloostrova Osa
ACOPAC	AC Pacífico Central	Centrální pacifická chráněná oblast
ACT	AC Tempisque	Chráněná oblast Tempisque
ACTo	AC Tortuguero	Chráněná oblast Tortuguero

Zdroj: SINAC (n. d.), zpracováno autorkou

ACAHN, neboli Arenal Huetar Norte Conservation Area představuje oblast, jenž se rozprostírá v severní části provincií Alajuela a Heredia. Do této oblasti spadají dva národní parky (Arenal; Juan Castro Blanco) a národní útočiště pro volně žijící živočichy - Caño Negro (SINAC, 2022a).

Mapa č. 3: Vymezení zájmových chráněných oblastí Kostariky dle dělení SINAC

Zdroj: Vlastní zpracování dle programu ArcGIS, 2022

Oblast ACAT (Arenal Tempisque Conservation Area) je soustředěna na území celkem tří provincií - Alajuela, Guanacaste a Puntarenas a svou rozlohou zabírá necelých 8 % rozlohy Kostariky. Nalezneme zde celkem dva národní parky (Palo Verde, Volcán Tenorio), dále národní útočiště pro volně žijící živočichy Cipancí a biologickou rezervaci Lomas de Barbudal. Některé části tohoto území jsou od roku 2000 na seznamu Ramsarské úmluvy o ochraně mokřadních území (Ministerstvo životního prostředí, 2022b), které zde chrání oblast řeky Tempisque. Tato říční oblast představuje jednu z významných lokalit pro hnízdění několika druhů vodního ptactva (SINAC, 2022a).

Central Conservation Area (ACC) neboli centrální památková oblast je umístěna na území provincií Alajuela, Cartago, Heredia, Puntarenas a San José. ACC je tvořena z 250 000 ha lesy (SINAC, 2022a) a na jejím území se nachází celkem osm národních parků (Alberto Manuel Brenes; Braulio Carrillo; La Cangreja; Los Quetzales; Tapanti-Macizo de la Muerte; Volcán Irazú; Volcán Poas; Volcán Turrialba) a tři lesní rezervace (Cordillera Volcanica Central; Grecia; Río Macho). Chráněných oblastí se na tomto území vyskytuje mnohem více, avšak výše jsou uvedeny pouze ty, se kterými je v práci pracováno.

Guanacaste Conservation Area (ACG) je lokalizována v severozápadním cípu Kostariky, na hranicích se sousední Nikaraguou, v provincii Guanacaste. Rozloha této oblasti činí 1 470 km². ACG je tvořena národními parky Guanacaste, Rincón de la Vieja a Santa Rosa a národním útočištěm pro volně žijící živočichy Bahía Junquillal (SINAC, 2022a).

Jediným samostatným územím, které se nachází mimo pevninskou část Kostariky, je oblast Cocos Marine Conservation Area (ACMC). Tato oblast administrativně spadá pod provincii Puntarenas. Národní park Isla del Coco, v překladu Kokosový ostrov, je charakteristický obrovským množstvím biodiverzity, která se na ostrově vyskytuje. Můžeme zde nalézt 600 druhů mořských korýšů, okolo 100 druhů ptáků či 400 druhů hmyzu, z nichž 65 je endemických (SINAC, 2022a). Endemité představují druh rostlin nebo živočichů, kteří se vyskytují pouze na jednom určitém území. Tento pojem vznikl z řeckého slova „*endemos*“, které je do českého jazyka volně přeloženo jako „*obydlí v jednom místě*“ (Endemic, 2022). Tento ostrov, který leží v Tichém oceánu přibližně 500 km od pevniny Kostariky, byl v roce 1997 zařazen na seznam UNESCO. O rok později byl připojen do Ramsarské úmluvy a v roce 2002 se stal kulturně historickou lokalitou (SINAC, 2022a).

Chráněná oblast La Amistad v Karibiku (ACLAC) leží téměř celá v provincii Limón, pouze národní park Barbilla se nachází z části i v provincii Cartago. Mezi další chráněné oblasti patří NP Cahuita, biologická rezervace Hitoy Cerere a národní útočiště pro volně žijící živočichy Gandoca - Manzanillo. Tato oblast, stejně jako mnoho dalších, je zařazena na seznam Ramsarské úmluvy. Na území ACLAC spadá i národní park La Amistad, avšak podle dat již spadá na území ACLAP. Oblast ACLAP se nachází na území provincií San José a Puntarenas v jižní části Kostariky a představuje tak Tichomořskou chráněnou oblast La Amistad. V této oblasti jsou soustředěny dva národní parky, jž výše zmíněný NP Internacional La Amistad a NP Chirripó (SINAC, 2022a).

V nejnižším cípu Kostariky v provincii Puntarenas se nachází chráněná oblast Osa (ACOSA). Tato oblast je pojmenována po poloostrově Osa, který je po Nicoye druhým největším kostarickým poloostrovem. Součástí této oblasti je i ostrov Caño ležící západně od poloostrova Osa. Jedná se o biologickou rezervaci s rozlohou 326 ha. Podle zde nalezených pozůstatků původních obyvatel je toto území významným archeologickým nalezištěm. Dalšími významnými oblastmi nacházející se na tomto území je národní útočiště pro volně žijící živočichy Golfito a národní parky Corcovado, Marino Ballena a Piedras Blancas (SINAC, 2022a).

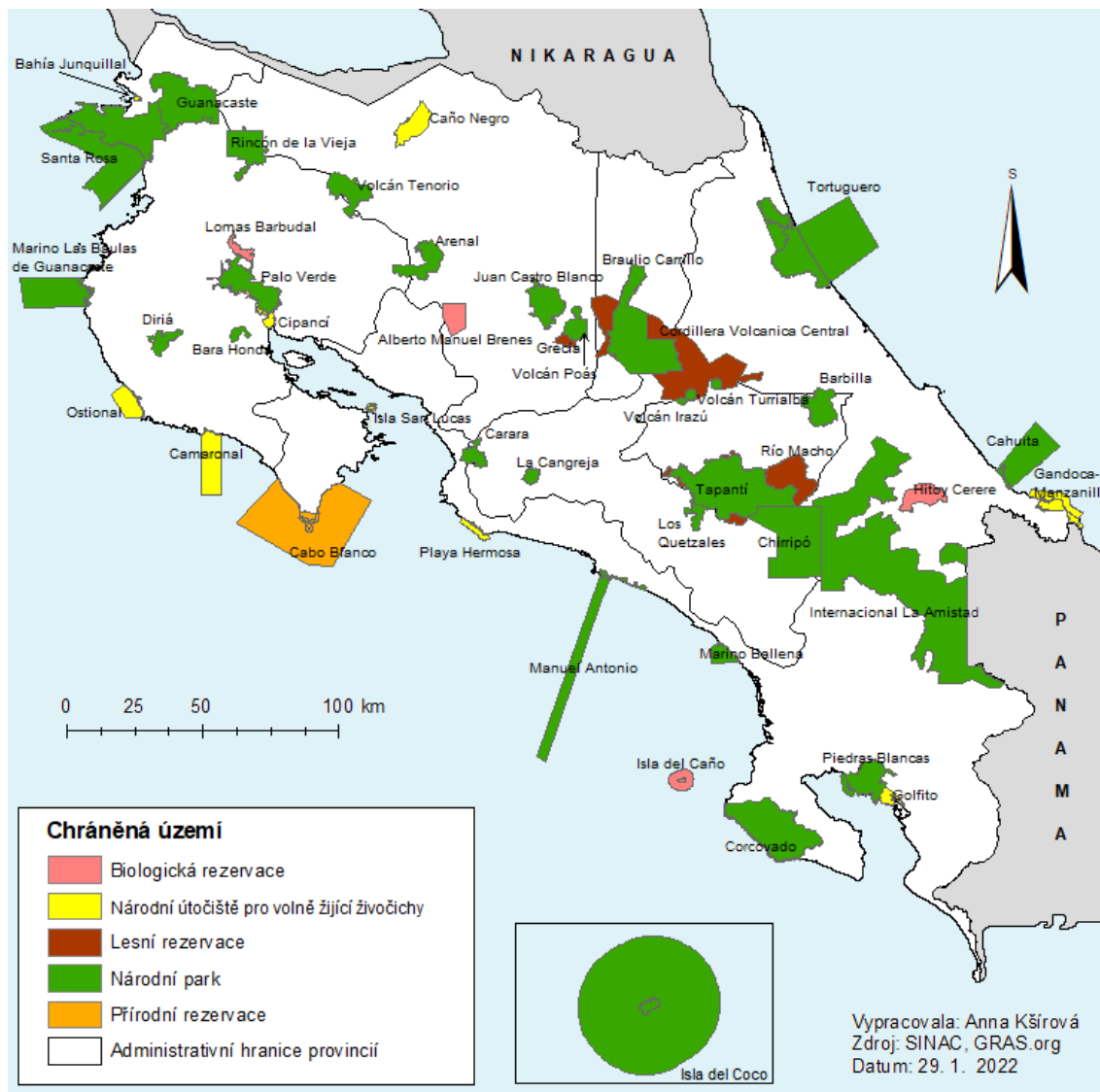
Centrální pacifická chráněná oblast (Pacífico Central Conservation Area - ACOPAC) se nachází v provincii Puntarenas, ve které přímo sousedí s oblastí ACOSA. Toto území tvoří celkem 11 % území Kostariky, a pokud se zaměříme na zde se vyskytující faunu a flóru, nalezneme zde okolo 5 000 endemitů, což je převážně polovina všech endemitů, kteří se na Kostarice nacházejí. Podle zjištěných informací je tato chráněná oblast domovem pro více než 70 % druhů motýlů a 60 % druhů flóry na světě. V oblasti ACOPAC můžeme zavítat na ostrov Isla San Lucas a do oblasti Playa Hermosa - Punta Mala. Tyto dvě oblasti jsou označovány jako národní útočiště pro volně žijící živočichy. Dále se zde nachází turisty velmi navštěvovaný národní park Manuel Antonio nebo národní park Carara, jenž leží na rozhraní provincie San José a Puntarenas (SINAC, 2022a).

Předposlední zmiňovanou oblastí je chráněná oblast Tempisque (ACT), která leží na území provincií Puntarenas a Guanacaste na poloostrově Nicoya. Tento poloostrov je největším poloostrovem celé Kostariky a nacházejí se zde národní parky Barra Honda, Diría a Marino las Baulas de Guanacaste. Dále přírodní rezervace Cabo Blanco a dvě národní útočiště pro volně žijící živočichy Camaronal a Ostional (SINAC, 2022a).

Poslední oblastí, která člení Kostariku podle chráněných oblastí je ACTo - chráněná oblast Tortuguero. Tato oblast se nachází v severovýchodním cípu Kostariky v provincii Limón a z části také v provincii Heredia. Oblast ACTo v sobě soustřeďuje jeden národní park, kterým je Tortuguero (SINAC, 2022a). Ten je považován za malou Amazonii. Důvodem tohoto označení je fakt, že se v parku nevyskytují žádné silnice pro automobily a hlavní formou přesunů na územích určené pro návštěvníky parku, které představuje pouhé 1 % z celého území, je lodní doprava. Díky tomu je také toto místo označováno jak ráj pro ekoturismus (TortugueroNationalPark, 2022). Negativem tohoto místa je každoročně obrovské se nahromadění turistů pro sledování hnízdění mořských želv

(Běláčková, 2015). Na mapě č. 4 je vyobrazeno všech 45 velkoplošných chráněných území, které jsou v práci zkoumány.

Mapa č. 4: Vybrané chráněné oblasti Kostariky podle typu ochrany

Zdroj: Vlastní zpracování dle programu ArcGIS, 2022

V rámci světového dědictví, tzv. *World Heritage Site*, jsou na tomto seznamu zapsány celkem čtyři kostarická území. Prvním zapsaným územím bylo v roce 1983 pohoří Talamanca na území národního parku La Amistad, jenž svou rozlohou zasahuje i na území Panamy (UNESCO, 2022a). Druhým zapsaným územím byl v roce 1997 národní park *Cocos Island* („Kokosový ostrov“). Tento ostrov leží půl kilometru od pevniny Kostariky a jeho obrovskou atraktivitou je podmořský svět v jeho blízkosti. V této lokalitě se dá pozorovat několik druhů mořských živočichů, jako jsou delfini, rejnoci, žraloci a tučňáci (UNESCO, 2022b). Třetím územím zapsaným na seznam světového

dědictví je chráněná oblast Guanacaste, jež byla připsána v roce 1999. V této oblasti můžeme nalézt například dva chráněné druhy želv, a to kožatku velkou a karetu zelenavou (UNESCO, 2022c). Posledním přidaným územím v roce 2014 je oblast čtyř archeologických nalezišť předkolumbovských náčelnických osad se zachovalou sbírkou kamenných koulí. (UNESCO, 2022d).

Celé území Kostariky tvoří pevninská chráněná území 26,5 % plochy země, tedy 1 354 488 ha. Pro jednodušší pohled můžeme říci, že z 5 100 000 ha je 1 354 488 ha chráněným územím, a to se jedná pouze o pevninskou část. Mořská chráněná území mají rozlohu 1 501 485 ha, přičemž celková rozloha teritoriálních vod patřící Kostarice je 3 030 806 ha. Právě přímořské zóny jsou z administrativního hlediska spravovány několika přidruženými institucemi, které mají svůj vlastní regulační rámec. Jedná se o samotný SINAC, dále Ministerstvo životního prostředí, energetiky a technologií, ministerstvo veřejných prací a dopravy či národní ústav pro bydlení a urbanismus (ICT, 2017).

Díky projektu „BID Parques“, jehož autorem je SINAC, který je podporován kostarickým institutem cestovního ruchu, dochází k rozvoji těch území, která mají vhodné podmínky pro turismus (ICT, 2017). Aby mohla v budoucnosti pokračovat ochrana přírody a ekosystémů Kostariky, bylo zapotřebí vytvořit v rámci strategií udržitelného cestovního ruchu projekt „Posílení programu udržitelného cestovního ruchu v chráněných oblastech“ (SINAC, 2020). Proto byly stanoveny tři cíle: *Investice do udržitelného cestovního ruchu, Plánování a posílení udržitelného řízení a rozvoje cestovního ruchu a Zvýšená institucionální podpora* (ICT, 2017).

Díky tomuto projektu došlo k rozvoji turistické infrastruktury například v národních parcích Arenal, Cahuita, Corcovado, Manuel Antonio, Rincón de la Vieja, Tortuguero, Volcán Poás, Volcán Irazú nebo v národním útočišti pro volně žijící živočichy Caño Negro. Podle záznamů SINAC je turistická činnost nejčastěji provozována ve 12 chráněných oblastech, kterými jsou národní parky Arenal, Cahuita, Carara, Corcovado, Manuel Antonio, Marino Ballena, Rincón de la Vieja, Santa Rosa, Tortuguero, Volcán Poás, Volcán Tenorio a Volcán Irazú (ICT, 2017).

6 Cestovní ruch na Kostarice

Cestovní ruch na Kostarice, stejně jako v mnoha dalších zemích světa jako jsou Maledivy, Seychely, britské Panenské ostrovy, Grenada či Aruba (Statista, 2022), je jedním z nejdůležitějších příjmů země. A právě proto zde vznikají plány pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Ten nejnovější je zaměřen na období 2022 až 2027 a v současné době je stále zpracováván (ICT, 2022). My se však můžeme zaměřit na plán z období 2017 až 2021, kdy bylo hlavním záměrem zachovat podmínky, které byly stanoveny v předchozích plánech. Díky těmto podmínkám se může cestovních ruch na Kostarice i nadále vyvíjet. Jedná se o tzv. cíle udržitelného rozvoje označované také zkratkou SDG (OSN, n.d.). Hlavní cíle spolu s dílčími cíli, které jsou vypsány v tabulce č. 5, jsou pro Kostariku v rámci cestovního ruchu nejvíce důležité.

Tab. č. 5: Cíle udržitelného rozvoje spojené s cestovním ruchem na Kostarice

Název cíle	Indikátory cíle
(1) Konec chudoby	<ul style="list-style-type: none">• Odstranit extrémní chudobu
(8) Důstojná práce a ekonomický růst	<ul style="list-style-type: none">• Udržovat ekonomický růst• Opatření k vymýcení nucené práce• Zajistit všem obyvatelům účet u banky• Snížit míru nezaměstnanosti• Ochrana práv pro pracovní činnost
(12) Odpovědná výroba a spotřeba	<ul style="list-style-type: none">• Snížit produkci odpadu• Dosáhnout šetrného nakládání s výrobou a odpadem, který má za následek vznik emis

Zdroj: ICT (2017) & Dash Board (2022), zpracováno autorkou

Kostarika má spojení i s několika dalšími cíli udržitelného rozvoje, které jsou rozděleny do tří skupin. První skupina nese název „udržitelné cíle“ a je do ní zapojeno celkem šest cílů, označených jako „*Pitná voda, kanalizace; Dostupné a čisté energie; Udržitelná města a obce; Odpovědná výroba a spotřeba; Život ve vodě; Život na souši*“. Druhá skupina označená jako „inovační cíle“ ukrývá celkem čtyři cíle, a to „*Důstojná práce a ekonomický růst; Průmysl, inovace a infrastruktura; Klimatická opatření; Partnerství ke splnění cílů*“. V poslední řadě se jedná o skupinu označenou jako „další cíle“, do které spadají cíle označené jako „*Konec chudoby; Zdraví a kvalitní život; Kvalitní vzdělání; Rovnost mužů a žen*“ (ICT, 2017).

Podmínky pro cestovní ruch na Kostarice jsou ovlivňovány několika předpoklady, které jsou označovány jako předpoklady selektivní, lokalizační a realizační (Hamarneh, 2012). Selektivní předpoklady, tedy ty, které se určitým způsobem podílejí na schopnosti obyvatel dané země zúčastnit se cestovního ruchu. Můžeme je dělit na předpoklady demografické, politické, socioekonomické a urbanizační (Šauer, n.d.). Lokalizační předpoklady jsou takové předpoklady, díky kterým se cílová turistická oblast rozvíjí. Právě Kostarika má v tomto ohledu ty správné předpoklady, mezi něž spadá nabídka bohaté fauny a flóry, příjmené vlhké tropické klima a mnoho chráněných území, která nabízí nespočetné množství zajímavostí. Nejedná se ale pouze o přírodní typ předpokladů, které může Kostarika nabídnout. Kostarika svým návštěvníkům nabízí i mnoho sociálně-kulturních předpokladů, jako jsou historické památky a festivaly. Posledním typem jsou předpoklady realizační, které umožňují realizaci cestovního ruchu do cílové oblasti. V případě Kostariky se jedná o propracovanou dopravní obslužnost, která nabízí svým návštěvníkům přístup jako letecky, tak i silniční, železniční a lodní dopravou. Nejčastější způsob přístupu do země je pak za pomoci letecké přepravy, kterou využívá okolo 70 % zahraničních návštěvníků a zbylých 30 % tvoří převážně doprava silniční (Hamarneh, 2012).

Co se týče výše popsaných předpokladů, tak ty jsou v rámci kostarického turismu ohroženy konkurenčními destinacemi. Například pro Kostariku, která nabízí jako produkt pro své návštěvníky dovolenou v resortu, je za největší konkurenty označováno Mexiko, Dominikánská republika, Kuba či Havaj. Na druhou stranu expedice nebo poznávací zájezdy, které jsou na Kostarice pořádané jsou ohroženy zeměmi jako je Brazílie, Galapágy, Peru a v neposlední řadě i samotnými sousedními zeměmi Kostariky (ICT, n.d.).

Propagace cestovního ruchu na Kostarice si žádá mnoho účastníků a plánů o rozvoji. Jedním z těchto příkladů byla tvorba nového propagačního materiálu, a to poštovní známky s lenochody (Příloha F). Důvodem tohoto jednání bylo prohlášení lenochoda dvouprstého a lenochoda hnědokrkého za národní symbol divoké fauny Kostariky, a to 24. srpna 2021. Toto usnesení je dnes pod zákonem č. 10.007 o národních symbolech divoké zvěře Kostariky. K představení propagačního materiálu země došlo v NP Cahuita, kde je možné oba dva druhy lenochodů spatřit (ICT, 2021a).

6.1 Rozbor problémů cestovního ruchu na Kostarice

Jak je již zmiňováno v teoretické části práce, bohužel i Kostarika se podílí na negativních dopadech turismu. Jedním z problémů, který přináší silné negativní dopady na životní prostředí na Kostarice je provozování vodních aktivit v okolí korálových útesů. V případě Kostariky v biologické rezervaci Isla de Caño vznikl projekt, který se zaměřil na únosnou kapacitu korálových útesů. Jen v roce 2011 navštívilo tuto rezervaci na 13 822 návštěvníků a za sedm let v roce 2018 vzrostl počet návštěvníků na téměř dvojnásobek, a to s počtem 24 807 návštěvníků (ICT, 2021b). Důvodem, proč se přišlo s omezením potápěčských a šnorchlovacích aktivit i přesto, že jsou jedním ze základních příjmů ostrova, bylo překročení nosné kapacity vybraných lokalit ostrova. Nosná kapacita, někdy označována také jako únosná kapacita, představuje denní počet návštěvníků, kteří mohou danou lokalitu navštívit, aniž by jejich přítomnost vedla k degradaci přírodního prostředí. V roce 2016 byla na toto téma provedena studie, která zjistila, že denní počet návštěvníků na šnorchlování a potápění ve vybraných lokalitách ostrova představuje 162 osob, což je 59 130 osob ročně. Jako preventivní opatření proto bylo zavedeno doporučení pro místní podnikatele, aby denní návštěva nepřekročila 162 osob (Naranjo-Arriola, 2021).

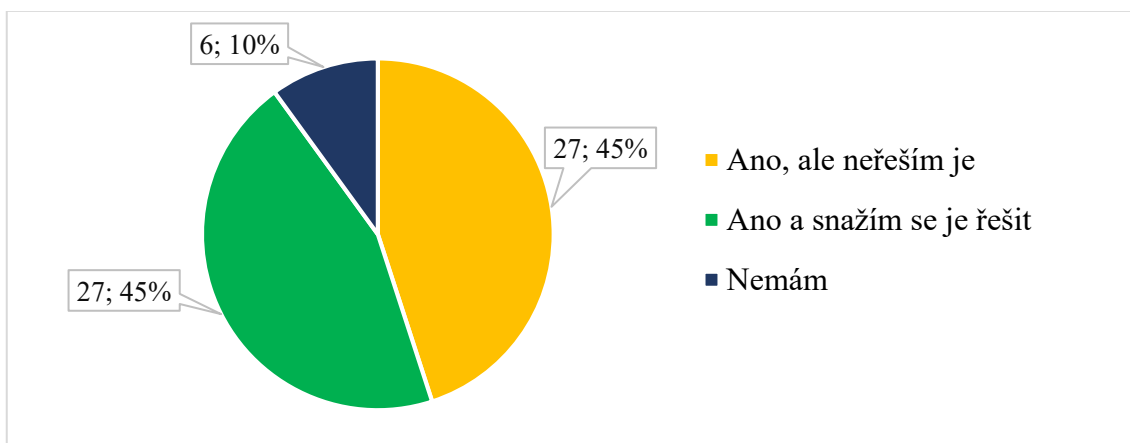
Podobný případ nastal i v národním parku Tortuguero, kde bylo nutné z důvodu ochrany želvy zelené, vytvořit tzv. „Spotters Program“, který má za cíl omezit počty návštěvníků na plážích. Spotters program také podporuje rangery, kterým pomáhá v boji proti pašeráctví a krádežím želvích vajec na plážích (Gutiérrez-Lince a kol., 2021). Pro tento a mnoho dalších programů je velmi důležité dobrovolnictví. Právě v národním parku Tortuguero probíhá dobrovolnictví, které je zaměřeno nejen na ochranu jaguárů, ale také na ochranu mořských želv a dalších živočichů (Volunteering in Costa Rica, n.d.). Únosná kapacita území nemusí mít ale pouze fyzickou podobu. Jedná se tak například o psychologickou nebo sociálně-kulturní verzi, kdy je důležité brát zřetel nejen na přírodní prostředí, ale i psychiku obyvatel daného území (Pásková & Zelenka, 2018).

Dalším příkladem může být ovlivnění cen nemovitostí zahraničními turisty, kteří zde nakupují nemovitosti. V tento moment dochází k navýšení cen v určitých lokalitách jako je například v okrese Tamarindo, který leží na poloostrově Nicoya mezi národním parkem Marino Las Baulas. Vlivem prodeje nemovitostí zahraničním návštěvníkům dochází k růstu cen na trhu s nemovitostmi, což má pro mnoho místních negativní dopad. Místní obyvatelé si zde totiž kvůli vysokým cenám nemohou koupit bydlení a musí odejít do

jiných oblastí Kostariky, kde nemusí být dostatečná nabídka pracovních míst (Hall, 2022).

Na environmentální problémy se také zaměřovala otázka v dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo 60 respondentů. Ve výsledku má 45 % dotazovaných na otázku „*Máte povědomí o environmentálních problémech spojených s cestovním ruchem?*“ určité povědomí o těchto problémech spojených s cestovním ruchem, ale neřeší je. Dalších 45 % tyto problémy nějakým způsobem řeší a zbylých 10 % nemá o těchto problémech žádné povědomí (Obr. č. 9). Jedním z možných důvodů, kdy respondenti nemají povědomí o environmentálních problémech v cestovním ruchu, může být nedostatečná informovanost široké veřejnosti, ale také osobní nezájem o tento druh informací.

Obr. č. 9: Povědomí o environmentálních problémech spojených s cestovním ruchem

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

7 Analýza výsledků cestovního ruchu na Kostarice

7.1 Návštěvnost chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020

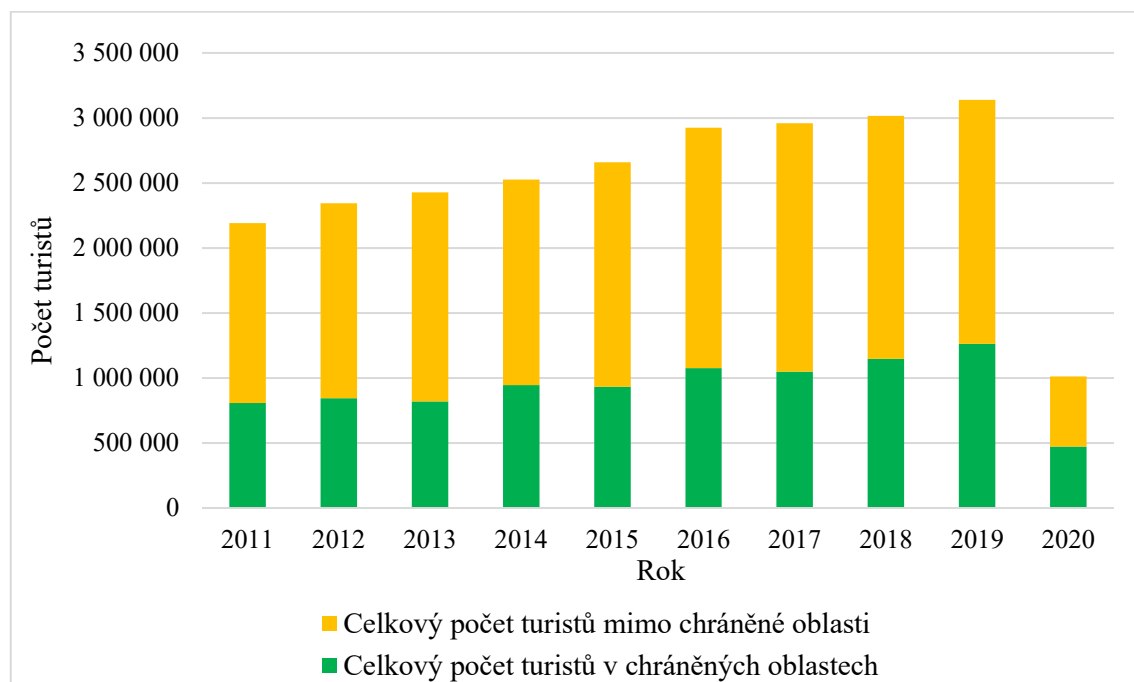
ICT nabízí, podobně jako další zahraniční instituce statistiky, které se zabývají exportem a importem zboží, migrací obyvatel i přehled návštěvníků z odvětví cestovního ruchu. Díky tomu, že je Kostarika proslulá velkým množstvím chráněných oblastí, tak ICT nabízí pro veřejnost statistické ročenky či přehledy, které jsou každým rokem obohaceny o ty nejnovější dostupná data. V případě této diplomové práce došlo k mírné změně, kdy původní časová osa v období 2011 až 2019 byla obohacena o rok 2020. Tedy o rok, kdy již možné sledovat dopady onemocnění covid-19 na cestovní ruch na Kostarice.

Podíl turismu a jeho vývoj v chráněných oblastech, který je znázorněn na obr. č. 10, rozlišuje dvě skupiny turistů. První skupinou jsou turisté, kteří při cestě na Kostariku navštívili chráněné oblasti. Druhou skupinou jsou naopak ti turisté, kteří na Kostarice chráněné oblasti nenavštívili. Tyto dvě skupiny pak dohromady tvoří celkový počet turistů na Kostarice za období 2011 až 2020. To znamená, že například v roce 2011 navštívilo Kostariku celkem 2 192 059 návštěvníků a z toho jich 806 640 navštívilo chráněné oblasti (viz. Příloha G) (ICT, 2021b & ICT, 2021c). V tomto případě je za sledované území považováno všech 45 velkoplošných chráněných oblastí (28 národních parků; 9 národních útočišť pro volně žijící živočichy; 4 biologické rezervace; 3 lesní rezervace; 1 přírodní rezervace). Podrobnější seznam jednotlivých oblastí je zobrazen v příloze A.

Díky tomu, že ICT člení příchozí návštěvníky Kostariky do skupin podle zemí původu, můžeme zjistit, odkud turisté pocházejí. Při zaměření se na celé období 2011 až 2020 navštívilo Kostariku největší množství turistů pocházejících ze Severní Ameriky (12 771 750). Převažujícími v této kategorii byli turisté ze Spojených států amerických (10 250 771) (ICT, 2021c). Důvodem tak vysokého počtu je blízkost Kostariky a cenová dostupnost letenek do této destinace. Letenky se zde pohybují v průměru okolo 2 000 Kč pro osobu (Kiwi, 2022a). Druhou nejpočetnější skupinou turistů jsou obyvatelé ze Střední Ameriky (6 607 707). Takto nižší počet lze odůvodnit tím, že země Střední Ameriky jsou si ve složení přírodních ekosystémů velmi podobné. Druhým nejdůležitějším faktorem je chudoba. Z tohoto důvodu nemá určité procento obyvatel možnost vycestovat do zahraničí, neboť přibližně polovina této populace žije pod hranicí chudoby (Pekular,

2019). Podobné důvody se týkají i turistů z Jižní Ameriky. Zde se však počet návštěvníků za období 2011 až 2022 pohybuje na hodnotě 1 523 621 turistů (ICT, 2021c). Třetí nejpočetnější skupinou jsou návštěvníci z Evropy (3 721 221). Důvodem proč je tento počet oproti zemím ze Severní Ameriky tak nízký, je relativně vyšší cena letenek. Pokud chceme Kostariku navštívit v květnu, tak pro toto období se cena letenek pohybuje mezi 10 000 až 13 000 Kč s odbaveným zavazadlem (Kiwi, 2022b). Zbývajícími návštěvníky, kteří ve sledovaném období navštívili Kostariku v celkovém počtu 578 572 turistů, jsou lidé pocházející z Karibiku, Asie, Afriky, Tichomoří a Blízkého východu (ICT, 2021c). Celkové počty turistů jsou následně podle dělení lokality původu za jednotlivé roky vypsány v příloze H.

Obr. č. 10: Podíl turistů v chráněných oblastech z celkového počtu turistů Kostariky v letech 2011 až 2020

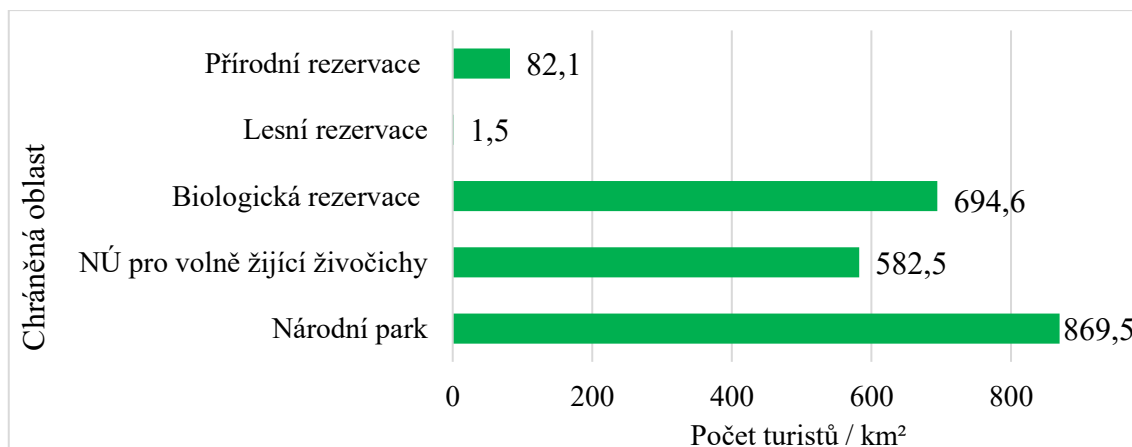
Zdroj: ICT (2021b) & ICT (2021c), zpracováno autorkou

Bohužel ICT dále nesleduje to, kdo z turistů chráněné oblasti navštěvuje a kdo ne. Nad tímto tématem však můžeme spekulovat. Například čeští turisté budou na Kostariku cestovat spíše za poznáním a s vyšší pravděpodobností tak navštíví chráněné oblasti. Toto tvrzení lze odůvodnit tím, že pro české turisty, kteří cestují za pobytovým zájezdem, jsou vytvořeny cenově dostupnější destinace. Tyto destinace (Tunisko, Řecko, Turecko apod.) jsou navíc blíže k České republice, než je vzdálenost na Kostariku. Jako příklad lze uvést pobytový zájezd do Egypta, kde se červencové ceny zájezdů pro rok 2022 pohybují v průměru okolo 20 000 Kč na 11 dní (Invia, 2022a). Tyto nabídky jsou tak cenově o více

než polovinu levnější, než pobytové zájezdy na Kostarice, kde se ceny pobytových zájezdů pohybují okolo 45 000 Kč (9 dní), a to ve stejném období (Invia, 2022b).

Při bližším pohledu na jednotlivé kategorie chráněných oblastí ve sledovaném období 10 let, kdy jsou sledovány počty turistů v chráněných oblastech na km² (Obr. č. 11), jsou nejčastěji navštěvovány národní parky. V těchto oblastech je počet návštěvníků na 1 km² 869,5. S menším rozdílem okolo 250 návštěvníků jsou druhou nejčastěji navštěvovanou oblastí biologické rezervace (694,6 turistů/km²) a národní útočiště pro volně žijící živočichy (582,5 turistů/km²). 82,1 turistů na km² bylo zaznamenáno v přírodních rezervacích. S obrovským rozdílem je pak návštěvnost 1,5 turisty na km² v lesních rezervacích, které za sledované období navštívilo celkem 1 266 zahraničních návštěvníků.

Obr. č. 11: Počet turistů chráněných oblastí na km² za období 2011 až 2020

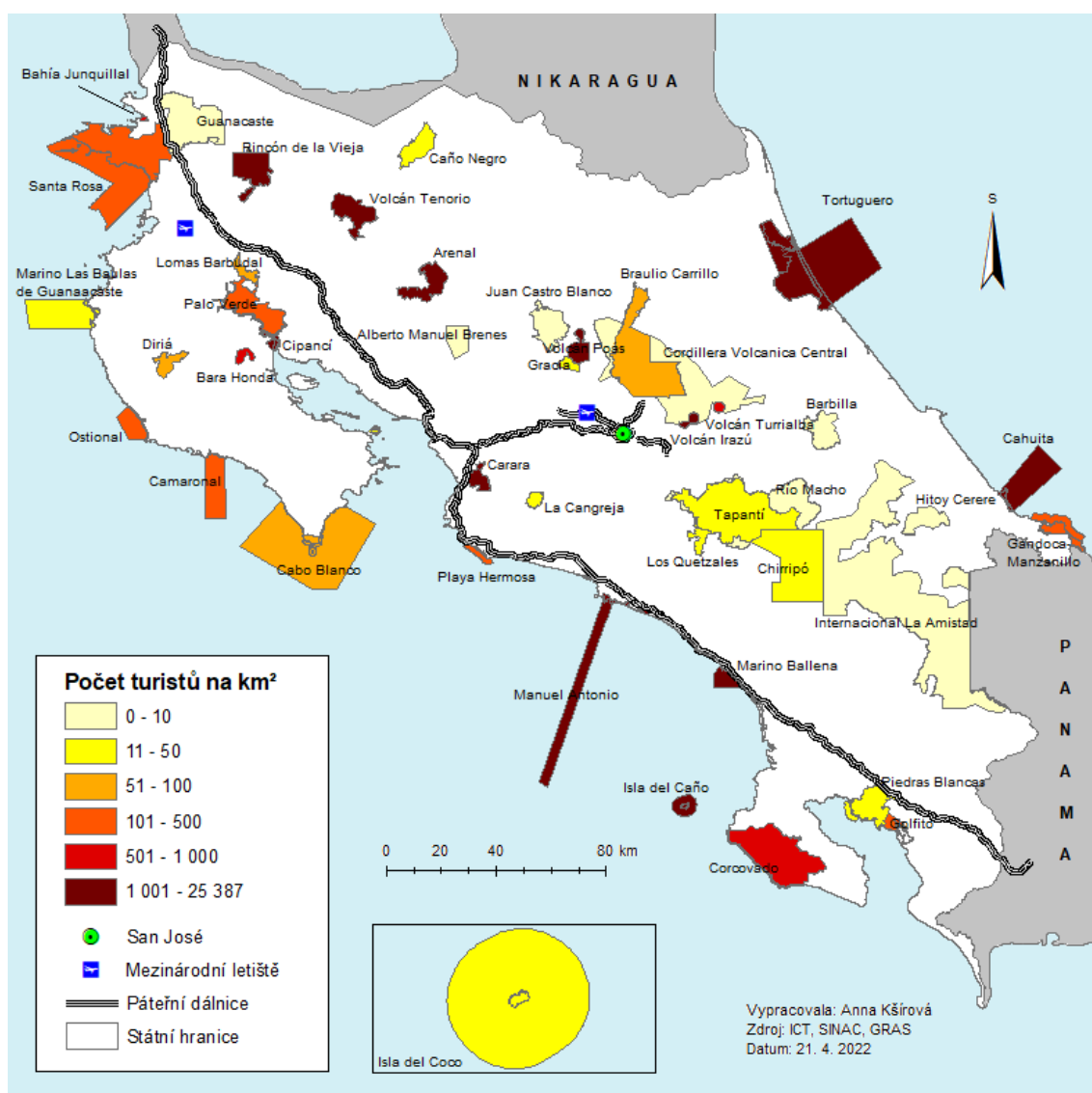

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Pokud získaná data zkoumáme jako absolutní hodnoty, tak v celkovém počtu navštívilo národní parky 8 821 329, přírodní rezervace 70 238, národní útočiště pro volně žijící živočichy 337 255 a biologické rezervace 186 153 turistů. Proč je ale u lesních rezervací v obou případech tak nízká návštěvnost? Jedním z důvodů může být konkurence národních parků, které s těmito oblastmi sousedí. V tomto případě s Río Macho sousedí národní parky Tapantí Macizo Cerro de la Muerte a Chirripó, kdy Tapantí v roce 2020 navštíveno 1 301 návštěvníky. Tento počet návštěvníků za jeden rok je téměř stejný, jako návštěvnost tří lesních rezervací dohromady. Dalšími důvody může být lépe propracovaný management, dopravní dostupnost a v některých případech také proslavenost a nabídka samotných chráněných území. Přesné počty návštěvníků chráněných oblastí v jednotlivých letech jsou znázorněny v příloze I. Pro analýzu toho,

jak jsou chráněné oblasti zatíženy návštěvníky na 1 km², byla vytvořena mapa č. 5. Zde je sledovaný počet turistů na km² rozdělen do 6 kategorií (0 - 10; 11 - 50; 51 - 100; 101 - 500; 501 - 1 000; 1 001 - 25 387). Důvodem tohoto rozložení je, aby v každé kategorii byly minimálně tři chráněná území a mapa byla přehledná. Do první kategorie, kde se počet návštěvníků na 1 km² pohybuje v rozmezí 0 - 10, spadá celkem osm chráněných oblastí. Jejich přehled, spolu s hodnotami a kategoriemi, je uveden v příloze J.

Mapa č. 5: Počet turistů chráněných oblastí na km² za období 2011 až 2020

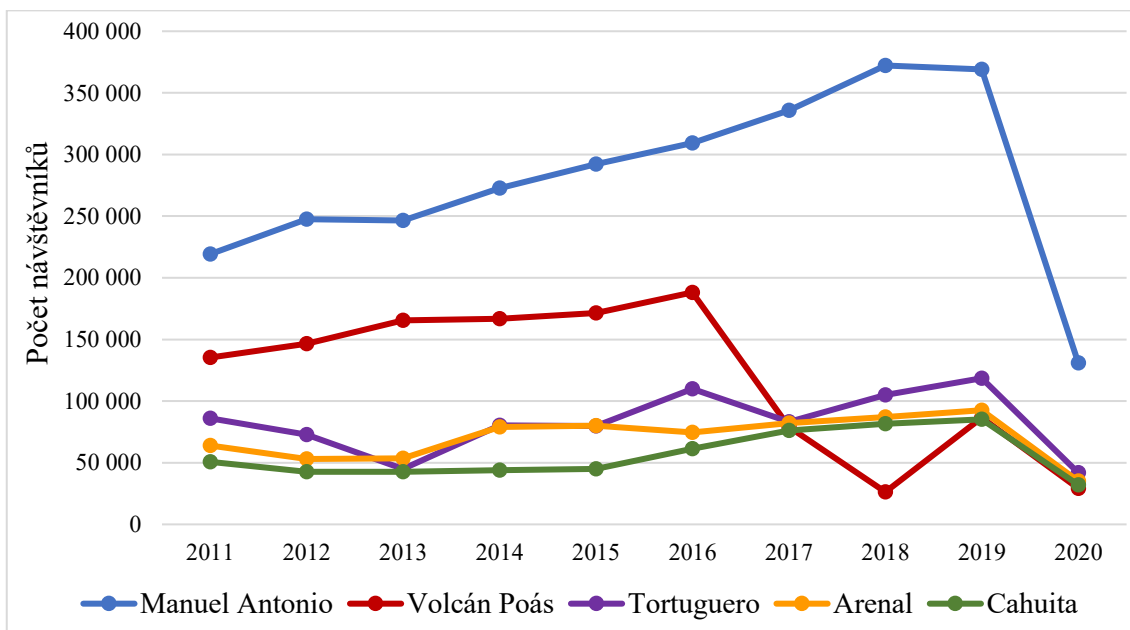

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Mezi pět nejvíce (Obr. č. 12) a pět nejméně (Obr. č. 13) navštěvovaných chráněných oblastí patří 7 národních parků (Arenal, Barbilla, Cahuita, Juan Castro Blanco, Manuel Antonio, Tortuguero, Volcán Poás), 2 lesní rezervace (Cordillera Volcánica Central, Río

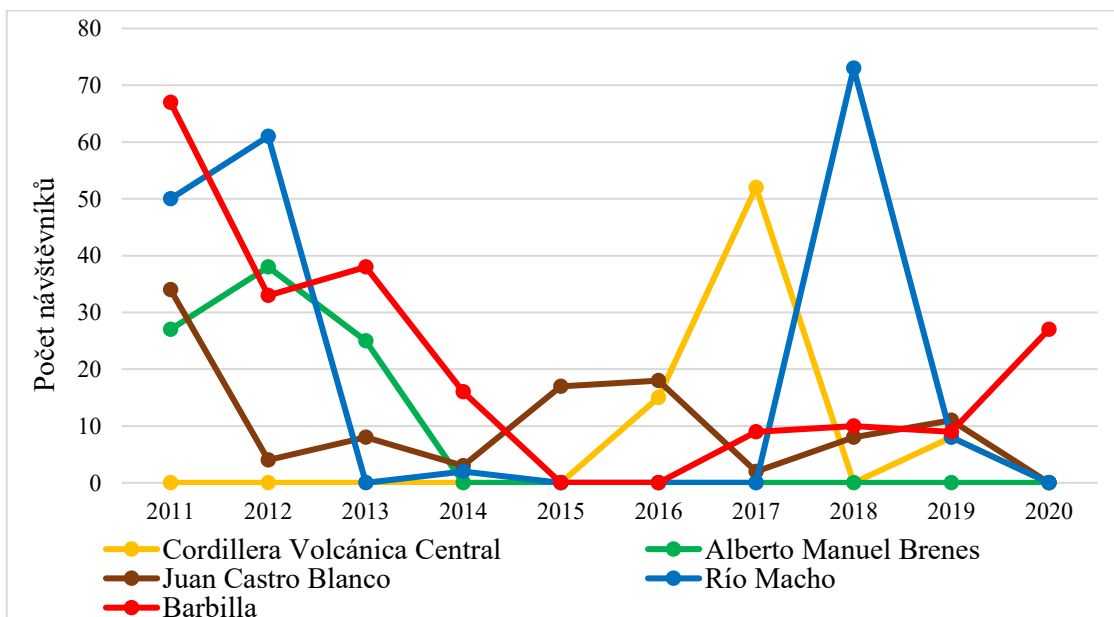
Macho) a 1 biologická rezervace (Alberto Manuel Brenes). Přesné počty návštěvníků a jejich pořadí za období 2011 až 2020 je vypsáno v přílohách K a L. V přílohách M a N je pak možné sledovat ty chráněné oblasti, které jsou nejvíce a nejméně navštěvované a významnou roli zde hraje rozloha chráněných oblastí.

Obr. č. 12: Pět nejvíce navštěvovaných chráněných oblastí podle celkového počtu návštěvníků v období 2011 až 2020

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

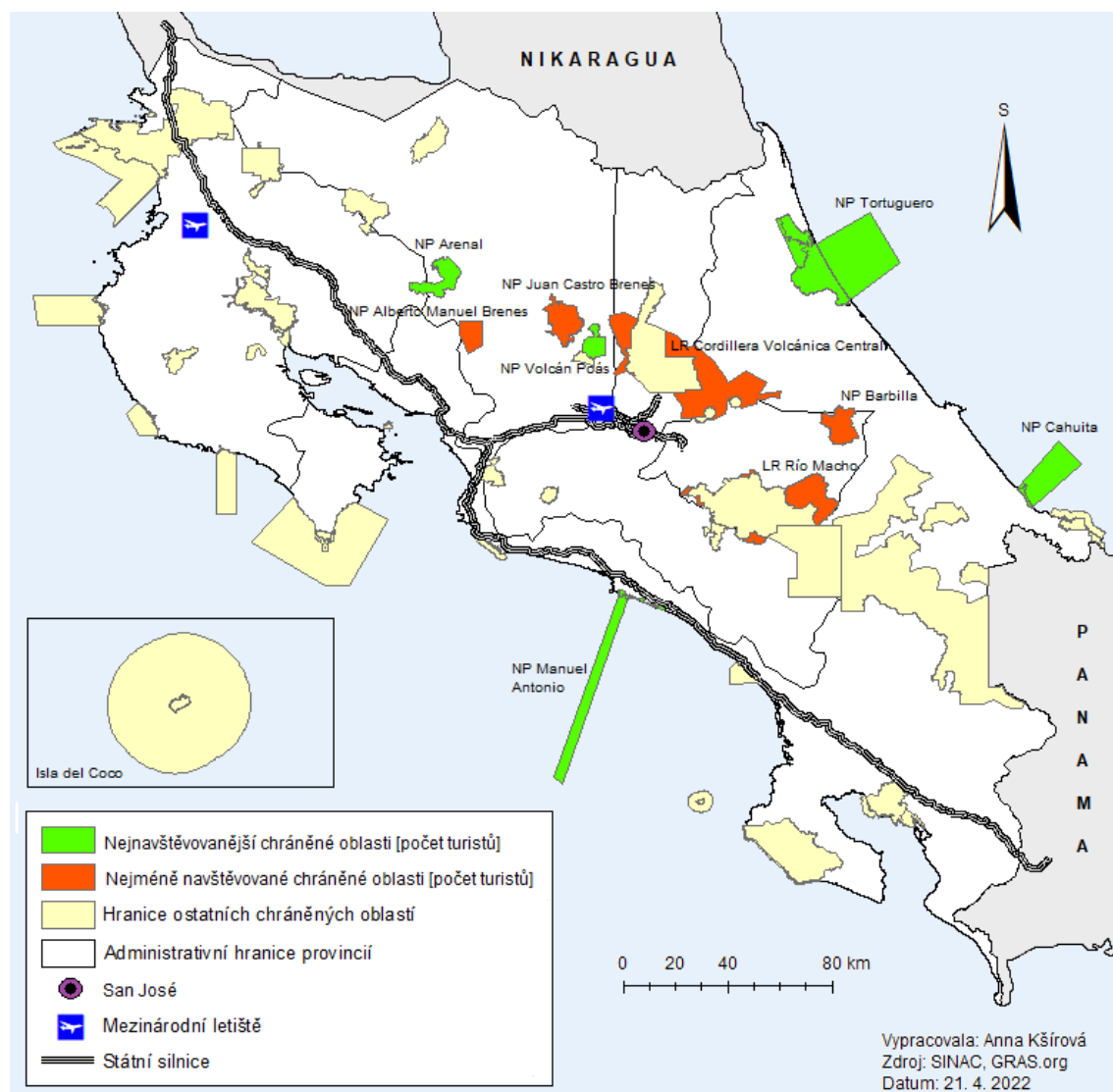
Obr. č. 13: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí podle celkového počtu návštěvníků v období 2011 až 2020

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Proč je ale deset výše uvedených oblastí za období 2011 až 2020 nejvíce a nejméně navštěvovanými? Důležité je u tohoto kroku zmínit, že zde jsou sledována pouze absolutní data, která se týkají celkového počtu návštěvníků v chráněných oblastech. Z tohoto pohledu je pak ale důležité posoudit i geografické faktory, které mohou tento vývoj ovlivňovat. Celkem tak byly pro zjištění výsledků stanoveny čtyři geografické faktory, a to rozloha a lokalita chráněného území (pevnina; mořské území), dostupnost silniční dopravou (silnice I., II. a III. třídy a páteřní dálnice) a vzdálenost od mezinárodních letišť Juan Santamaria a Daniel Oduber. Pro orientaci je vybraných deset chráněných oblastí zobrazeno na mapě č. 6.

Mapa č. 6: Pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020 podle celkového počtu návštěvníků

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Začneme pěti nejnavštěvovanějšími, kde byl vývoj turismu ve dvou nejvíce navštěvovaných národních parcích (Manuel Antonio a Volcán Poás) od roku 2011 na vzestupu, avšak u národních parků Arenal, Cahuita a Tortuguero nikoliv. Zde došlo k mírnému vzestupu až po roce 2013, ale i přesto se oblasti držely mimo přední příčky zbývajících chráněných oblastí. Rapidní pokles návštěvnosti nastal v roce 2017 u národního parku Volcán Poás, jenž byl zapříčiněn sopečnými erupcemi v polovině dubna tohoto roku. Z bezpečnostních důvodů muselo dojít k evakuaci obyvatel a návštěvníků (Alvarado, 2017) a následnému uzavření oblasti (Arias, 2017). Z tohoto důvodu zde byla nízká návštěvnost i v roce 2018, neboť došlo k opětovnému otevření až v srpnu 2018. Důvodem nižšího nárůstu do roku 2019 byla bezpečnostní opatření, kdy byla pro vstup na území parku nezbytná rezervace (Zúñiga, 2019). V roce 2020 došlo k rapidnímu poklesu návštěvnosti ve všech chráněných oblastech Kostariky, a to z důvodu onemocnění covid-19. Omezení návštěvnosti nastalo pro od konce května do konce června v roce 2020, kdy bylo zamezeno vstupu návštěvníků na území Kostariky (Dentons Muñoz, 2020) a opětovný vstup pro zahraniční návštěvníky nastal 1. listopadu 2020 (CNN, 2022).

Co je na samotném NP Manuel Antonio tak zajímavé, že jej v období deseti let navštívilo na 2 795 400 zahraničních návštěvníků? A proč zde každoroční návštěva přesahuje 200 tisíc návštěvníků? Tedy kromě roku 2020, kdy z důvodu restrikcí týkajících se pandemie covid-19 klesl počet na 130 861 zahraničních turistů. NP Manuel Antonio vytvořený v roce 1972 je členěn na dva typy území (ManuelAntonioPark, n.d.). Pevninská část zabírá přibližně 20 km² a mořská se rozprostírá na 256 km² (GRAS, 2022). Přesto, že je území pevninské části parku malé, dokáže návštěvníkům nabídnout pestrou faunu (lenochodi, mravenečníci, opice, tukani, leguáni, krokodýli apod.) a flóru a díky jeho lehkým turistickým stezkám je vhodný pro všechny věkové skupiny. Atraktivitami jsou zde i krásné pláže s bílým pískem, což do okolí přivedlo mnoho hotelových developerů. Svou vzdáleností 140 km je park vzdálen od mezinárodního letiště Juan Santamaria a 270 km od letiště Daniel Oduber (Google Maps, 2022). Pro návštěvníky je park velmi dobře dostupný i silniční dopravou, kdy je možné se dostat přímo k parku po velmi dobře upravené silnici III. třídy, která se po 10 km od parku napojuje na páteřní dálnici 34. Zavítat sem návštěvníci mohou i lodní dopravou, neboť v městečku Quepos, které je od parku vzdálené 7 km, kotví ročně okolo 70 výletních lodí, které přiváží obrovské počty návštěvníků (The Tico Times, 2016). Asi jediným negativem pro

návštěvníky tohoto území je jeho přeplněnost a pro některé i poplatek za vstup na území parku, který se pohybuje okolo 400 Kč (ManuelAntonioPark, n.d.).

Volcán Poás, který se díky své návštěvnosti drží za národním parkem Manuel Antonio, ročně navštíví přes 100 tisíc turistů. Výjimkou byly roky 2017 a 2019, kdy zde došlo k uzavření parků z důvodu nebezpečí ze strany sopečných erupcí a v roce 2020 kvůli opatřením týkajících se covid-19. Tento národní park vznikl v roce 1971 a svou rozlohou 65 km² je také jednou z nejmenších chráněných oblastí Kostariky (GRAS, 2022). Hlavní atraktivitou je zde kráter, který je jedním z největších na světě a navíc je stále aktivní (SINAC, 2022b). Národní park Volcán Poás je dostupný silniční dopravou, a to silnicí II. třídy, kdy je nutné zaparkovat na vyhrazeném parkovišti a k vyhlídce na kráter pak dojít 100 m pěšky. Vstupné do tohoto národního parku pro jednu osobu činí 15 USD (SINAC, 2022f). Na takto snadné dostupnosti mu na popularitě přidává i blízkost letiště Juan Santamaria, které je vzdálené pouhých 33 km a samotné centrum hlavního města Kostariky San José vzdálené necelých 50 km (Google Maps, 2022).

Národní park Tortuguero, který je proslaven hnízdištěm mořských želv se nachází na severovýchodě země a svou rozlohou zabírá 266 km² pevninské a 502 km² mořské plochy (GRAS, 2022). Díky programu pro pozorování mořských želv je možné regulovat počty návštěvníků na plážích, a to z pomoci místních organizací. Pro sledování želv v jejich přirozeném prostředí při hnízdění je vytvořena stezka *El Jaguar Land Trail*, která jasně stanovuje místa, kde je možné na pláž vstoupit (SINAC, 2022c). Přesto, že je území z obrovské části chráněno a vstup pro návštěvníky je v pouhém 1 % území (TortugueroNationalPark, 2022), i tak se zde roční návštěvnost v období 2011 až 2020 pohybovala v průměru okolo 83 000 turistů (ICT, 2021c). Tortuguero je proslulé také tím, že není dostupné silniční, ale pouze lodní dopravou po kanálech. Vzdálenost parku od letiště Juan Santamaria je přibližně 120 km a od Daniel Oduber okolo 300 km (Google Maps, 2022). Přesto, že je tato oblast dost vzdálená od letišť a hlavního města a zároveň je na toto území velmi omezený přístup, i tak sem dokáže jeho popularita přilákat obrovské počty návštěvníků. A to i přes to, že cena vstupného je 15 USD (2022f).

Další nejvíce navštěvovanou lokalitou je NP Arenal. Tento park má rozlohu 119 km² a je snadno přístupný všem návštěvníkům díky silnicím II. a III. třídy (GRAS, 2022), kdy jej od mezinárodních letišť dělí v obou směrech okolo 130 km. (Google Maps, 2022). Návštěvníci přijíždějící do této lokality však nejdou navštívit pouze samotnou sopku Arenal, ale i proslulý vodopád La Fortuna, což přispívá k většímu počtu návštěvníků.

K tomu všemu je zde lákadlem i tzv. *sky trek*, visutá lanová dráha a zip line, což dělá oblast ještě více populární (Arenal Volcano and La Fortuna, 2022). Cena vstupného se zde pohybuje také jako u NP Tortuguero na 15 USD (SINAC, 2022f).

Pátým nejvíce navštěvovaným národním parkem je Cahuita, který je proslulý díky svému řízení, na kterém se podílí jak místní komunity, tak i samotná vláda. To však není jediná zajímavost na této oblasti. Cahuita je proslulá svými korálovými útesy (SINAC, 2022d), díky nimž je pod ochranou na 233 km² mořského území v Karibském moři a 11 km² tvoří chráněná pevninská část (GRAS, 2022). Korálové útesy jsou také hlavním důvodem, proč byla tato oblast přidána na seznam chráněných oblastí v roce 1970. Naštěstí je zde při šnorchlování mezi korálovými útesy nutné využívat certifikovaného průvodce, díky čemuž se zamezí jejich poničení (Cahuita National Park, n.d.). Vysoká návštěvnost parku je povzbuzována i velmi dobrou dopravní infrastrukturou. Park leží přímo u páteřní dálnice 36 a vstup do něj vede silnicí III. třídy. Vzdálenost od letiště Daniel Oduber je omezující (400 km), neboť se musí přejet téměř celá Kostarika. Podobně je na tom se vzdálenost od letiště Juan Santamaria, která činí 265 km, což představuje něco okolo 6 hodin jízdy osobním automobilem (Google Maps, 2022). To však pro návštěvníky podle dat z návštěvnosti není omezující. Důvodem vyšší návštěvnosti může být i fakt, že cene vstupného je pouhých 6 USD (2022f).

Nyní přejdeme k nejméně navštěvovaným chráněným oblastem, kdy je na první příčce v této kategorii lesní rezervace Cordillera Volcánica Central. Tato rezervace se nachází v centrální památkové oblasti (ACC) a přímo sousedí s národními parky Braulio Carro, Volcán Irazú a Volcán Turrialba, což může být důvodem takto nízké návštěvnosti, a to i přesto, že její rozloha se pohybuje okolo 586 km² (GRAS, 2022). Dostupnost silniční dopravou do této lokality je navíc zajištěna silnicemi I., II. a III. třídy a svou vzdáleností 70 km od letiště Juan Santamaria je vhodnou lokalitou např. na jednodenní výlet pro návštěvníky, kteří mají zajištěné ubytování ve městech San José, Cartago, Heredia či Alajuela (Google Maps, 2022). Samotná lesní rezervace se podle UNESCO skládá z celkem čtyř národních parků, dvou lesních rezervací, šesti chráněných zón a jedné národní památky (UNESCO, 2019). To znamená, že ICT člení tuto oblast jinak než UNESCO. Statisticky zde tedy pouze záleží na tom, zda lesní rezervaci Cordillera Volcánica Central vyhodnocujeme podle členění ICT, kdy jakožto samostatně stojící rezervace má méně návštěvníků nebo podle UNESCO, kdy se rezervace skládá z dalších, více chráněných oblastí.

Druhou nejméně navštěvovanou oblastí s rozlohou 78 km² (GRAS, 2022) je biologická rezervace Alberto Manuel Brenes. Na tomto území je velmi nízká návštěvnost z důvodu toho, že je rezervace bohužel plně nepřístupná veřejnosti a vstup je povolen pouze pro vědce a odborné skupiny zaměřující se na výzkum fauny a flóry (SINAC, 2022e).

Národní park Juan Castro Blanco, ležící 100 km severozápadně od hlavního města San José, je třetí nejméně navštívenou chráněnou lokalitou mezi lety 2011 až 2020. Důvodem tak nízkého počtu může být to, že je zatím méně známý mezi návštěvníky Kostariky. Dalšími faktory může být jeho zastínění více populárními místy, které se nachází v jeho blízkosti, a to i přes jeho poměrně velkou rozlohu (143 km²). Mezi jeho konkurenty patří národní parky Arenal, Braulio Carrillo a Volcán Poás. Tyto konkurenční parky mají navíc dražší vstupné, než má NP Juan Castro Blanco, kde je vstupné 10 USD (SINAC, 2022f). Díky konkurenčním chráněným oblastem je i zde dobře propracovaná silniční síť, kdy se lze k NP Juan Castro Blanco dostat po silnicích II. a III. třídy (GRAS, 2022). Samotný Juan Castro Blanco nenabízí žádné zábavnější aktivity, jako je zip line či jízda na horském kole, což je na jednu stranu pozitivem pro zde žijící živočichy. Za takovými aktivitami pak musí návštěvníci vyrazit do jiných lokalit. Proč je ale tento park tak málo navštěvovaný? Dalším důvodem je i to, že je stále v soukromém vlastnictví, což umožňuje jeho vlastníkům různé regulace, které v tomto případě nejsou zapotřebí. Problémem je zde pak nedostatečná infrastruktura například naučných stezek, která je financována právě jeho majiteli. To je ale opět na druhou stranu vyhovujícím stavem pro místní živočichy (Costa Rica Rios, 2022).

Lesní rezervace Río Macho, kterou za období sledovaných deseti let podle ICT navštívilo 194 turistů, je čtvrtou nejméně navštívenou chráněnou lokalitou Kostariky. Rozloha této oblasti je 227 km² a zároveň je velmi dobře dostupná silniční dopravou, zejména silnicemi II. a III. třídy (GRAS, 2022). Samotná rezervace pak přímo sousedí s národními parky Chirripó, Los Quetzales a Tapantí Macizo Cerro de la Muerte (Río Macho Forest Reserve, 2022) a necelými 3 km je vzdálená o národního parku Internacional La Amistad, který je svou rozlohou největší chráněnou oblastí Kostariky (1 982 km²) (GRAS, 2022). Tyto konkurenční oblasti mohou ovlivňovat návštěvnost samotné rezervace, a to i přesto, že má pro turismus vhodné geografické předpoklady a cena vstupného je 5 USD (SINAC, 2022f).

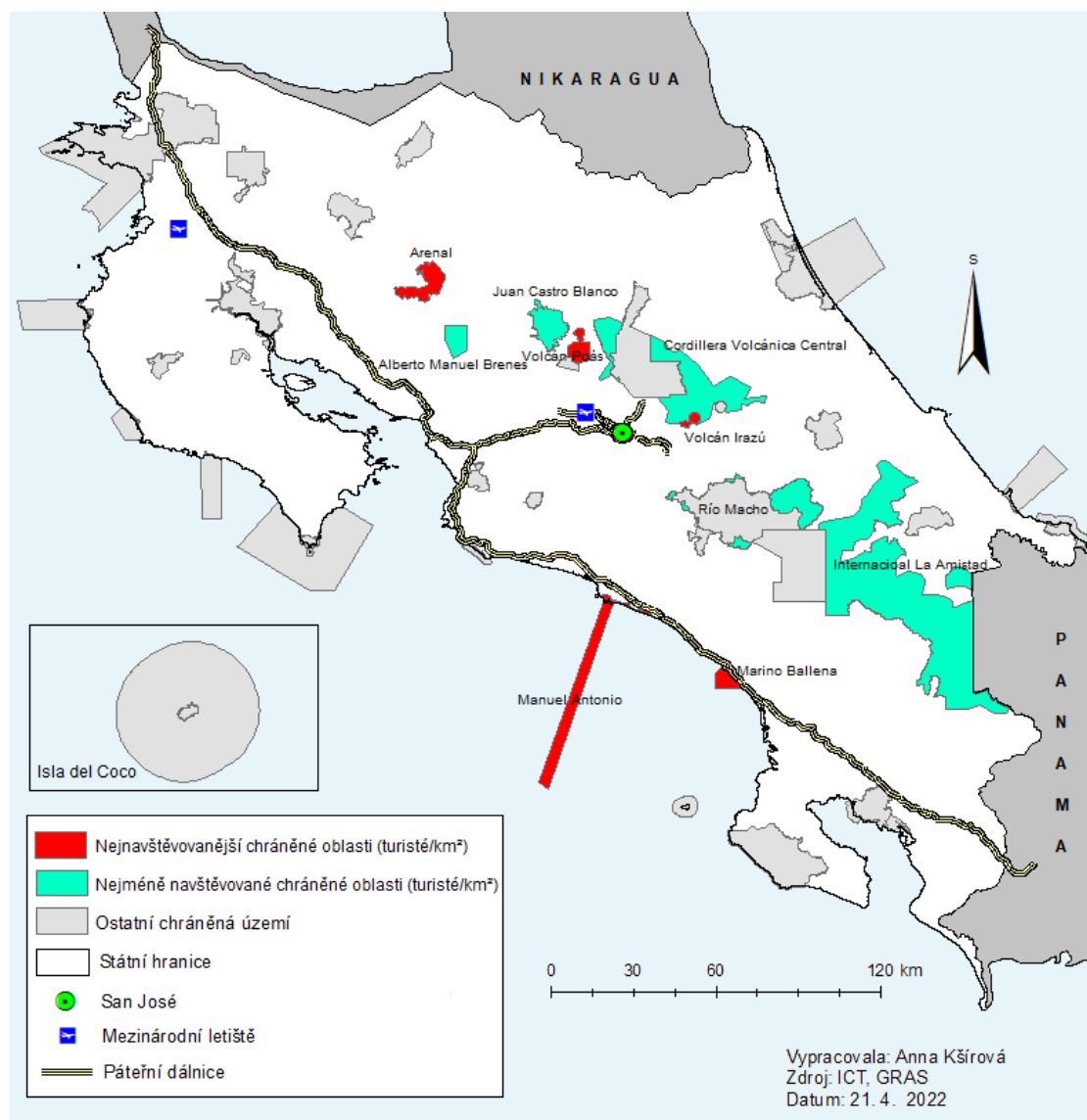
Pátou nejméně navštěvovanou lokalitou o rozloze 119 km² a zároveň druhým nejméně navštěvovaným národním parkem je Barbilla. Nachází se přibližně 70 kilometrů západně

od města Puerta Limón, které je hlavním městem provincie Limón. Sama o sobě je tato chráněná oblast relativně špatně dostupná a je možné se sem dostat pouze po silnicích III. třídy, které nebývají v tom nejlepším stavu. Jedním z možných důvodů nízké návštěvnosti je i velká náročnost naučných stezek, které je doporučeno scházet s průvodci. Obrovským lákadlem je zde pak pro turisty kmen Cabecar, jenž je druhou nejpočetnější domorodou skupinou Kostariky (Barbilla National Park, 2022).

Pokud vezmeme v úvahu počet návštěvníků na km² v chráněných oblastech, tak mezi pět nejnavštěvovanějších patří opět národní parky Manuel Antonio a Arenal (mapa č. 7). U těchto dvou oblastí nemá rozloha na návštěvnost vliv. Naopak u národních parků Volcán Irazú, Volcán Poás a Marino Ballena se počet turistů na km² projevil, což v tomto případě znamená vyšší návštěvnosti turisty.

Podobně jsou na tom i nejméně navštěvované chráněné oblasti, kde je pouze několik rozdílů mezi absolutními počty návštěvníků s počty návštěvníků na km². Lokalitami, u kterých se nezměnilo pořadí, jsou národní park Juans Castro Blanco, biologická rezervace Alberto Manuel Brenes a lesní rezervace Cordillera Volcánica Central a Río Macho. To znamená, že rozloha chráněné oblasti nemá vliv na návštěvnost území. Změna nastala pouze u národního parku Internacional La Amistad. Tento park je největší chráněnou oblastí Kostariky a ve sledovaném období byl počet návštěvníků na 1 km² roven hodnotě 0,8 (viz. Příloha M a N).

Mapa č. 7: Pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020 podle počtu turistů na km²

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

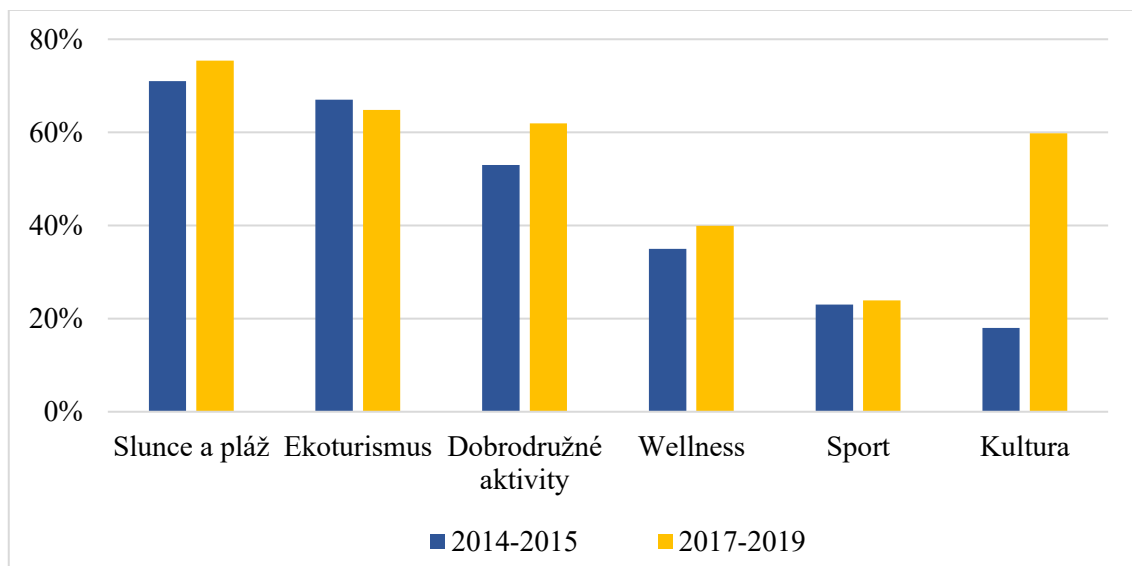
7.2 Účel návštěvy a aktivity prováděné návštěvníky na Kostarice

Důležitým základem pro ekonomiku Kostariky je zachování cestovního ruchu jako zdroje zahraničních příjmů. Právě proto bylo jedním z cílů, týkajících se období 2017 až 2021, dosáhnout zvýšení příjmů z turismu o 7 %. O 6 % pak bylo cílem zvýšit nárůst zahraničních turistů na necelé 4 miliony. Základem pro tento cíl byly výsledky šetření ICT z období 2013 až 2016.

Aktivity, které byly na Kostarice provozovány návštěvníky, zkoumal ICT. Tato instituce získala odpovědi návštěvníků za pomoci dotazníkových šetření na mezinárodních

letišťích Juan Santamaria a Daniel Oduber. Tyto výzkumy byly prováděny za období 2014 až 2015 a 2017 až 2019 (Obr. č. 14) (ICT, 2017 & ICT, 2019b).

Obr. č. 14: Procentuální rozložení odpovědí respondentů [%] na činnosti prováděné na Kostarice za období 2014 až 2015 a 2017 až 2019

Zdroj: ICT (2017) & ICT (2019b), zpracováno autorkou

Za nejčastěji turisty prováděnou kategorií aktivit patřila tzv. skupina „Slunce a pláž“. Pod touto odpovědí si lze představit dovolenou v resortu. Podle ICT sem spadají ale i další aktivity jako je projížďky na lodích, člunech, vodních skútrech či kajaking. Podobně vysoce zastoupenou aktivitou je i skupina aktivit označovaných ekoturismus. Do této kategorie podle ICT spadá návštěva vulkánů, pozorování suchozemské fauny a flóry, pozorování ptactva za pomoci speciálního vybavení, projížďky na koni, návštěva závěsných mostů, potápění s plnou výbavou a šnorchlování, pozorování vodních živočichů (nejčastěji delfinů a velryb) a návštěva jeskyní (ICT, 2019b). Je velice zajímavé, že za ekoturistickou aktivitu není ICT považována chůze po naučných stezkách. Tato aktivita je řazena do aktivit označených jako „dobrodružné aktivity“, kam dále spadá trekking a turistika s nebo bez průvodce. Podle Páskové (2012) je s ekoturistickými aktivitami spojována pěší a jezdecká turistika nebo návštěva muzeí a místních kulturních (nezpopularizovaných) akcí. Samotné rozčlenění aktivit do jednotlivých skupin podle ICT je znázorněno v příloze O.

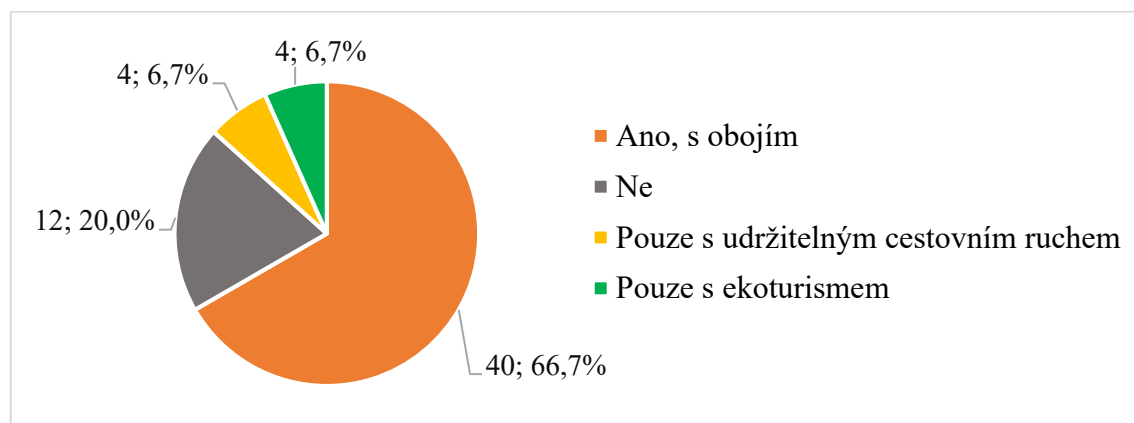
Dalšími zastoupenými aktivitami jsou wellness a sportovní aktivity. Výrazná změna však nastala u kulturních aktivit. Zde došlo z období 2014 až 2015 z 18 % k výraznému nárůstu v období 2017 až 2019 na 60 %. V tomto okamžiku se kulturní aktivity rovnají

dobrodružným aktivitám z období 2017 až 2019 s pouhým rozdílem 2 %. Podle ICT do skupiny kulturních aktivit řadíme návštěvu muzeí, divadel, koncertů, botanických, zoologických a motýlích zahrad. Do této skupiny aktivit může spadat i návštěva soukromých zemědělských farem, nábožensky významných míst nebo se můžeme dokonce zúčastnit nespočetného množství kurzů s taneční či kuchařskou tematikou a díky návštěvě místních komunit zakusit styl kostarického života (ICT, 2019b). V několika případech je možné některé z vybraných aktivit označit za ekoturistické aktivity. Například návštěva místních komunit bývá podle Páskové (2012) řazena k ekoturistickým aktivitám, kdy je možné získat nový pohled na lokality s odlišnou kulturní tradicí (CBI, 2020).

7.2.1 Výsledky dotazování na sociálních sítích se zaměřením na české turisty

Šedesáti českým turistům, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, byla položena otázka, zda jsou seznámeni s pojmem ekoturismus a udržitelný cestovní ruch. Podle jejich odpovědí se ukázalo, že 66,7 % dotazovaných respondentů je s těmito pojmy seznámeno. Se samotným pojmem ekoturismus je pak seznámeno 6,7 %, stejně tak i s udržitelným cestovním ruchem. Pouhých 20 % z dotazovaných zvolilo odpověď, ve které sdělují, že nejsou obeznámeni ani s jedním z uvedených pojmů (Obr. č. 15).

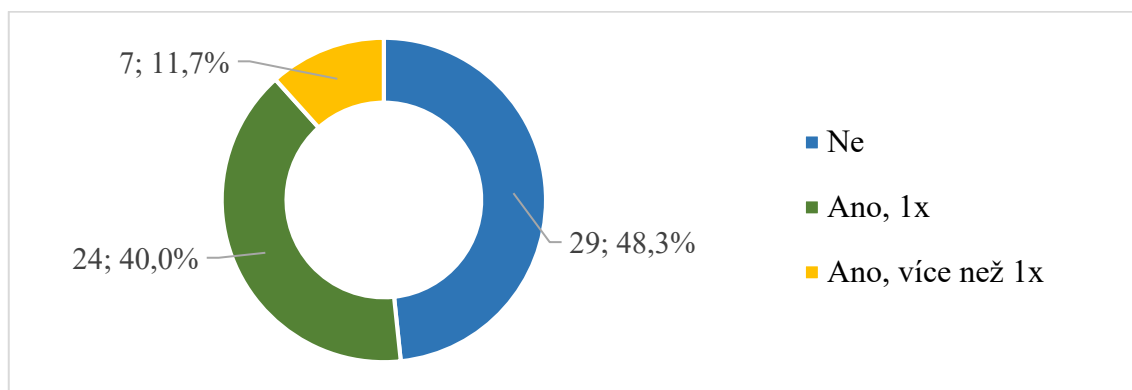
Obr. č. 15: Otázka „Jste seznámen/a s pojmem ekoturismus a udržitelný cestovní ruch?“ zaměřená na české turisty

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Pokud se zaměříme na návštěvníky Kostariky, tak 51,7 % z dotazovaných tuto zemi v minulosti navštívilo. Z toho 11,7 % respondentů navíc odpovědělo, že Kostariku navštívilo více než jednou (Obr. č. 16).

Obr. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku zda v minulosti navštívili Kostariku

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Hlavní faktory, které ovlivnily volbu respondentů vycestovat právě do této země, jsou zobrazené v tabulce 6. U této otázky mohli respondenti navíc zvolit více odpovědí. Nejčastěji se tak objevovala odpověď *příroda* a *lokalita*. Ne nadarmo se tedy Kostarice přezdívá „zahrada Střední Ameriky“ (Weber, 1994). Méně častými faktory, ovlivňující volbu respondentů, byl *jazyk*, *gastronomie* a *cena*. Čtyři respondenti pak doplnili dotazník o svou odpověď do kolonky jiné (*Poznat se s rodinou, u které má sestra rok žila; Jiný způsob života; Možnost cestovat v době COVIDu; Relativně bezpečná krajina v rámci Latinské Ameriky*).

Tab. č. 6: Faktory ovlivňující volbu návštěvy Kostariky

Faktor	Počet odpovědí
Cena	1
Gastronomie	3
Jazyk	7
Jiné	4
Kultura	4
Lokalita	18
Příroda	27

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Podobná otázka týkající se faktorů, které by ovlivnily volbu respondentů vycestovat, byla položena i těm, kteří Kostariku zatím nenavštívili. Na tuto otázku kladně odpovědělo 18 dotazovaných a zbylých 11 respondentů Kostariku v plánu navštívit nemá. Pokud se zaměříme na těch 18 respondentů, kteří mají v plánu Kostariku navštívit, tak ti považují za hlavní faktor své budoucí cesty na Kostariku *přírodu*. I u této otázky byla možnost zvolit více odpovědí, proto jsou dalšími nejvíce ovlivňujícími faktory *lokalita* a *kultura*,

poté *gastronomie, jazyk a cena* (Tab. č. 7). Dva respondenti pak doplnili svou vlastní odpověď do kolonky jiné (*Nemovitost; Nejbezpečnější země Střední Ameriky*).

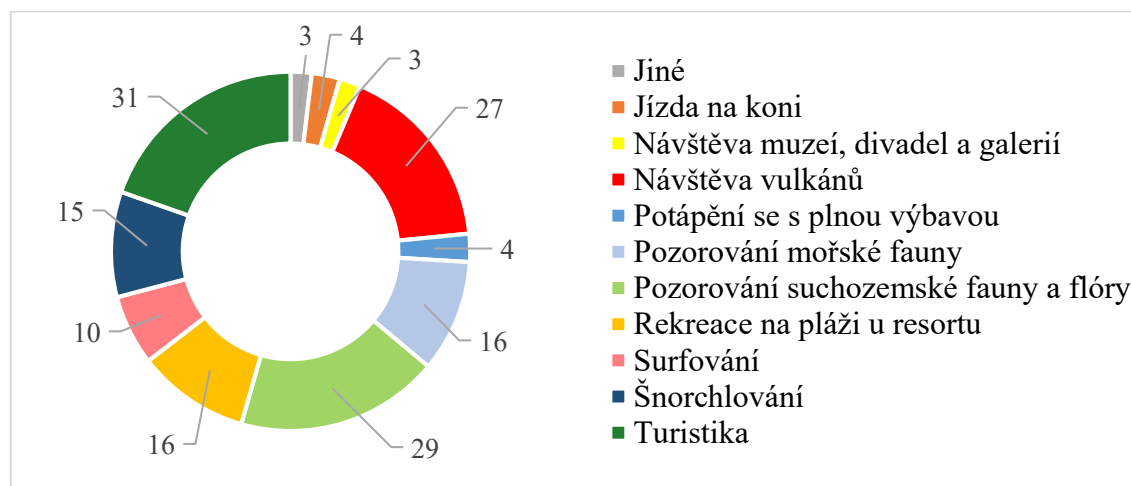
Tab. č. 7: Faktory ovlivňující volbu budoucí návštěvy Kostariky

Faktor	Počet odpovědí
Cena	2
Gastronomie	7
Jazyk	4
Jiné	2
Kultura	11
Lokalita	13
Příroda	18

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Pro doplnění a zpřehlednění informací k výsledkům na obr. č. 14 byla českým respondentům položena otázka „*Jaké aktivity jste provozoval/a při návštěvě Kostariky?*“ (Obr. č. 17). Zde všech 31 respondentů, kteří Kostariku navštívili, provozovalo turistiku (trekking, hiking, chůze po naučných stezkách). Druhou nejčastěji provozovanou aktivitou bylo pozorování suchozemské fauny a flóry, kdy tuto odpověď zvolilo 29 respondentů. Následují aktivity jako návštěva vulkánů (27), rekreace na pláži u resortu (16), pozorování mořské fauny (16), šnorchlování (15), surfování (10), jízda na koni (4), potápění se s plnou výbavou (4) a návštěva muzeí, divadel a galerií (3). Tři respondenti pak znovu doplnili do kolonky jiné své vlastní aktivity (*Ochutnávka místní kuchyně; návštěva záchranných zvířecích stanic; off-road a návštěva domorodých kmenů*).

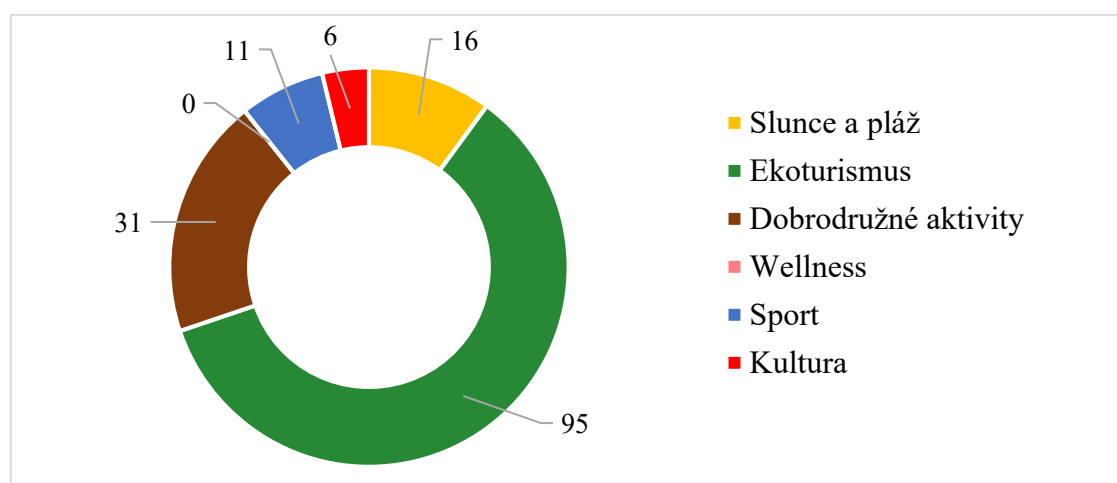
Obr. č. 17: Aktivity provozované českými respondenty při návštěvě Kostariky

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Po porovnání s informacemi z ICT na obr. č. 14, které provedlo průzkum na letištích a rozčlenilo jednotlivé aktivity návštěvníků do skupin, můžeme říci, že nejčastějšími aktivitami dotazovaných českých respondentů jsou ekoturistické aktivity (Obr. č. 18). Právě za ekoturistické aktivity je kostarickým turistickým institutem označována návštěva vulkánů, jízda na koni, potápění se s plnou výbavou, šnorchlování, pozorování mořské a suchozemské fauny a flóry (ICT, 2019b). V rozporu je pak podle Páskové (2012) turistika, která spolu s návštěvou muzeí, galerií apod. spadá do ekoturismu. Podle ICT je však turistika řazena k dobrodružným aktivitám a právě tuto odpověď zvolilo 31 respondentů. Co se týče skupiny aktivit spojených s kulturou, tak podle členění od ICT tuto volbu zvolilo 6 českých respondentů. Sportovní aktivity, zejména surfování a v jednom případě i off-road aktivity, zvolilo 11 českých respondentů a 16 jich pak zvolilo kategorii slunce a pláž (dle členění ICT). S nulovým výběrem zůstala pouze kategorie wellness, kterou v rámci výsledků z dotazníkového šetření nelze spojit s žádnou provozovanou aktivitou (Obr. č. 18).

Obr. č. 18: Aktivity českých respondentů na Kostarice do kategorií členěných dle ICT

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Další otázka v dotazníku se zaměřovala na všechny české respondenty bez rozdílu, zda Kostariku navštívili či nikoliv. Otázka se soustředila na to, jaké jsou hlavní důvody respondentů k cestování (Tabulka 8). V nabídce důvodů mohli zvolit více odpovědí a opět se zde naskytla možnost zapsat svůj vlastní důvod. Právě tuto možnost zvolilo 5 respondentů, kdy jejich odpovědi zněly - „*Vystoupení z komfortu zóny, zážitky, nemám rád komerční turismus; Poznávání jiného způsobu života; Hledání míst, která nejsou tolik navštěvovaná; Dobrodružství, zážitky, poznání jiných lidí; Zkušenosti jiných národů a kultur*“. Podle analýzy nabídnutých odpovědí je zřejmé, že 71,7 % dotazovaných

respondentů zvolilo jako odpověď *Vystoupení z běžného života neboli odpočinek od stereotypu*. Dalšími nejčastějšími důvody cestování je podle respondentů turistika (66,7 %) a kultura (65 %). Naopak nejméně častými důvody jsou pracovní důvody (6,7 %), návštěva přátel a rodiny (8,3 %) a dovolená v resortu (8,3 %). Důvodem proč je dovolená v hotelovém resortu zvolena pouze pěti respondenty je, že právě čeští turisté zvolí pro tento typ dovolené spíše bližší destinace (př. Egypt, Tunisko, Turecko apod.). Toto tvrzení se dá odůvodnit cenovými rozdíly mezi cílovými destinacemi nebo také jejich vzdáleností (Invia, 2022a & Invia, 2022b).

Zajímavé je, že 10 % z dotazovaných českých respondentů volí jako jeden z hlavních důvodů k cestování dobrovolničení. Touto odpovědí lze částečně potvrdit tvrzení, že dobrovolničení se v současné době pomalu stává trendem. Podle výsledků z dotazníku se ukázalo, že jeden z respondentů cestoval na Kostariku za tímto účelem.

Tab. č. 8: Odpovědi českých respondentů na otázku „*Jaké jsou Vaše hlavní důvody k cestování?*“

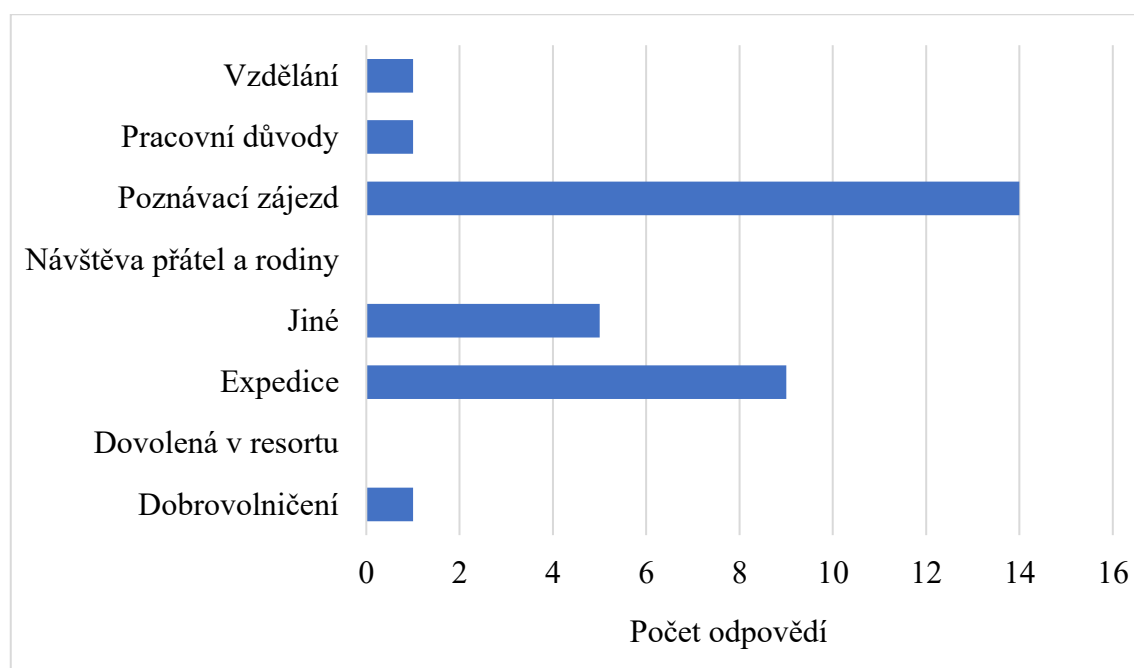
Důvod	Responzí	Podíl
Dobrovolničení	6	10 %
Dovolená v resortu	5	8,3 %
Gastronomie	27	45 %
Jiné důvody	5	8,3 %
Jiné sportovní aktivity, mimo turistiky	12	20 %
Kultura	39	65 %
Návštěva přátel a rodiny	5	8,3 %
Necestuji	0	0 %
Poznávací zájezdy a expedice	19	31,7 %
Pozorování fauny a flóry	37	61,7 %
Pracovní důvody	4	6,7 %
Turistika	40	66,7 %
Vystoupení z běžného života	43	71,7 %
Vzdělání	6	10 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Při položení otázky „*Jaký byl Váš hlavní důvod návštěvy Kostariky?*“ (Obr. č. 19), byl nejčastější odpovědí respondentů poznávací zájezd (14). Druhou nejčastější odpovědí byla expedice (9), kdy při bližším zkoumání odpovědí se zjistilo, že tyto respondenti svou

cestu na Kostariku pořádali na vlastní pěst. Pět dalších respondentů zvolilo odpověď jiné, kdy jejich hlavní důvod cesty na Kostariku byl následující: *Příroda & fauna, kultura; Dobrodružství s batohem k návštěvě přírody; Baťůžkáři; Příroda; Stáž*. Po jedné odpovědi pak jsou důvody jako je vzdělání, dobrovolničení a pracovní důvody. Je velice zajímavé, že i přes širokou nabídku cestovních kanceláří si respondenti pořádali svou cestu na Kostariku sami, a pouze ve dvou případech došlo k využití CK a její nabídky poznávacího zájezdu. Tuto možnost zvolily dvě ženy, a to ve věku 40 až 49 a 50 až 59 let.

Obr. č. 19: Hlavní důvody českých respondentů k návštěvě Kostariky

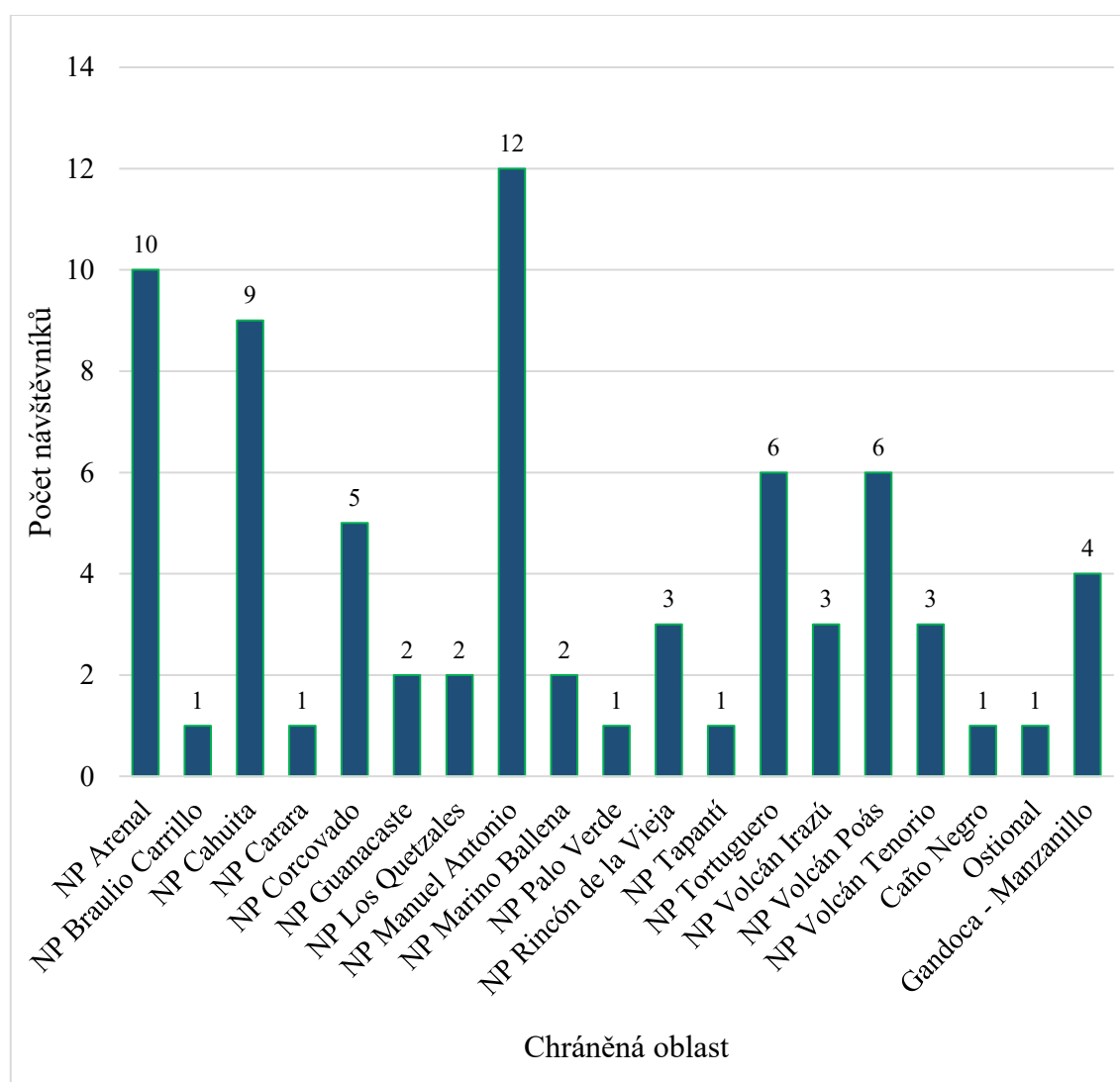

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

Zásadní otázku v dotazníkovém šetření tvořila otázka „*Pokud jste v minulosti cestoval/a na Kostariku, jaké chráněné oblasti (NP, přírodní rezervace apod.) jste navštívil/a?*“, kdy díky této otázce lze sledovat popularitu jednotlivých lokalit. Ze 45 sledovaných lokalit, jež jsou popsány v příloze č. A, byla dotazovanými respondenty navštívena necelá polovina, a to 19 chráněných oblastí (Obr. č. 20). V odpovědích se objevuje i mnoho dalších chráněných oblastí, které však mezi 45 sledovaných lokalit v této práci nepatří. Tudíž s nimi není dále nijak pracováno. Pro zmínku se jedná o chráněné oblasti Jaco (1), La Fortuna (4), La Paz Gardens (1), La Selva (1), Monteverde (6), Puerto Viejo (2), Santa Elena (1), Santa Teresa (1) a Tamarindo (1), kdy v závorkách je uveden počet návštěv respondenty.

Podle získaných dat byl dotazovanými respondenty nejčastěji navštěvován národní park Manuel Antonio (12). Dále jsou nejvíce navštěvovanými oblastmi národní parky Arenal (10), Cahuita (9), Tortuguero (6) a Volcán Poás (6). Tyto chráněné oblasti jsou obecně nejvíce navštěvovanými lokalitami za období 2011 až 2020. To ale pouze tehdy, kdy návštěvnost sledujeme jako celkový počet turistů bez ohledu na rozlohu chráněných oblastí (viz. příloha K).

Obr. č. 20: Českými respondenty nejčastěji navštívené chráněné oblasti Kostariky

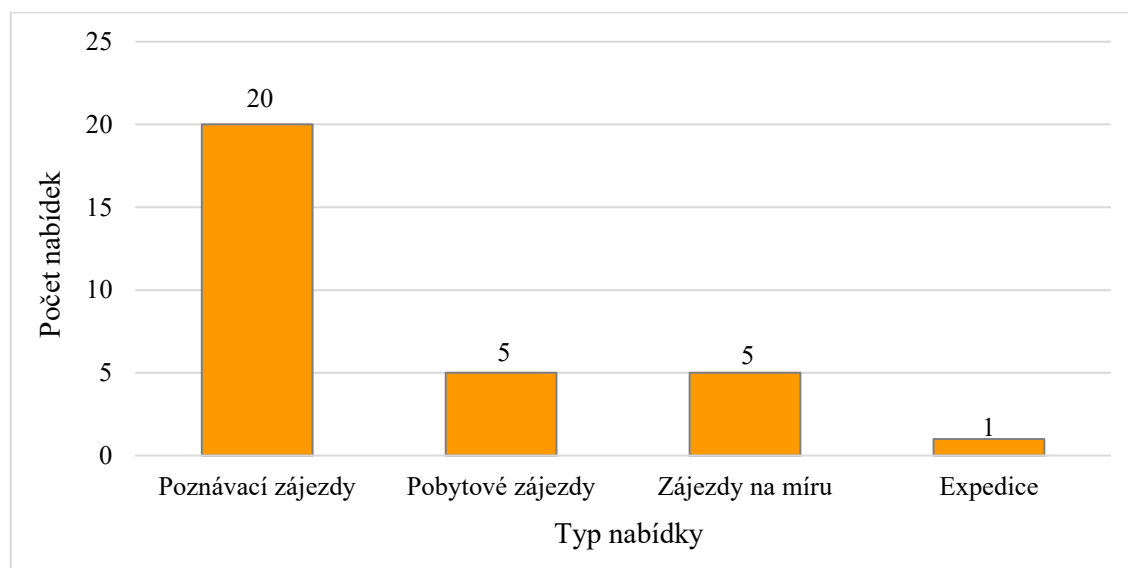
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazníkového šetření, 2022

7.3 České cestovní kanceláře nabízející Kostariku

V České republice ke dni 31. 3. 2022 operuje 582 cestovních kanceláří (dále CK) a jejich seznam je možné nalézt na webových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022). V rámci této práce dochází k zaměření se na

celkem 20 vybraných cestovních kanceláří (Příloha P), kdy je na obr. č. 21 spolu s počty specifikován typ nabídek, které má 20 zvolených cestovních kanceláří ve své nabídce pro rok 2022.

Obr. č. 21: Typ nabídky CK českém trhu pro Kostariku ke dni 23. 2. 2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle nabídek CK, 2022

Mnoho českých cestovní kanceláří nabízí na Kostariku, kromě zájezdů poznávacích, i klasické pobytové zájezdy, zájezdy na míru a v některých případech i expedice. Poznávací zájezdy bývají, co se týče nabídky vybraných kanceláří, nejpočetnější. V mnoha případech dochází i ke kombinaci poznávacího a pobytového zájezdu, kdy mohou být zbylé dva až tři dny pobytu na Kostarice věnovány relaxaci na plážích s ubytováním v resortu. V tomto případě může dojít ke zkreslení výsledkům, kdy čeští turisté, kteří na Kostariku cestují v rámci poznávacího zájezdu, mohou poslední dva dny strávit v hotelovém resortu s pobytom na pláži.

Poznávací zájezdy jsou charakteristické poznáváním atraktivních kulturně nebo přírodně významných míst země, kdy zájemce využívá služby průvodce. Průvodce je v tento moment vedoucím zájezdu, který bývá často doplněn o místního průvodce v cílové destinaci. Ubytování je pak pro účastníky zajištěno v různých ubytovacích zařízeních, a to podle stanoveného plánu zájezdu (Votoupalová, 2018). Jako příklad cestovních kanceláří, které nabízejí poznávací zájezd na Kostariku je Alvarez, ESO, Karavela, Kudrna, MarcoPolo, Mundo, Sen, Soleada či USA na míru. Příkladem může být i CK Aplina, která po e-mailové komunikaci sdělila, že v roce 2021 uskutečnila svůj první poznávací zájezd s vlastním průvodcem na Kostariku, a to s celkem 9 účastníky.

CK Alpina v roce 2021 zaměřila své zájezdy na národní parky Arenal, Volcán Irazú, Manuel Antonio a Rincón de la Vieja (CK Alpina, osobní komunikace, 6. 12. 2021).

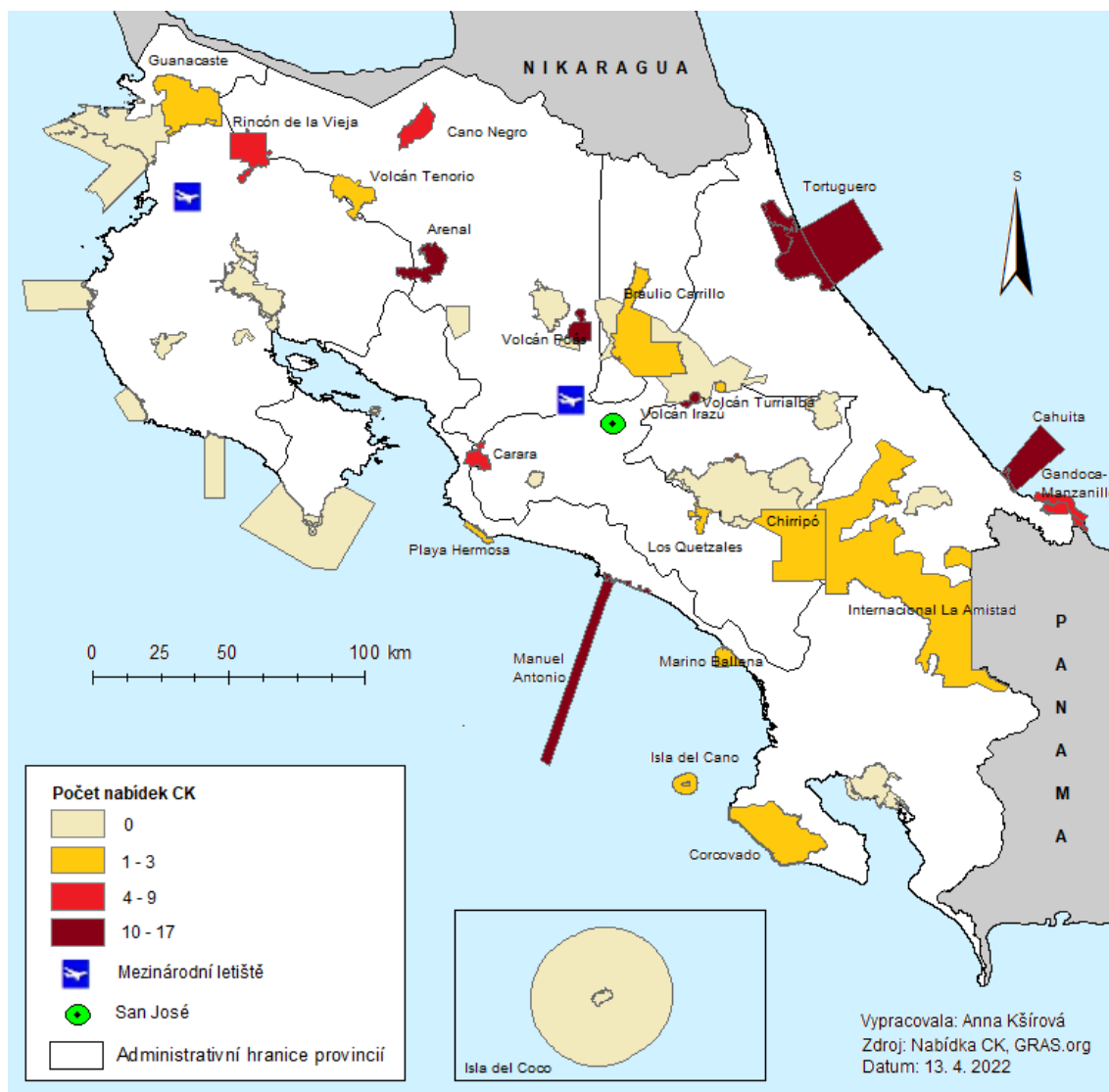
Pobytové zájezdy, často označované jako rekreační, jsou charakteristické odpočinkem ve zvolené destinaci. Ubytování pro účastníky tohoto zájezdu je poskytováno v několika kategoriích. Těmi jsou pětihvězdičkové a jinak ohodnocené hotely, penziony, apartmány či kempy, které musí navíc poskytovat určité doplňkové služby (vstup do bazénu, posiloven, půjčovna kol a aut) (Votoupalová, 2018). Pobytové zájezdy na Kostarice nabízí z vybraných dvaceti cestovních kanceláří Čedok, ESO, Invia, MarcoPolo a Premium.

Expedicemi se rozumí takový typ zájezdu, který je lokalizován do míst s například nedostatečně rozvinutou infrastrukturou (Sibiř, Antarktida, Aljaška) (Neumanová, 2018). Jedná se tedy o dobrodružný zájezd s cílem prozkoumat přírodu. V případě Kostariky zejména pralesy a poznat zde domorodou kulturu spolu s cílem naučit se novým tradicím (Dýšková, 2010). Expedice na Kostariku pořádá pro rok 2022 z vybraných cestovních kanceláří pouze CK Sen.

Zájezdy na míru jsou zájezdy vytvořené na zakázku s individuálním přístupem CK směrem k zákazníkovi (Poznávací zájezdy na míru, 2022). Na Kostariku jsou zájezdy na míru tvořeny cestovními kancelářemi Alvarez, Livingstone, Sen, Soleada a USA na míru.

Podle nabídky jednotlivých cestovních kanceláří bylo možné zjistit, na které chráněné oblasti se poznávací zájezdy zaměřují (Příloha Q). Nejčastěji jsou zájezdy pro rok 2022 zaměřeny na národní park Arenal, který se nachází v celkem 17 nabídkách z 20. Dále je pak nejčastěji zmiňován národní park Manuel Antonio (15), Volcán Poás (13) a Volcán Irazú (13). Nejméně je zastoupen NP Guanacaste (1), který jako jediný nabízí CK AGLTravel. Podobně jsou na tom i zájezdy do národních parků Chirripó, Internacional La Amistad a Los Quetzales, které nabízí pouze cestovní kancelář Adventura. Do přírodní rezervace Playa Hermosa-Punta Mala nabízí zájezdy pak jako jediná CK Soleada. Pro upřesnění jsou na mapě č. 8 zobrazeny jednotlivé lokality podle počtu nabídek Kostariky cestovními kancelářemi.

Mapa č. 8: Chráněné oblasti Kostariky v nabídce CK ke dni 23. 2. 2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z nabídek vybraných cestovních kanceláří, 2022

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala cestovním ruchem na Kostarice v kontextu ochrany přírody, kdy byly řešeny celkem tři hlavní cíle. Do teoretické části práce byla zapracována literatura, která se tímto tématem zabývá. V kapitole 3 byla představena ochrana přírody, a to nejen na Kostarice, dále udržitelný cestovní ruch, ekoturismus a certifikace týkající se těchto forem turismu. Následně bylo představeno zájmové území, respektive byla z geografického, demografického a ekonomického hlediska charakterizována Kostarika. Samotné kapitoly 5 a 6 byly následně věnovány 45 velkoplošným chráněným oblastem a cestovnímu ruchu na Kostarice. Teoretická část diplomové práce byla doplněna o mapové výstupy, grafy a tabulky, které napomohly k uspořádání dat a usnadnily tak prezentaci sdílených informací.

V praktické části bylo prvním cílem zanalyzovat data o návštěvnosti chráněných oblastí Kostariky za období 2011 až 2020. Vyhodnocením těchto dat bylo zjištěno, kterých pět chráněných oblastí je z hlediska absolutních čísel nejnavštěvovanějších, a kterých pět je naopak nejméně navštěvovaných. Tato data byla také vyhodnocena na základě relativních hodnot, kdy je brána v potaz rozloha národních parků. Dle absolutních hodnot jsou nejvíce navštěvovanými parky Manuel Antonio, Volcán Poás, Tortuguero, Cahuita a Arenal. Pořadí těchto chráněných oblastí se však změnilo v případě, kdy byly vyhodnoceny právě relativní hodnoty. Podle relativních hodnot, kdy je brán v potaz počet turistů na km², je nejnavštěvovanějšími národními parky Volcán Irazú, Volcán Poás, Manuel Antonio, Marino Ballena a Arenal. U výsledků národních parků Volcán Irazú a Volcán Poás je velmi důležitý faktor rozlohy, neboť tato území zabírají plochu 20 km² a 66 km². Velikost rozlohy chráněného území Manuel Antonio má také vliv na jeho návštěvnost. Pevninská část oblasti o rozloze 18 km² spolu s 256 km² mořské chráněné plochy měla roční průměrnou návštěvnost bez roku 2020, kdy již bylo možné zaznamenat dopady pandemie covid-19, 296 000 turistů. Po započítání roku 2020 byla průměrná návštěvnost 160 tisíc turistů. To činí z tak malého národního parku jedno z nejvíce turisticky navštěvovaných míst, které se tak potýká jak s pozitivními, tak i negativními dopady turismu. Podle Goldsteina (2012) jsou pozitivem například příjmy z cestovního ruchu, díky kterým jsou zajišťovány například programy pro vzdělávání v rámci ochrany přírody. Bohužel velmi výrazným negativem je v národním parku problém s odpadem, anebo silný zásah do lesních částí za účelem vybudování infrastruktury pro návštěvníky.

S výše uvedenými problémy se bohužel nepotýká jen národní park Manuel Antonio, ale také další chráněné oblasti Kostariky. Z tohoto důvodu je důležité za pomoci ekonomických a normativních nástrojů omezovat návštěvnost, aby nebyla překročena nosná kapacita území.

Za ekonomické nástroje chráněných oblastí Kostariky jsou nejčastěji považovány poplatky za vstup na vybrané území, které se pohybují nejčastěji v rozmezí 5 až 15 USD. U některých chráněných oblastí, například u NP Isla del Coco, může vstupné dosahovat až 50 USD. V některých případech je nutné zakoupení vstupného online, a to dokonce i několik dní dopředu. Výjimkou je národní útočiště pro volně žijící živočichy Gandoca-Manzanillo, kam je vstup možný bez poplatku a NP Cahuita, kde je vstupné dobrovolné. Normativními nástroji je v rámci chráněných oblastí omezení návštěvnosti, a to za pomoci různých limitů a nařízení. Za limity návštěvnosti je na Kostarice považována povolená doba vstupu na chráněné území, kdy většina oblastí otevírá každý den v 08:00 hodin a zavírá v 16:00 hodin. I zde ale existují výjimky. NP Manuel Antonio, který je nejnavštěvovanější chráněnou oblastí, má omezenou otevírací dobu. Mimo hlavní turistickou sezónu, tedy od července do listopadu, je každé pondělí národní park uzavřen. Podobně je tomu i u NP Corcovado, který je pro své návštěvníky uzavřen po celý měsíc říjen, neboť se jedná o nejdeštivější období roku a probíhají zde technické údržby (SINAC, 2022f). Normativní nástroje, které určitým způsobem zamezují či plně zakazují vstup do chráněných oblastí, jsou nejvíce znatelné v biologické rezervaci Alberto Manuel Brenes, kam mají vstup povolený pouze vědci a další odborné skupiny, které se zabývají výzkumem kostarické fauny a flóry (SINAC, 2022e).

Druhý cíl této práce se zaměřoval na aktivity návštěvníků na Kostarice. Při zkoumání dat byla porovnávána data získána institucí ICT. Ta v období 2014 až 2015 a 2017 až 2019 prováděla dotazníkové šetření na letištích Juan Santamaria a Daniel Oduber. Bohužel tato data nesou svá omezení, neboť nelze určit metodiku a bližší obsah šetření. Podle získaných výsledků však bylo možné dojít k závěru, kdy nejčastějšími aktivitami jsou ty, které spadají do kategorie *slunce a pláž* a *ekoturismus*. V rámci tohoto cíle bylo provedeno i vlastní dotazníkové šetření, které probíhalo pomocí sociálních sítí, zejména v českých skupinách zaměřených na turismus. Tyto výsledky byly následně porovnány s daty ICT. Dle vlastního šetření byly nejčastější aktivity návštěvníků ty, které se řadí do skupiny ekoturismu.

Posledním cílem práce bylo prozkoumat nabídku vybraných českých cestovních kanceláří, které ve své nabídce pro rok 2022 mají nejen poznávací zájezdy, ale i zájezdy pobytové, na míru či expedice. Ačkoliv v České republice působí přes 500 cestovních kanceláří, tak nabídka zaměřená na Kostariku je omezená a v několika případech se dokonce napříč cestovními kancelářemi shoduje. Tato informace byla zjištěna díky bližšímu přezkoumání nabídek jednotlivých kanceláří, což se týká zejména pobytových zájezdů. Jedná se například o zájezdy od cestovních kanceláří Čedok, ESO a Marco Polo, které mají ve své nabídce zájezdy shodné se zájezdy od cestovní kanceláře Invia.

Získaná data týkající se jednotlivých nabídek CK byla v této části zanalyzována a dle zjištěných informací byly charakterizovány jednotlivé typy zájezdů na Kostariku, které jsou cestovními kancelářemi pořádány. Mezi nejčastěji se objevovanými chráněnými oblastmi v nabídkách zájezdů byly národní parky Arenal, Manuel Antonio, Volcán Poás, Tortuguero, Volcán Irazú či Cahuita. Tyto chráněné oblasti jsou podle zjištěných výsledků v prvním cíli práce nejnavštěvovanějšími chráněnými oblastmi.

Veškeré hlavní cíle této práce diplomové byly splněny. Byly popsány a vysvětleny rozdíly v návštěvnosti a vyhodnoceny geografické faktory ovlivňující návštěvnost chráněných oblastí. Dále byla popsána důležitost cestovního ruchu a s ním spojené aktivity provozované nejen českými turisty.

V celém závěru lze říci, že tato práce přinesla bližší pohled na cestovní ruch a jeho formy (ekoturismus a udržitelný cestovní ruch) na Kostarice, která má pro turismus velmi vhodné předpoklady. Pokud se tato země bude i nadále věnovat ekoturistice a bránit své životní prostředí, stane se jednou z destinací, které jsou dnes umístovány na předních příčkách oblíbených destinací cestovního ruchu.

Seznam použitých zdrojů

- Alvarado, L. (2017). *New Eruption at Poas Volcano in Costa Rica Forces Evacuation of Residents as Preventive Measure*. Dostupné z <https://news.co.cr/new-eruption-at-poas-volcano-in-costa-rica-forces-evacuation-of-a-few-neighbors/59243/>
- Alvarado, L. (n.d.). *Traveling we can also help those affected by hurricane Otto*. Dostupné 6. 4. 2022 z <https://news.co.cr/traveling-can-also-help-affected-hurricane-otto/54350/>
- Alvarado, O. R., Carillo, U. M., Hernández, N. G. P., Herrera Z. J., Miranda G. A., Orozco, A. Y., Sabillon G. M., Salas R. A., Vargas, A. X., Vargas, E. J., Vargas, G. G., Vásquez, V. A. & Truman, M. A. (2016). *Plan General de Manejo Proyecto: Campo de Bienestar Pura Vida*. Dostupné z http://www.sinac.go.cr/ES/transprncia/Planificacin%20y%20Gestin%20BID/Capacitaciones%20del%20Proyecto/Proyecto%20Final_Plan%20de%20Manejo%20Proyecto%20de%20Bienestar%20Pura%20Vida.pdf
- Alves, B. (2021). *Largest countries in Central America, by total area*. Dostupné z <https://www.statista.com/statistics/992382/largest-countries-area-central-america/>
- AOPK (2022). *Obecná ochrana přírody a krajiny*. Dostupné z <https://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/>
- Arenal Volcano and La Fortuna (2022). Dostupné z <https://www.anywhere.com/costa-rica/destinations/arenal>
- Arenal.net (2021). *Lake Arenal Hotels*. Dostupné z <https://www.arenal.net/lake-arenal-hotels>
- Arias, L. (2017). *Poás Volcano closed indefinitely; Turrialba keeps spewing ash*. Dostupné z <https://ticotimes.net/2017/04/17/poas-volcano-turrialba>
- Augustinová, B. (2012). *Regulace a ekocertifikace turismu jako nástroje udržitelného turismu* [Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. https://theses.cz/id/p30141/AUGUSTINOV_Regulace_a_ekocertifikace_turismu_jako_nstroje.pdf
- Babičková, P. (2020). *Cestování jako volnočasová aktivita v kontextu udržitelného rozvoje* [Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. <https://theses.cz/id/wg309r/39012724>
- Bamba, M. (2018). *An application of Butler's (1980) Tourist Area Life Cycle to Saly (Senegal)*. *International Journal For Innovation Education And Research*, 6(1). <https://doi.org/10.31686/ijer.vol6.iss1.919>
- BanderaAzulEcologica (2017). *¿Qué es Programa Bandera Azul Ecológica?*. Dostupné z <https://banderaazulecologica.org/que-es-bae>
- Barbilla National Park (2022). Dostupné z <https://www.govisitcostarica.com/region/city.asp?cID=447>
- BBC (2022). *Global tourism - Ecotourism*. Dostupné z <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zq4hvcw/revision/7>
- Beaumont, N. (2011). *The third criterion of ecotourism: are ecotourists more concerned about sustainability than other tourists?* *Journal of Ecotourism*, 135-148. <https://doi.org/10.1080/14724049.2011.555554>

- Beneš, R. (2017). *Turistický průvodce - Kostarika*. Dostupné z <https://www.jota.cz/ke-stazeni-3?subaction=download&did=412>
- Běláčková, A. (2015). Ochrana mořských želv v Kostarice. *Ochrana přírody*, 2015(4). <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/mezinarodni-ochrana-prirody/ochrana-morskych-zelv-v-kostarice/>
- Endemic (2022). Dostupné z <https://www.biologyonline.com/dictionary/endemic>
- Blackman, A., Naranjo, M. A., Robalino, J., Alpízar, F., & Rivera, J. (2014). Does Tourism Eco-Certification Pay? Costa Rica's Blue Flag Program. *ScienceDirect*, 58, 41-52. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.12.002>
- Braňiš, M. (2004). *Základy ekologie a ochrany životního prostředí* (3. vyd.). Informatorium.
- Brown, V. (n.d.). Responsible tourism in Costa Rica. Dostupné z <https://www.responsibletravel.com/holidays/costa-rica/travel-guide/responsible-tourism-in-costa-rica>
- Cahuita National Park (n.d.). Dostupné z <https://costa-rica-guide.com/nature/national-parks/cahuita/>
- Calvo-Alvarado, J., McLennan, B., Sánchez-Azofeifa, A., & T. Garvin. (2009). Deforestation and forest restoration in Guanacaste, Costa Rica: Putting conservation policies in context. *ScienceDirect*, 258(6), 931-940. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2008.10.035>
- Carey, L. (2017). *Hurricane Nate: How Tourists Can Help*. Dostupné z <https://theculturetrip.com/central-america/costa-rica/articles/hurricane-nate-how-tourists-can-help/>
- Carvache-Franco, M., Pérez-Orozco, A., Carvache-Franco, W., Viquez-Paniagua, A. G., & Carvache-Franco, O. (2021). Motivations and their influence on satisfaction and loyalty in eco-tourism: a study of the foreign tourist in Costa Rica. *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, <https://doi.org/10.1080/13032917.2021.1933115>
- CBI (2020). *The European market potential for nature and ecotourism*. Dostupné z <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/nature-tourism/nature-eco-tourism/market-potential>
- CEPAL (2019). *Anuario Estadístico de América Latina y El Caribe de la CEPAL, 2019 - Versión electrónica*. Dostupné z https://cepalstatprod.cepal.org/anuario_estadistico/anuario_2019/index.asp?anuario=2019&idioma=sp
- CIA (n.d.). *Coastline*. Dostupné z <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/coastline/>
- CIA (2021). *Costa Rica*. Dostupné z <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/costa-rica/#geography>
- CNN (2022). *Travel to Costa Rica during Covid-19: What you need to know before you go*. Dostupné z <https://edition.cnn.com/travel/article/costa-rica-travel-covid-19/index.html>
- CostaRica.org (2021a). *Monkeys in Costa Rica*. Dostupné z <https://costarica.org/animals/monkey/>

- CostaRica.org (2021b). *Rivers*. Dostupné z <https://costarica.org/rivers/>
- Costa Rica Rios (2022). *Guide to the Juan Castro Blanco National Park*. Dostupné z <https://www.costaricarios.com/guide-to-the-juan-castro-blanco-national-park/>
- CzechTourism (2022). *Udržitelný cestovní ruch*. Dostupné z <https://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>
- CzechTrade (2021). *Kostarika*. Dostupné z <https://www.businessinfo.cz/navody/kostarika-souhrnna-teritorialni-informace/2/>
- ČSÚ (n.d.). *Základní pojmy a definice*. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20557193/921108m.pdf/b6571837-6a2e-4138-912c-59da6de43de4?version=1.0>
- Dash Board (2022). *Costa Rica - SDG Dashboards and Trends*. Dostupné z <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/costa-rica>
- Degenhard, J. (2021). *Tourism sector GDP share forecast in Costa Rica 2010-2025*. Dostupné z <https://www.statista.com/forecasts/1153454/tourism-sector-gdp-share-forecast-in-costa-rica>
- Dentos Muñoz (2020). *Costa Rica: COVID-19 New extension to restrictions to enter the country and vehicle restriction*. Dostupné z <https://www.dentonsmunoz.com/en/insights/articles/2020/june/2/costa-rica-covid-19-new-extension-to-restrictions-to-enter-the-country-and-vehicle-restriction>
- Diamantis, D. (1998). Consumer behavior and ecotourism products. *ScienceDirect*, 515-518. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00076-5](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00076-5)
- DIVA-GIS (n.d.). *Download data by country*. Dostupné 10. 2. 2022 z <https://www.diva-gis.org/gdata>
- DriftMagazine (2022). *Costa Rica Rural Tourism: Activities That Support Local Communities*. Dostupné z <https://drifttravel.com/costa-rica-rural-tourism-activities-that-support-local-communities/>
- Dudley, N. (2020). Forest Protected Areas. *ScienceDirect*, 146-152. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.11785-3>
- Dýšková, D. (2010). Kostarika jako turistická destinace [Bakalářská práce, Vysoká škola polytechnická Jihlava]. <https://adoc.pub/kostarika-jako-turisticka-destinace.html>
- Effective Use of Word Clouds (2022). Dostupné z https://msktc.org/lib/docs/KT Toolkit/Charts and Graphs/Charts Tool Word Clouds_508c.pdf
- Elbow, G., Karnes, T., Stanisfer, Ch., & Parker F. (n.d.). *Costa Rica*. Dostupné 8. 12. 2021 z <https://www.britannica.com/place/Costa-Rica>
- EM-DAT - The International Disaster Database (n.d.). *Costa Rica*. Dostupné 9. 12. 2021 z <https://www.emdat.be/>
- Emise skleníkových plynů v ČR podle sektorů detailně (n.d.). <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr-detail>
- European Commission (2022a). *EDEN - European Destinations of Excellence*. Dostupné z https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/eden_en

- European Commission (2022b). *Green transition*. Dostupné z https://ec.europa.eu/reform-support/what-we-do/green-transition_en
- Goldstein, R. (2012). Evaluating ecotourism in Costa Rica. Dostupné z <http://conservationmaven.com/frontpage/evaluating-ecotourism-in-costa-rica.html>
- Google Maps (2022). <https://www.google.com/maps>
- Govt. Costa Rica (2018). *309 mil millones de colones para la reconstrucción convierten a Nate en el mayor desastre de origen natural de la historia en Costa Rica*. Dostupné z <https://reliefweb.int/report/costa-rica/309-mil-millones-de-colones-para-la-reconstruccion-convierten-nate-en-el-mayor>
- GRAS (2022). *Hand-picked data on global, regional and national level*. Dostupné z <https://www.gras-system.org/gras-platforms/data-sources/>
- Green Globe (2022). *Certification Levels*. Dostupné z <https://www.greenglobe.com/certification-levels>
- Green Globe (n.d.). *History*. Dostupné z <https://www.greenglobe.org/refs/history.html>
- GSTC (2021a). *Global Sustainable Tourism Council - What is Sustainable Tourism?* Dostupné 21. 1. 2022 z <https://www.gstccouncil.org/what-is-sustainable-tourism/>
- GSTC (2021b). *The Difference Between Ecotourism and Sustainable Tourism*. Dostupné 7. 2. 2022 z <https://www.gstccouncil.org/ecotourism/>
- Guanacaste (2022). Dostupné z <https://www.visitcostarica.com/en/costa-rica/where-to-go/guanacaste>
- Gutiérrez-Lince, J., Palacios, M. D., & Valverde, R. A. (2021). 11 - Case Study: The Evolution of Tourism and Sea Turtle Conservation at Tortuguero National Park, Costa Rica. *ScienceDirect*, 105-111. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-821029-1.00011-8>
- Hall, Z. D. (2022). *Trouble in Costa Rica's eco-paradise as homebuyers heat up market*. Dostupné z <https://www.ft.com/content/fc58e8ee-0f87-4285-91bc-2d46e1052d61>
- Hamarneh, I. (2012). *Geografie turismu - Mimoevropská teritoria*. Praha, Grada Publishing
- Harmon, M. (2019). *The Story of the Pan-American Highway*. Dostupné z <https://www.ucf.edu/pegasus/pan-american-highway/>
- Hesková, M., a kol. (2011) *Cestovní ruch* (2. vyd.). Fortuna Praha.
- Honey, M. & Rome, A. (2001). *Protecting Paradise: Certification Programs for Sustainable Tourism and Ecotourism*. Dostupné z <http://www.ecotourism.org.hk/other%20files/StandardsforParadise.pdf>
- Hrala, V. (2013). *Geografie cestovního ruchu*. Idea Servis.
- ICT (2020). *CST Tourism sustainability*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/en/sustainability/cst.html>
- ICT (2022). *ICT Retoma Actualización del Plan Nacional de Desarrollo Turístico Sostenible Para el Periodo 2022-2027*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/es/noticias-destacadas/1974-ict-retoma-actualizacion-del-plan-nacional-de-desarrollo-turistico-sostenible-para-el-periodo-2022-2027.html>

ICT (n.d.). *El Turismo en Costa Rica*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/en/documents/plan-nacional-y-planes-generales/plan-nacional-de-desarrollo/plan-nacional-de-desarrollo-turistico-sostenible-2002-2012/25-capitulo-2/file.html>

ICT (2021a). *Perezosos son Protagonistas en Nueva Emisión Postal*. Dostupné 7. 4. 2022 z <https://www.ict.go.cr/es/noticias-destacadas/2019-perezosos-son-protagonistas-en-nueva-emision-postal.html>

ICT (2021b). *Visitas de residentes y no residentes a las áreas silvestres protegidas*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/es/documentos-institucionales/estad%C3%ADsticas/cifras-tur%C3%ADsticas/visita-a-las-%C3%A1reas-silvestres-protegidas-sinac/1397-1990-2020/file.html>

ICT (2021c). *Anuario Estadístico de Turismo 2020*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/en/documents/estad%C3%ADsticas/informes-estad%C3%ADsticos/anuarios/2005-2015/1900-2020-1/file.html>

ICT (2017). *Plan Nacional de Desarrollo Turístico de Costa Rica 2017 - 2021*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/en/documents/plan-nacional-y-planes-generales/plan-nacional-de-desarrollo/1071-plan-nacional-de-desarrollo-turistico-2017-2021/file.html>

ICT (2019a). *Programa de Bandera Azul Ecológica - Listado de Playas Galardonadas por Región*. Dostupné z <https://www.ict.go.cr/es/sostenibilidad/bandera-azul.html#playas-ganadoras-de-bandera-azul-ecol%C3%B3gica-2019>

ICT (2019b). *Principales actividades realizadas por los turistas – 2017 – 2019*. Dostupné z <https://ict.go.cr/en/documents/estad%C3%ADsticas/cifras-tur%C3%ADsticas/actividades-realizadas/1404-principales-actividades/file.html>

International Institute for Sustainable Development (2022). *19th Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES CoP19)*. Dostupné z <https://sdg.iisd.org/events/19th-meeting-of-the-conference-of-the-parties-to-the-convention-on-international-trade-in-endangered-species-of-wild-fauna-and-flora-cites-cop19/>

Instituto Nacional de Aprendizaje (n.d.). *Antecedentes históricos de la actividad turística en Costa Rica*. Dostupné z <https://www.inapidte.ac.cr/mod/book/view.php?id=15600&chapterid=738>

Invia (2022a). *Vyhledávání pobytového zájezdu: Egypt*. Dostupné 21. 4. 2022 z https://www.invia.cz/dovolena/?d_start_from=01.07.2022&nl_transportation_id%5B%5D=3_CZ&s_holiday_target=tours&b_online_sale_customer=1&sort=nl_sell&page=1&nl_occupancy_adults=1&d_end_to=31.08.2022&nl_length_from=11&nl_length_to=14&nl_country_id%5B%5D=11

Invia (2022b). *Vyhledávání pobytového zájezdu: Kostarika*. Dostupné 21. 4. 2022 z https://www.invia.cz/dovolena/?d_start_from=01.07.2022&b_online_sale_customer=1&sort=nl_sell&page=1&nl_occupancy_adults=1&d_end_to=31.08.2022&nl_length_from=6&nl_length_to=10&nl_category_id%5B%5D=1&nl_country_id%5B%5D=62&s_holiday_target=tours

IUCN (2022). *Protected Areas - The SINAC's Master Plan for Protected Wildlands, Costa Rica (2014)*. Dostupné z <https://www.iucn.org/regions/mexico-central-america-and-caribbean/protected-areas>

- ITHSA (n.d.). *What is ecotourism?* Dostupné z <https://www.ith.org.za/what-is-ecotourism/>
- Juganaru, I., Juganaru, M. & Anghel, A. (2008). *Sustainable Tourism Types*. Dostupné z https://www.academia.edu/68231366/Sustainable_tourism_types
- JusticeForNature (2022b). *Okno země*. Dostupné z <https://justicefornature.org/cs/okno-zeme/>
- Kenton, W. (2021). *Greenwashing*. Dostupné z <https://www.investopedia.com/terms/g/greenwashing.asp>
- Kiwi (2022b). *Vyhledávání letu: Evropa - Kostarika*. Dostupné 21. 4. 2022 z <https://www.kiwi.com/cz/hledej/tiles/europe/kostarika/kdykoli/jednosm%C4%9Brn%C3%BD>
- Kiwi (2022a). *Vyhledávání letu: Severní Amerika - Kostarika*. Dostupné 21. 4. 2022 z <https://www.kiwi.com/cz/hledej/tiles/north-america/kostarika/kdykoli/jednosm%C4%9Brn%C3%BD>
- Kotíková, H. (2013). *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha, Grada Publishing
- Kyrián, O. (2003). *Kostarika. Geografické rozhledy*, 12(4), 106-107. <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/1281/pdf>
- LePree, J. G. (2009). *Certifying Sustainability: The Efficacy of Costa Rica's Certification for Sustainable Tourism*. *Florida Atlantic Comparative Studies Journal*, 11. <https://home.fau.edu/peralta/web/FACS/certyfyingsustainability.pdf>
- Lewis, N. (2020). *This country regrew its lost forest. Can the world learn from it?* Dostupné z <https://edition.cnn.com/2020/07/27/americas/reforestation-costa-rica-c2e-spc/index.html>
- LonelyPlanet (2021). *6 road trips in Costa Rica that aren't for the faint of heart*. Dostupné z <https://www.lonelyplanet.com/articles/costa-rica-most-adventurous-road-trips>
- Lopéz, A. M. (2021). *Tourism share of GDP in Costa Rica 2019-2020*. Dostupné z <https://www.statista.com/statistics/873744/costal-rica-travel-tourism-breakdown-contribution-to-gdp/>
- Man, F. (n.d.). *Actors in sustainable tourism: Business, Institutions and NGOs*. Dostupné z https://www.academia.edu/7503019/Actors_in_sustainable_tourism_Business_Institutions_and_NGOs
- ManuelAntonioPark (n.d.). *Park Info*. Dostupné z <https://manuelantoniopark.com/park-info/>
- Mayo, S. (2022). *Best Time to Visit Costa Rica: What to Expect Month by Month*. Dostupné z <https://costaricaexperts.com/best-time-to-visit-costa-rica/>
- McCarthy, C., Benchwick, G., Brown, J., Hecht, J., Spurling, T., Stewart, I., Vidgen, L., & Vorhees, M. (2014). *Střední Amerika*. Svojtka & Co.
- McLaughlin, J. M. (2011). *Ecotourism Assessment: Applying the Principles of Ecotourism to Paddle-Based Recreation in St. Lawrence Islands National Park and Environs*. Dostupné z <https://www.collectionscanada.gc.ca/obj/thesescanada/vol2/OKQ/TC-OKQ-6852.pdf>

- Ministerstvo pro místní rozvoj (2022). *Seznam cestovních kanceláří k 31. 3. 2022*. Dostupné 6. 4. 2022 z <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/cestovni-ruch/seznam-cestovnich-kancelari/seznam-cestovnich-kancelari>
- Ministerstvo životního prostředí (2022a). *Udržitelný rozvoj*. Dostupné z <https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny-rozvoj>
- Ministerstvo životního prostředí (2022b). *Mezinárodní úmluvy v ochraně přírody*. Dostupné z <https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni-umluvy-v-ochrane-prirody>
- Mora, R. D. (n.d.). *Costa Rica's Commitment: On The Path To Becoming Carbon-Neutral*. Dostupné z <https://www.un.org/en/chronicle/article/costa-ricas-commitment-path-becoming-carbon-neutral>
- Mundo (n.d.). *Základní informace o Kostarice*. Dostupné z <https://www.mundo.cz/kostarika>
- Doprava v Kostarice (n.d.). Dostupné z <https://www.nacesty.cz/kostarika/prakticke-informace/doprava>
- Naranjo-Arriola, A. (2021). Tourist carrying capacity as a sustainability management tool for coral reefs in Caño Island Biological Reserve, Costa Rica. *ScienceDirect*, <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2021.105857>
- Neumanová, B. (2018). Dobrodružný cestovní ruch jako specifická forma turismu [Bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci]. <https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/151400/Dobrodruzny-cestovni-ruch-jako-specificka-forma-turismu-Neumanova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- OECD (n.d.). *Secretariat of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) - Members (parties)*. Dostupné z <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/CITES%20profile.pdf>
- OECD (2022a). *Costa Rica*. Dostupné z <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fbeb9aea-en/index.html?itemId=/content/component/fbeb9aea-en>
- OECD (2022b). *Costa Rica: Tourism in the economy*. Dostupné z <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/37bb0cf5-en/index.html?itemId=/content/component/37bb0cf5-en>
- OSN (n.d.). *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*. Dostupné z <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
- Pásková, M. (2012). Environmentalistika cestovního ruchu. *Czech Journal of Tourism*. 1(2), 77-113. <https://docplayer.cz/17258508-Environmentalistika-cestovniho-ruchu.html>
- Pekular, M. (2019). *Why refugees are fleeing Central America*. Dostupné z <https://borgenproject.org/tag/causes-of-poverty-in-central-america/>
- Pešout, P. & Štěrba, P. (2016). *Ekonomické nástroje v péči o přírodu a krajinu*. Dostupné z <https://www.natur.cuni.cz/fakulta/zivotni-prostredi/CZV/ochrana-prirody/prednasky/2016/sterba-financovani-v-ochrane-prirody>
- Postan, L. (2019). *Costa Rica: Languages and Tourism – Part 1*. Dostupné z <https://www.getblend.com/blog/costa-rica-languages-tourism/>
- Poznávací zájezdy na míru (2022). Dostupné z <https://www.cksen.cz/poznavaci-zajejdy/zajejdy-na-miru/>

Provinces of Costa Rica (2021). Dostupné z <https://www.costarica.com/travel/provinces-of-costa-rica>

Pura Vida Meaning (2022). Dostupné z <https://www.govisitcostarica.com/travelInfo/general/meaning-of-pura-vida.asp>

Río Macho Forest Reserve (2022). Dostupné z <https://www.govisitcostarica.com/region/city.asp?cID=449>

Rural tourism (2022). Dostupné z <https://www.visitcostarica.com/en/costa-rica/things-to-do/rural-tourism?page=3>

Rutter, J. (2009). An Eco-tourism Case Study – Costa Rica. *Geofile for AQA*, 2(1). <https://static1.squarespace.com/static/53109b11e4b05040160f0a8f/t/5e8d7c2ec74f165b20a94d71/1586330674654/costa+rica+ecotourism+geofile.pdf>

Sanders, R. (2011). *Grad student finds inspiration in the clouds*. Dostupné z <https://news.berkeley.edu/2011/10/25/grad-student-finds-inspiration-in-the-clouds/>

Selva Bananito (2022). *An Authentic Ecolodge*. Dostupné z <https://www.selvabananito.com/>

Schultis, J. (2018). The Rise of Eco-Tourism in Costa Rica and its Effects. *Undergraduate Research Journal*, 22(11). <https://openspaces.unk.edu/undergraduate-research-journal/vol22/iss1/11>

SINAC (2022a). *Áreas de Conservación*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/ac/Paginas/default.aspx>

SINAC (2022b). *Parque Nacional Volcán Poás*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/ac/accvc/pnvp/Paginas/default.aspx>

SINAC (2022c). *Parque Nacional Tortuguero*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/ac/acto/pnt/Paginas/default.aspx>

SINAC (2022d). *Parque Nacional Cahuita*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/ac/aclac/pnc/Paginas/default.aspx>

SINAC (2022e). *Alberto Manuel Brenes Biological Reserve*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/EN-US/ac/accvc/ambbr/Pages/default.aspx>

SINAC (2022f). Tarifas de ingreso a áreas silvestres protegidas. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/transprncia/Documents/Tarifas%20Ingreso%20ASP.pdf>

SINAC (n.d.). *National System of Conservation Areas (SINAC - Sistema Nacional de Áreas de Conservación)*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/EN-US/conozca/Pages/default.aspx>

SINAC (2020). *Proyecto Fortalecimiento del Programa de Turismo en Áreas Silvestres Protegidas - Estrategia de Turismo Sostenible En Las Áreas Silvestres Protegidas del Sistema Nacional de Áreas de Conservación*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/ES/transprncia/Programa%20de%20Turismo%20Sostenible/Estrategia%20de%20Turismo%20Sostenible%20del%20SINAC.pdf>

SINAC (2021). *Wild Life*. Dostupné z <http://www.sinac.go.cr/EN-US/visasilves/Pages/default.aspx>

- Sipl, K. (2021). *The People of Costa Rica: Leading the Way in Conscious, Responsible Travel*. Dostupné z <https://www.good-travel.org/blog/the-people-of-costa-rica-leading-the-way-in-conscious-responsible-travel>
- Sood, S., Shashni, S. & Kohli, A. (2019). Role of Supply Side Stakeholders in the Promotion of Ecotourism: A Study of Ecotourism Practices in Himachal Pradesh. *Tourism Innovations*, 38-46. https://www.researchgate.net/publication/339473199_Role_of_Supply_Side_Stakeholders_in_the_Promotion_of_Ecotourism_A_Study_of_Ecotourism_Practices_in_Himachal_Pradesh
- Statista (2022). *Countries with the highest share of GDP generated by direct travel and tourism worldwide in 2019*. Dostupné z <https://www.statista.com/statistics/1100368/countries-highest-gdp-travel-tourism/>
- Stejskal, V. (2016). Právní aspekty udržitelného cestovního ruchu v národních parcích. *AUC IURIDICA*, 62(3), 49-56. <https://doi.org/10.14712/23366478.2016.36>
- Stronza, A. L., Hunt C. A., & Fitzgerald, L. A. (2019). Ecotourism for Conservation? *Annual Review of Environment and Resources*, 229-253. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-101718-033046>
- Sylwia, S. (2012). *Co to jest zasada fair play*. Dostupné z <https://www.experto24.pl/lifestyle/hobby/sport/pilka-nozna/podstawy-pilki-noznej/co-to-jest-zasada-fair-play.html?cid=K000KN>
- Šauer, M. (n.d). *Selektivní předpoklady*. Dostupné z https://is.muni.cz/el/1456/jaro2014/BKR_GECR/um/Selektivni_predpoklady_komb.ppt
- Tepelus, C. M., & Córdoba, R. C. (2005). Recognition schemes in tourism—from ‘eco’ to ‘sustainability’?. *ScienceDirect*, 13(2), 135-140. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2003.12.015>
- TIES (2019a). *TIES Overview*. Dostupné z <https://ecotourism.org/ties-overview/>
- TIES (2019b). *What is ecotourism?* Dostupné z <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>
- The Convention of Biological Diversity (2022). *Country Profiles - Costa Rica*. Dostupné 6. 4. 2022 z <https://www.cbd.int/countries/?country=cr>
- The Convention on Migratory Species (2022). *Parties and Range States*. Dostupné 6. 4. 2022 z <https://www.cms.int/en/parties-range-states>
- The International Whaling Commission (2022). *Membership and Contracting Governments*. Dostupné 6. 4. 2022 z <https://iwc.int/members>
- The Tico Times (2016). *Manuel Antonio is Costa Rica's top destination, and there are good reasons why*. Dostupné z <https://ticotimes.net/travel/manuel-antonio-quepos-costa-rica>
- TortugueroNationalPark (2022). *Tortuguero Costa Rica*. Dostupné z <https://www.tortugueronationalpark.com/tortuguero-costa-rica/>
- Tourism Certification International (n.d.). *Certification*. Dostupné z <https://www.tourismcertification.org/en/home/>

- Uhlířová, A. (2016). Postoj rezidentů k rozvoji cestovního ruchu [Bakalářská práce, Masarykova univerzita]. https://is.muni.cz/th/cqn18/BP_Uhlirova.pdf
- UNFCCC (2022). *Payments for Environmental Services Program | Costa Rica*. Dostupné z <https://unfccc.int/climate-action/momentum-for-change/financing-for-climate-friendly-investment/payments-for-environmental-services-program>
- UNESCO (2019). *Cordillera Volcánica Central Biosphere Reserve, Costa Rica*. Dostupné z <https://en.unesco.org/biosphere/lac/cordillera-volcanica-central>
- UNESCO (2022a). *Talamanca Range-La Amistad Reserves / La Amistad National Park*. Dostupné z <https://whc.unesco.org/en/list/205>
- UNESCO (2022b). *Cocos Island National Park*. Dostupné z <https://whc.unesco.org/en/list/820>
- UNESCO (2022c). *Area de Conservación Guanacaste*. Dostupné z <https://whc.unesco.org/en/list/928>
- UNESCO (2022d). *Precolumbian Chiefdom Settlements with Stone Spheres of the Diquís*. Dostupné z <https://whc.unesco.org/en/list/1453>
- United Nations (n.d.). *Global Partnership for Sustainable Tourism*. Dostupné z <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=7411>
- United Nations (2012). *The future we want*. Dostupné z <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>
- UNWTO (2022b). *Glossary of tourism terms*. Dostupné z <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
- UNWTO (2022c). *Rural Tourism*. Dostupné z <https://www.unwto.org/rural-tourism>
- UNWTO (2013). *Sustainable Tourism for Development Guidebook*. Dostupné z <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415496>
- UNWTO (2022a). *Sustainable development*. Dostupné z <https://www.unwto.org/sustainable-development>
- UNWTO (2006). *ST-EP Initiative*. Dostupné z <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwtoecd.2006.1.u977162374155736>
- UNWTO (2019). *Tourism Definitions*. Dostupné z <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858>
- USTR (n.d.). *CAFTA-DR (Dominican Republic-Central America FTA)*. Dostupné z <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/cafta-dr-dominican-republic-central-america-fta>
- Ústav územního rozvoje (2006). *Vymezení pojmu udržitelný rozvoj*. Dostupné z http://www.uur.cz/principy/konference/KapitolaA%5CA11_VymezeniPojmuUdrzitelnehoRozvoje_20060919.pdf
- Váchal, A., Krejčí, J., Poláček, D., Nefus, O., Nevyhoštěný, J., & Kunc, T. (2018). *Před 10 lety přišel obří ořes. Globální ekonomická krize v číslech a datech*. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/globalni-ekonomicka-krize-2008-v-datech-den-po-dni/r~5f4503acb10111e899900cc47ab5f122/>

- Vaughan, Ch. & Rodriguez, C. M. (n.d.). *Bioinvasion and Global Environmental Governance: The Transnational Policy Network on Invasive Alien Species - Costa Rica's Actions on IAS*. Dostupné z <https://www.cbd.int/invasive/doc/legislation/Costa-Rica.pdf>
- Volunteering in Costa Rica (n.d.). Dostupné z <https://volunteerencounter.com/costa-rica/>
- Votoupalová, A. (2018). *Cestovní kancelář - Členění zájezdů*. Dostupné z <https://www.vovcr.cz/odz/ekon/442/page08.html>
- Waterfalls (2021). Dostupné z <https://costarica.org/waterfalls/>
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *ScienceDirect*, 26(4), 792-816. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00044-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00044-4)
- Weber, B. (1994). *Lexikon zemí*. GeoCenter International Praha.
- Weather Atlas (n.d.). *Monthly weather forecast and climate Costa Rica*. Dostupné z https://www.weather-atlas.com/en/costa-rica-climate#climate_text_1
- Závodná, L. S. (2015). *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření*. Olomouc, Česko: Univerzita Palackého v Olomouci
- Zelenka, J., & Pásková, M. (2018). *Společensky odpovědný cestovní ruch*. Praha, Česko: Idea servis
- Zúñiga, A. (2019). *Poás Volcano erupts again, sends ash cloud 2 km into atmosphere*. Dostupné 12. 4. 2022 z <https://ticotimes.net/2019/09/30/poas-volcano-erupts-again-sends-ash-cloud-2-km-into-atmosphere>

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Skupiny dělení ekoturistů dle vybraných autorů	22
Tab. č. 2: Mezinárodní dohody o ochraně přírody	30
Tab. č. 3: Velké přírodní katastrofy na Kostarice v období 1980 až 2020	35
Tab. č. 4: Národní systém chráněných oblastí Kostariky	43
Tab. č. 5: Cíle udržitelného rozvoje spojené s cestovním ruchem na Kostarice	49
Tab. č. 6: Faktory ovlivňující volbu návštěvy Kostariky	67
Tab. č. 7: Faktory ovlivňující volbu budoucí návštěvy Kostariky.....	68
Tab. č. 8: Odpovědi českých respondentů na otázku „ <i>Jaké jsou Vaše hlavní důvody k cestování?</i> “	70

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Klíčenka z lachtaní kůže	18
Obr. č. 2: Vývoj literatury týkající se ekoturismu v období 1990 až 2018.....	24
Obr. č. 3: Loga certifikačního programu od Tourism Certification International	27
Obr. č. 4: Logo „Certifikace pro udržitelný cestovní ruch“	28
Obr. č. 5: Logo certifikace „Modrá vlajka“	28
Obr. č. 6: Odpovědi českých respondentů na otázku „Co se Vám jako první vybaví, když se řekne Kostarika?“	33
Obr. č. 7: HDP Kostariky podle odvětví.....	39
Obr. č. 8: Procentuální podíl HNP na příjmech z turismu na Kostarice v období od roku 1981 do roku 2017	40
Obr. č. 9: Povědomí o environmentálních problémech spojených s cestovním ruchem	52
Obr. č. 10: Podíl turistů v chráněných oblastech z celkového počtu turistů Kostariky v letech 2011 až 2020	54
Obr. č. 11: Počet turistů chráněných oblastí na km ² za období 2011 až 2020.....	55
Obr. č. 12: Pět nejvíce navštěvovaných chráněných oblastí podle celkového počtu návštěvníků v období 2011 až 2020	57
Obr. č. 13: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí podle celkového počtu návštěvníků v období 2011 až 2020	57
Obr. č. 14: Procentuální rozložení odpovědí respondentů [%] na činnosti prováděné na Kostarice za období 2014 až 2015 a 2017 až 2019.....	65
Obr. č. 15: Otázka „Jste seznámen/a s pojmem ekoturismus a udržitelný cestovní ruch?“ zaměřená na české turisty	66
Obr. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku zda v minulosti navštívili Kostariku	67
Obr. č. 17: Aktivity provozované českými respondenty při návštěvě Kostariky	68
Obr. č. 18: Aktivity českých respondentů na Kostarice do kategorií členěných dle ICT	69

Obr. č. 19: Hlavní důvody českých respondentů k návštěvě Kostariky	71
Obr. č. 20: Českými respondenty nejčastěji navštívené chráněné oblasti Kostariky	72
Obr. č. 21: Typ nabídky CK českém trhu pro Kostariku ke dni 23. 2. 2022	73

Seznam map

Mapa č. 1: Administrativní členění Kostariky dle provincií	34
Mapa č. 2: Silniční síť Kostariky	42
Mapa č. 3: Vymezení zájmových chráněných oblastí Kostariky dle dělení SINAC	44
Mapa č. 4: Vybrané chráněné oblasti Kostariky podle typu ochrany	47
Mapa č. 5: Počet turistů chráněných oblastí na km ² za období 2011 až 2020.....	56
Mapa č. 6: Pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020 podle celkového počtu návštěvníků	58
Mapa č. 7: Pět nejvíce a pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky v období 2011 až 2020 podle počtu turistů na km ²	64
Mapa č. 8: Chráněné oblasti Kostariky v nabídce CK ke dni 23. 2. 2022.....	75

Seznam použitých zkratek

AC	Área de Conservación / Chráněná oblast
ACAHN	Área de Conservación Arenal Huetar Norte
ACAT	Área de Conservación Arenal Tempisque / Chráněná oblast Arenal Tempisque
ACC	Área de Conservación Central / Centrální památková oblast
ACG	Área de Conservación Guanacaste / Chráněná oblast Guanacaste
ACLAC	Área de Conservación La Amistad Caribe / Chráněná karibská oblast La Amistad
ACLAP	Área de Conservación La Amistad Pacífico / Chráněná pacifická oblast La Amistad
ACMC	Área de Conservación Marina Coco / Mořská chráněná oblast Isla del Coco
ACOPAC	Área de Conservación Pacífico Central / Centrální pacifická chráněná oblast
ACOSA	Área de Conservación Osa / Chráněná oblast poloostrova Osa
ACT	Área de Conservación Tempisque / Chráněná oblast Tempisque
ACTo	Área de Conservación Tortuguero / Chráněná oblast Tortuguero
ASTA	American Society of Travel Advisors / Asociace v oblasti cestovního ruchu
BR	Biologická rezervace
CAFTA	Central America Free Trade Agreement / Středoamerická dohoda o volném obchodu
CAFTA-DR	Dominican Republic–Central America Free Trade Agreement / Dominikánsko–středoamerická smlouva o volném obchodu
CITIES	Convention on International Trade in Endangered Species / Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

CREST	Center for Responsible Travel / Centrum pro zodpovědné cestování
EDEN	European Destination of Excellence / Evropské excelentní destinace
EU	Evropská Unie
HDP	Hrubý domácí produkt
ICT	Instituto Costarricense de Turismo / Kostarický turistický institut
LR	Lesní rezervace
MINAE	Ministry of Environment and Energy / Ministerstvo životního prostředí a energetiky
NP	Národní park
NÚ	Národní útočiště pro volně žijící živočichy
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PES	Payments for Environmental Services Program / Platby za programy environmentálních služeb
PR	Přírodní rezervace
SINAC	National System of Conservation Areas / Národní systém chráněných oblastí
TIES	The International Ecotourism Society / Mezinárodní společnost pro ekoturismus
UNEP	United Nations Environment Programme / Program OSN pro životní prostředí
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization / Organizace OSN pro průmyslový rozvoj
UNWTO	World Tourism Organization / Světová organizace cestovního ruchu

WTTC

World Travel & Tourism Council / Světová rada cestování
a cestovního ruchu

Seznam příloh

Příloha A: Zájmová chráněná území Kostariky	98
Příloha B: Dotazníkové šetření.....	100
Příloha C: Cíle pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu dle UNWTO a UNEP	103
Příloha D: Certifikační programy	104
Příloha E: Vodstvo Kostariky	105
Příloha F: Nová poštovní známka Kostariky.....	106
Příloha G: Počet turistů na Kostarice v období 2011 až 2020.....	107
Příloha H: Celkové počty turistů dle lokality původu v letech 2011 až 2020.....	108
Příloha I: Počet návštěvníků v chráněných oblastech Kostariky v letech 2011 až 2020	109
Příloha J: Chráněné oblasti a počet návštěvníků na km ² v období 2011 až 2020	112
Příloha K: Pět nejvíce navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky za období 2011 až 2020 s počty návštěvníků.....	114
Příloha L: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky za období 2011 až 2020 s počty návštěvníků.....	115
Příloha M: Pět nejnavštěvovanějších chráněných oblastí Kostariky (2011 až 2020) .	116
Příloha N: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky (2011 až 2020)	117
Příloha O: Rozdělení aktivity podle ICT	118
Příloha P: 20 sledovaných cestovní kanceláří nabízejících Kostariku jako produkt (k 23. 2. 2022).....	119
Příloha Q: Zastoupení chráněných oblastí v nabídce CK ke dni 23. 2. 2022.....	120

Příloha A: Zájmová chráněná území Kostariky

Název	Typ chráněné oblasti	Vznik
Alberto Manuel Brenes	Biologická rezervace	1993
Arenal	Národní park	1991
Bahía Junquillal	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1995
Barbilla	Národní park	1982
Barra Honda	Národní park	1974
Braulio Carrillo	Národní park	1978
Cabo Blanco	Přírodní rezervace	1963
Cahuita	Národní park	1970
Camaronal	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1994
Caño Negro	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1984
Carara	Národní park	1998
Cipancí	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	2001
Corcovado	Národní park	1975
Cordillera Volcánica Central	Lesní rezervace	1975
Diriá	Národní park	2004
Gandoca - Manzanillo	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1985
Golfito	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1986
Grecia	Lesní rezervace	1974
Guanacaste	Národní park	1987
Híttoy Cerere	Biologická rezervace	1978
Chirripó	Národní park	1975
Internacional La Amistad	Národní park	1982
Isla de Caño	Biologická rezervace	1976
Isla del Coco	Národní park	1978
Isla San Lucas	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	2001
Juan Castro Blanco	Národní park	1992
La Cangreja	Národní park	2002
Lomas Barbudal	Biologická rezervace	1986
Los Quetzales	Národní park	2006
Manuel Antonio	Národní park	1972
Marino Ballena	Národní park	1992

Marino Las Baulas de Guanacaste	Národní park	1991
Ostional	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1983
Palo Verde	Národní park	1980
Piedras Blancas	Národní park	1991
Playa Hermosa - Punta Mala	Národní útočiště pro volně žijící živočichy	1998
Rincón de la Vieja	Národní park	1974
Río Macho	Lesní rezervace	1964
Santa Rosa	Národní park	1966
Tapantí Macizo Cerro de la Muerte	Národní park	2000
Tortuguero	Národní park	1970
Volcán Irazú	Národní park	1955
Volcán Poás	Národní park	1970
Volcán Tenorio	Národní park	1976
Volcán Turrialba	Národní park	1955

Zdroj: ICT (2021b) & GRAS (n.d.) zpracováno autorkou

Příloha B: Dotazníkové šetření

1 Co se Vám jako první vybaví, když se řekne ochrana přírody?

2 Máte povědomí o environmentálních problémech spojených s cestovním ruchem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano a snažím se je řešit (např. šetrnější volba dopravy v rámci cestování) Ano, ale neřeším je Nemám

3 Jste seznámen/a s pojmem ekoturismus a udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, s obojím Pouze s ekoturismem Pouze s udržitelným cestovním ruchem Ne

Ekoturismus = „Zodpovědné cestování do přírodních oblastí, které šetří životní prostředí a zlepšuje blahobyt místních lidí.“ (definice dle The International Ecotourism Society). Ekoturismus je jednou z forem udržitelného cestovního ruchu.

Udržitelný cestovní ruch = „Udržitelný cestovní ruch je cestovní ruch, který plně zohledňuje své současné a budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady a řeší potřeby návštěvníků, průmyslu, životního prostředí a hostitelských komunit.“ (definice dle World Tourism Organization)

4 Pokud cestujete, jaké jsou Vaše hlavní důvody k cestování? Lze zvolit více odpovědí.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Necestuji	☐ Kultura (návštěva památek, historie, jazyk)	☐ Gastronomie	☐ Pozorování fauny a flóry
☐ Vystoupení z běžného života / Odpočinek od stereotypu	☐ Návštěva přátel a rodiny	☐ Pracovní důvody	☐ Vzdělání (Erasmus, apod.)
☐ Dobrovolničení	☐ Dovolená v resortu	☐ Turistika (trekking, hiking, vysokohorská turistika, chůze po naučných stezkách)	☐ Jiné sportovní aktivity, mimo turistiky (např. horolezectví, potápění, rafting, parašutismus apod.)
☐ Poznávací zájezdy a expedice			
☐ Jiné, prosím vypište:	____		

5 Co se Vám jako první vybaví, když se řekne Kostarika?

6 Navštívil/a jste v minulosti Kostariku? Pokud ano, kolikrát?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, 1x Ano, více než 1x Ne

7 Pokud jste Kostariku ještě nenavštívil/a, plánujete její návštěvu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, plánuji ji navštívit Ne, neplánuji ji navštívit Kostariku jsem již navštívil/a

8 Pokud jste v MINULOSTI NAVŠTÍVIL/A Kostariku, jaké faktory ovlivnily Vaši volbu k návštěvě této země? Lze zvolit více odpovědí.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Kostariku jsem (zatím) nenavštívil/a Cena Lokalita - Střední Amerika Příroda Kultura (památky, historie země, ...)
- Jazyk Gastronomie
- Jiné, prosím vypište:

9 Pokud PLÁNUJETE NÁVŠTĚVU Kostariky, jaké faktory ovlivňují Vaši volbu? Lze zvolit více odpovědí.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Kostariku jsem již navštívil/a Kostariku nemám v plánu navštívit Cena Lokalita - Střední Amerika Příroda
- Kultura (památky, historie země, ...)
- Jazyk Gastronomie
- Jiné, prosím vypište:

10 Jaký byl Váš hlavní důvod návštěvy Kostariky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Kostariku jsem (zatím) nenavštívil/a Dovolená v resortu Poznávací zájezd Expedice Dobrovolnictví
- Návštěva přátel a rodiny Vzdělání Pracovní důvody
- Jiné, prosím vypište:

11 Jakým způsobem byla Vaše cesta na Kostariku organizována?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Na vlastní pěst (sám/sama, s přáteli, rodinou, partnerem/partnerkou) S cestovní kanceláří/agenturou Kostariku jsem nenavštívil/a
- Jiné (prosím vypište):

12 Pokud jste v minulosti cestoval/a na Kostariku, jaké chráněné oblasti (NP, přírodní rezervace apod.) jste navštívil/a?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Kostariku jsem navštívil/a, ale nenavštívil/a jsem žádné chráněné oblasti
- Nepamatuji se
- Kostariku jsem (zatím) nenavštívil/a
- Prosim vypište jaké:

13 Jaké aktivity jste provozoval/a při návštěvě Kostariky? Lze zvolit více odpovědí.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Kostariku jsem (zatím) nenavštívil/a	☐ Turistika (trekking, hiking, chůze po naučných stezkách)	☐ Pozorování suchozemské fauny a flóry	☐ Pozorování mořské fauny
☐ Návštěva vulkánů	☐ Šnorchlování (na hladině)	☐ Potápění (s plnou výbavou)	☐ Surfování
☐ Jízda na koni	☐ Návštěva muzeí, divadel a galerií	☐ Rekreace na pláži u resortu (opalování, koupání)	
☐ Jiné (prosim vypište): ____			

14 Jaké je Vaše pohlaví?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Muž
- Žena
- Jiné

15 Do jaké věkové skupiny spadáte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- do 18 let (včetně)
- 19 - 29
- 30 - 39
- 40 - 49
- 50 - 59
- 60 a více let

16 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ Bez vzdělání	☐ Základní	☐ Střední (s maturitou/bez maturity; s vyučením/bez vyučení; odborné/neodborné)	☐ Vyšší odborné
☐ Vysokoškolské - bakalářský titul	☐ Vysokoškolské - magisterský titul a vyšší		

17 V jaké pozici se právě teď nacházíte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Student
- Zaměstnanec
- Zaměstnavatel
- OSVČ
- Na mateřské dovolené
- V důchodu
- Nezaměstnaný/á

Příloha C: Cíle pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu dle UNWTO a UNEP

Cíl	Obsah
Biologická rozmanitost	Podporovat ochranu přírody, různých oblastí a volně žijících živočichů ve snaze minimalizace poškození.
Čistota životního prostředí	Snaha minimalizovat znečištění ovzduší, vody, půdy a minimalizace vzniku zbytečného dopadu.
Efektivita zdrojů	Snaha minimalizovat využívání neobnovitelných přírodních zdrojů.
Fyzická integrita	Zajistit kvalitní přírodní, městské a venkovské prostředí se snahou vyhnout se degradaci životního prostředí.
Hospodářská životnost	Zajistit konkurenceschopnost destinací a podniků zde podnikajících pro budoucí rozvoj destinace v cestovním ruchu.
Komunitní pohoda	Zajistit kvalitní život se snahou vyhnout se sociální degradaci, vykořisťování či diskriminaci.
Kulturní bohatost	Posilovat kulturní dědictví, co se týče tradic, památek apod.
Kvalita zaměstnanosti	Navýšit počty a kvalitu pracovních míst. Zajistit pracovní místa bez diskriminace na pohlaví, rasy, zdravotního stavu apod. s vhodným platovým ohodnocením.
Místní kontrola	Zapojení místní obyvatel do spolořozhodování a plánování cestovního ruchu v lokalitě.
Místní prosperita	Maximalizovat finanční příspěvky k rozvoji destinace.
Naplnění očekávání turistů	Nabídka uspokojujících zážitků s ohledem na jejich bezpečnost a bez diskriminace co se týče pohlaví, rasy, zdravotního stavu, apod.
Sociální rovnost	Ekonomické a sociální výhody dostupné pro všechny skupiny obyvatel (bohaté i chudé).

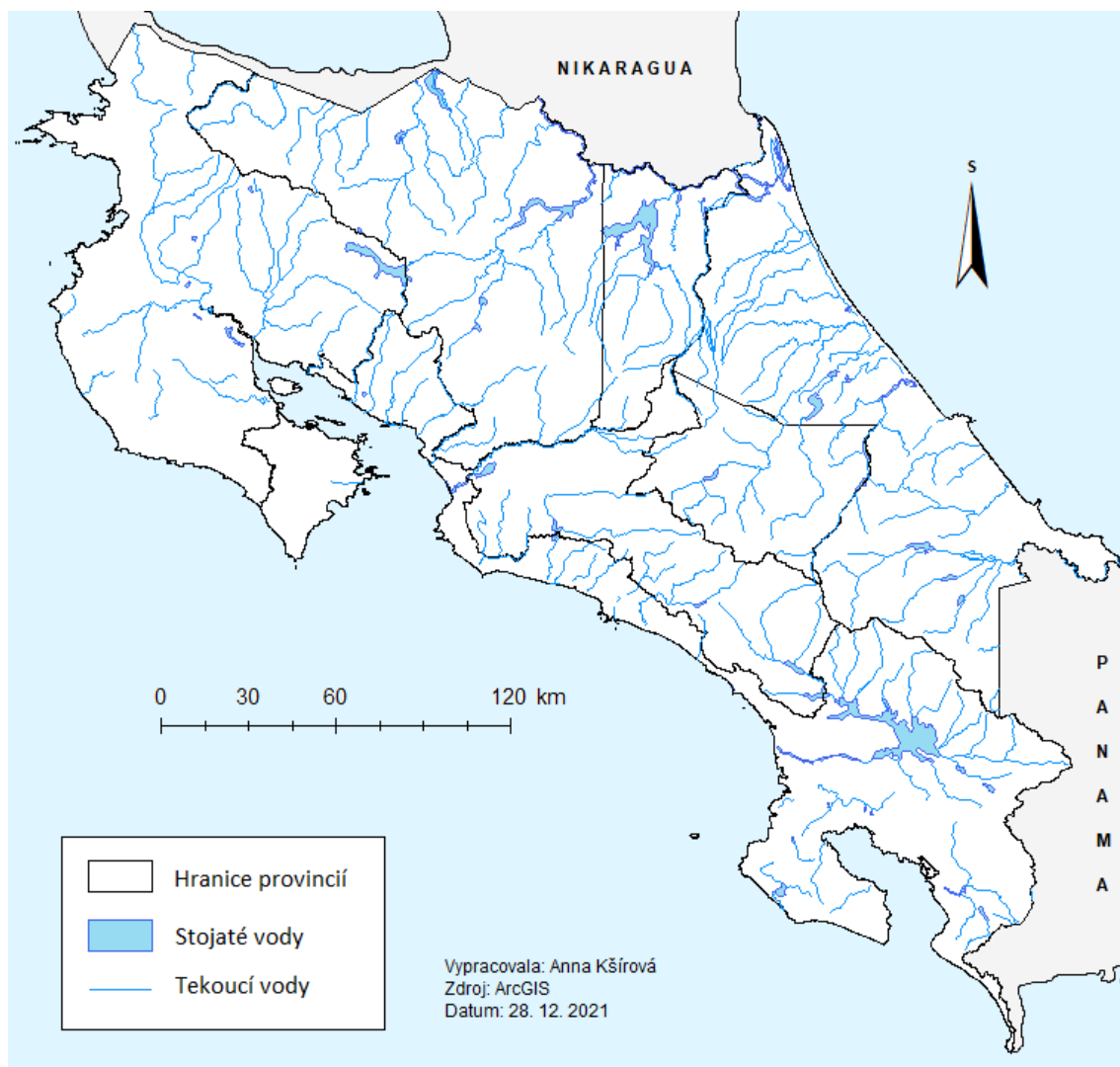
Zdroj: UNWTO (2013), zpracováno autorkou

Příloha D: Certifikační programy

Typ certifikace	Certifikační program
Certifikace pro masový turismus	Costa Rica: Certification for Sustainable Tourism
	Green Globe: A Mass Tourism Certification Program
	New Zealand: Qualmark Accreditation Program
Certifikace udržitelného cestovního ruchu	Australia: Nature and Ecotourism Accreditation Program
	Australia: EcoGuide Program
	Blue Flag Campaign
	Horizons: Saskatchewan Ecotourism Accreditation System
	Caribbean Alliance for Sustainable Tourism
	Costa Rica: Certification for Sustainable Tourism
	Guatemala: Green Deal
	New Zealand: Qualmark Accreditation Program (rozšíření)
Ekoturistické certifikace	Audubon Green Leaf
	Australia: Nature and Ecotourism Accreditation Program
	Australia: EcoGuide Program
	Horizons: Saskatchewan Ecotourism Accreditation System
	Costa Rica: New Key's "Sustainable Tourism Rating"
	Costa Rica: Certification for Sustainable Tourism
	Guatemala: Green Deal
	Nature and Ecotourism Accreditation Program
	New Zealand: Qualmark Accreditation Program (rozšíření)
	PAN (Protected Areas Network) Parks
	SmartVoyager

Zdroj: Honey & Rome (2001), zpracovanou autorkou

Příloha E: Vodstvo Kostariky

Zdroj: Vlastní zpracování dle programu ArcGIS, 2022

Příloha F: Nová poštovní známka Kostariky

Zdroj: ICT (2021a)

Příloha G: Počet turistů na Kostarice v období 2011 až 2020

	2011	2012	2013	2014	2015
Celkový počet	2 192 059	2 343 213	2 427 941	2 526 817	2 660 257
Počet turistů mimo chráněné oblasti	1 385 419	1 498 984	1 608 771	1 580 495	1 727 080
Počet turistů v chráněných oblastech	806 640	844 229	819 170	946 322	933 177
	2016	2017	2018	2019	2020
Celkový počet	2 925 128	2 959 869	3 016 667	3 139 008	1 011 912
Počet turistů mimo chráněné oblasti	1 075 477	1 049 126	1 147 370	1 262 827	471 903
Počet turistů v chráněných oblastech	1 849 651	1 910 743	1 869 297	1 876 181	540 009

Zdroj: : ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha H: Celkové počty turistů dle lokality původu v letech 2011 až 2020

	2011	2012	2013	2014	2015
Severní Amerika	1 044 569	1 139 624	1 162 368	1 245 037	1 337 755
Střední Amerika	670 271	721 049	736 161	716 645	711 404
Jižní Amerika	129 216	136 810	164 496	138 138	156 152
Evropa	301 960	296 106	311 726	370 482	393 115
Ostatní	46 043	49 624	53 190	56 515	61 831
	2016	2017	2018	2019	2020
Severní Amerika	1 515 880	1 507 945	1 580 991	1 666 571	571 010
Střední Amerika	724 638	735 178	691 386	698 601	202 374
Jižní Amerika	181 179	181 399	190 413	195 581	50 237
Evropa	434 884	462 295	480 102	500 602	169 949
Ostatní	68 547	73 052	73 775	77 653	18 342

Zdroj: ICT (2021c), zpracováno autorkou

Příloha I: Počet návštěvníků v chráněných oblastech Kostariky v letech 2011 až 2020

Oblast	2011	2012	2013	2014	2015
BR Alberto Manuel Brenes	27	38	25	0	0
BR Hitoy Cerere	81	4	38	10	91
BR Isla de Caño	13 822	15 485	19 272	21 194	21 040
BR Lomas Barbudal	0	189	527	130	173
LR Cordillera Volcánica Central	0	0	0	0	0
LR Grecia	76	15	12	9	18
LR Río Macho	50	61	0	2	0
NP Arenal	63983	53033	53435	79106	80150
NP Barbilla	67	33	38	16	0
NP Barra Honda	1183	1446	1582	1779	1668
NP Braulio Carrillo	2756	2670	2524	3231	3481
NP Cahuita	50587	42724	42608	44075	44960
NP Carara	17717	20327	19676	22098	24008
NP Corcovado	25054	25153	35190	41178	41741
NP Diríá	66	77	288	324	398
NP Guanacaste	129	59	105	122	91
NP Chirripó	1857	2130	2306	2182	1973
NP Internacional La Amistad	173	164	176	167	107
NP Isla del Coco	2534	2242	1696	1666	11462
NP Juan Castro Blanco	34	4	8	3	17
NP La Cangreja	430	9	16	12	30
NP Los Quetzales	626	435	0	0	0
NP Manuel Antonio	219270	247500	246560	272832	292125
NP Marino Ballena	27800	28750	30591	37827	44624
NP Marino Las Baulas de Guanacaste	3381	1143	1158	353	480
NP Palo Verde	2760	2891	2858	3730	3912
NP Piedras Blancas	151	254	157	189	159
NP Rincón de la Vieja	46260	46578	44314	51090	54918
NP Santa Rosa	11449	10709	9959	10181	10062
NP Tapantí Macizo Cerro de la Muerte	2303	1803	2700	2548	2664
NP Tortuguero	86037	72712	45066	80248	79878
NP Volcán Irazú	41462	41522	41252	37325	33841
NP Volcán Poás	135317	146421	165429	166877	171499
NP Volcán Tenorio	8734	13702	14473	21101	21865
NP Volcán Turrialba	584	49	0	0	0
NÚ Bahía Junquillal	464	374	383	736	1 907
NÚ Camaronal	16 413	15 966	19 162	2 008	1 346
NÚ Caño Negro	1 039	816	268	548	361
NÚ Cipancí	12 969	38 461	7 685	31 507	31 201
NÚ Gandoca - Manzanillo	0	446	0	0	0

Oblast	2011	2012	2013	2014	2015
NÚ Golfito	228	647	269	448	135
NÚ Isla San Lucas	31	21	20	24	14
NÚ Ostional	830	1 632	0	0	1 489
NÚ Playa Hermosa - Punta Mala	2 415	815	0	0	0

Oblast	2016	2017	2018	2019	2020
BR Alberto Manuel Brenes	0	0	0	0	0
BR Hitoy Cerere	284	81	43	40	0
BR Isla de Caño	20 908	22 249	24 807	15 064	9518
BR Lomas Barbudal	62	153	226	400	172
LR Cordillera Volcánica Central	15	52	0	8	0
LR Grecia	54	121	137	350	205
LR Río Macho	0	0	73	8	0
NP Arenal	74662	82072	86995	92592	35071
NP Barbilla	0	9	10	9	27
NP Barra Honda	1958	1345	1998	1823	886
NP Braulio Carrillo	3839	10872	4791	5205	1170
NP Cahuita	61355	76036	81725	85166	32049
NP Carara	27925	27535	30412	34622	11400
NP Corcovado	42483	39695	46333	58783	21378
NP Diríá	390	272	309	575	272
NP Guanacaste	0	18	14	20	0
NP Chirripó	2326	3653	2898	2921	749
NP Internacional La Amistad	219	190	145	151	76
NP Isla del Coco	4852	11984	12578	8653	2426
NP Juan Castro Blanco	18	2	8	11	0
NP La Cangreja	54	116	75	247	81
NP Los Quetzales	0	0	0	0	175
NP Manuel Antonio	309264	335814	372208	368966	130861
NP Marino Ballena	44670	54702	61942	71686	30694
NP Marino Las Baulas de Guanacaste	1210	452	457	151	0
NP Palo Verde	3151	3980	4055	3183	1298
NP Piedras Blancas	77	190	236	441	161
NP Rincón de la Vieja	53070	61778	71991	77601	27799
NP Santa Rosa	9110	9257	7156	8839	2910
NP Tapantí Macizo Cerro de la Muerte	3326	2941	3217	2640	1301
NP Tortuguero	109928	83282	104985	118532	41770
NP Volcán Irazú	32347	61824	99235	88675	30259

Oblast	2016	2017	2018	2019	2020
NP Volcán Poás	188136	78893	26262	86413	29245
NP Volcán Tenorio	35953	46254	63703	88631	37704
NP Volcán Turrialba	0	0	0	0	22
NÚ Bahía Junquillal	894	342	154	186	76
NÚ Camaronal	2 439	1 973	2 268	186	327
NÚ Caño Negro	1 320	0	0	0	127
NÚ Cipancí	29 359	23 806	21 343	18 553	4969
NÚ Gandoca - Manzanillo	0	0	0	11 580	9816
NÚ Golfito	89	606	364	640	228
NÚ Isla San Lucas	48	102	0	0	49
NÚ Ostional	951	927	4 568	4 899	988
NÚ Playa Hermosa - Punta Mala	0	0	0	0	0

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha J: Chráněné oblasti a počet návštěvníků na km² v období 2011 až 2020

Oblast	Počet turistů na km²	Kategorie
NP Arenal	5891,6	1 001 - 25 387
NP Barbilla	1,8	0 - 10
NP Barra Honda	681,2	501 - 1 000
NP Braulio Carrillo	81,2	51 - 100
NP Cahuita	2300,3	1 001 - 25 387
NP Carara	4447,5	1 001 - 25 387
NP Chirripó	45,9	11 - 50
NP Corcovado	852,9	501 - 1 000
NP Diría	54,0	51 - 100
NP Guanacaste	1,6	0 - 10
NP Internacional La Amistad	0,8	0 - 10
NP Isla del Coco	29,5	11 - 50
NP Juan Castro Blanco	0,7	0 - 10
NP La Cangreja	41,2	11 - 50
NP Los Quetzales	35,3	11 - 50
NP Manuel Antonio	10165,1	1 001 - 25 387
NP Marino Ballena	8023,8	1 001 - 25 387
NP Marino Las Baulas de Guanacaste	32,8	11 - 50
NP Palo Verde	174,8	101 - 500
NP Piedras Blancas	12,7	11 - 50
NP Rincón de la Vieja	3388,6	1 001 - 25 387
NP Santa Rosa	110,1	101 - 500
NP Tapantí Macizo Cerro de la Muerte	43,6	11 - 50
NP Tortuguero	1030,6	1 001 - 25 387
NP Volcán Irazú	25387,1	1 001 - 25 387
NP Volcán Poás	18098,4	1 001 - 25 387
NP Volcán Tenorio	2729,6	1 001 - 25 387
NP Volcán Turrialba	50,4	11 - 50
NÚ Bahía Junquillal	551,6	101 - 500
NÚ Camaronal	376,3	101 - 500
NÚ Caño Negro	43,9	11 - 50
NÚ Cipancí	5362,3	1 001 - 25 387
NÚ Golfito	126,0	101 - 500
NÚ Isla San Lucas	22,1	11 - 50
NÚ Ostional	189,3	101 - 500
NÚ Gandoca - Manzanillo	208,0	101 - 500
NÚ Playa Hermosa - Punta Mala	119,6	101 - 500

Oblast	Počet turistů na km²	Kategorie
BR Hitoy Cerere	6,7	0 - 10
BR Isla de Caño	3333,8	1 001 - 25 387
BR Lomas Barbudal	58,1	51 - 100
BR Alberto Manuel Brenes	1,2	0 - 10
LR Cordillera Volcánica Central	0,1	0 - 10
LR Grecia	41,5	11 - 50
LR Río Macho	0,9	0 - 10

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha K: Pět nejvíce navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky za období 2011 až 2020 s počty návštěvníků

Chráněná oblast	Počet návštěvníků
NP Manuel Antonio	2 795 400
NP Volcán Poás	1 194 492
NP Tortuguero	822 438
NP Cahuita	561 285
NP Arenal	701 099

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha L: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky za období 2011 až 2020 s počty návštěvníků

Chráněná oblast	Počet návštěvníků
NP Barbilla	209
LR Río Macho	194
NP Juan Castro Blanco	105
BR Alberto Manuel Brenes	90
LR Cordillera Volcánica Central	75

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha M: Pět nejnavštěvovanějších chráněných oblastí Kostariky (2011 až 2020)

Chráněná oblast	Počet návštěvníků na km²
NP Volcán Irazú	25387,1
NP Volcán Poás	18098,4
NP Manuel Antonio	10165,1
NP Marino Ballena	8023,8
NP Arenal	5891,6

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha N: Pět nejméně navštěvovaných chráněných oblastí Kostariky (2011 až 2020)

Chráněná oblast	Počet návštěvníků na km²
LR Cordillera Volcánica Central	0,1
NP Juan Castro Blanco	0,7
NP Internacional La Amistad	0,8
LR Río Macho	0,9
BR Alberto Manuel Brenes	1,2

Zdroj: ICT (2021b), zpracováno autorkou

Příloha O: Rozdělení aktivity podle ICT

Kategorie aktivit	Aktivity
Slunce a pláž	Projížďky na lodích, člunech, vodních skútrech
	Kajaking
Ekoturismus	Návštěva vulkánů
	Návštěva jeskyní
	Pozorování suchozemské fauny a flóry
	Pozorování vodních živočichů (nejčastěji delfinů a velryb)
	Pozorování ptactva za pomoci speciálního vybavení
	Projížďky na koni
	Návštěva závěsných mostů
	Potápění se s plnou výbavou
Dobrodružné aktivity	Šnorchlování
	Trekking
	Turistika s nebo bez průvodce (naučné stezky)
	Zip-line
	Slaňování
	Jízda na raftech a kanoistika
	Paddleboarding
	Off-road a jízda na čtyřkolkách
Parašutismus	
Wellness	Léčebné procedury
	Jóga
	Horké prameny
Sportovní aktivity	Sportovní rybolov
	Golf
	Surfování
	Horská cyklistika
Kultura	Návštěva muzeí, divadel a koncertů
	Návštěva botanických, zoologických a motýlích zahrad
	Kurzy vaření
	Kurzy tance
	Návštěva místních komunit
	Návštěva farem
Návštěva nábožensky významných míst	

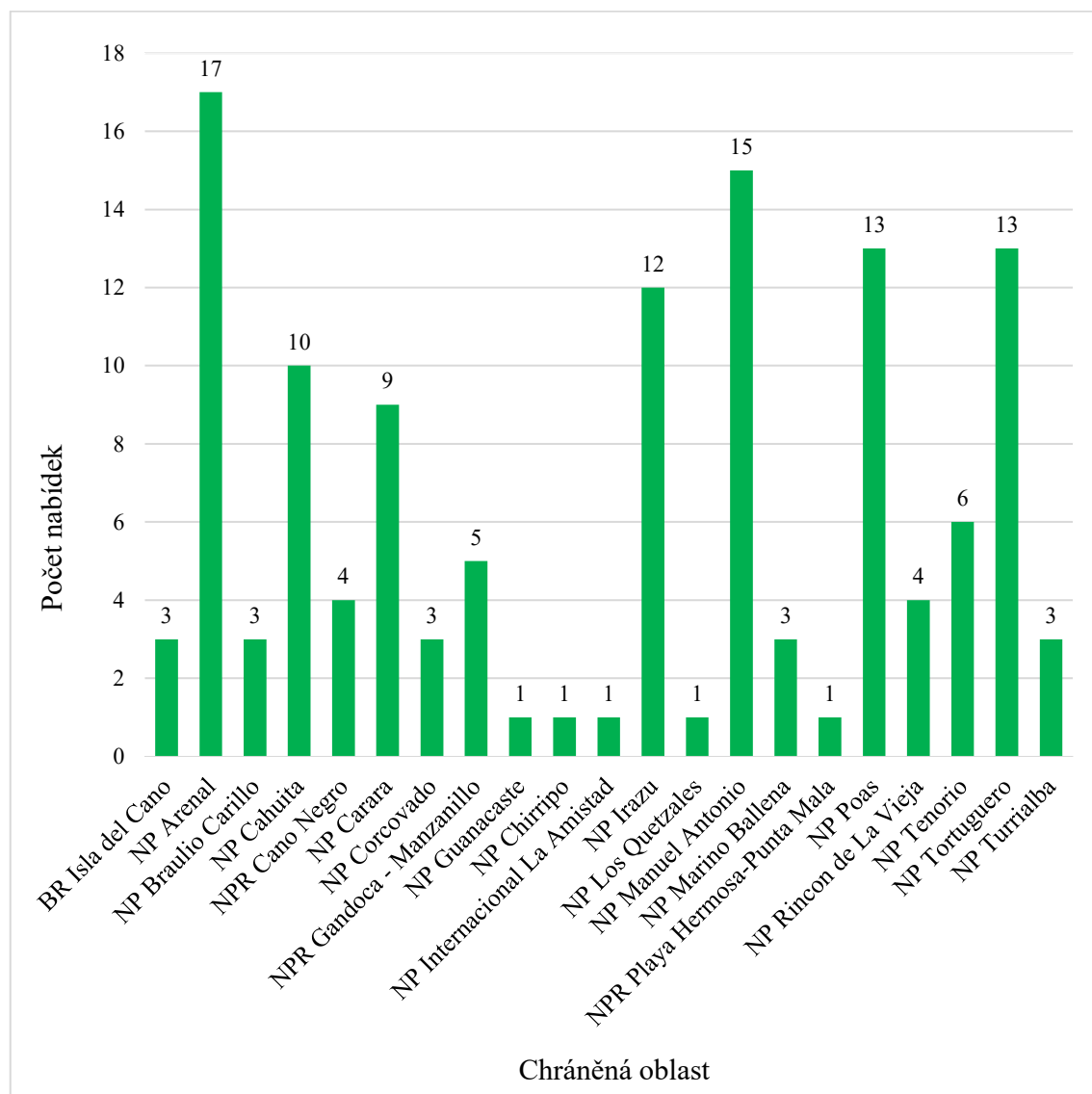
Zdroj: ICT (2017), zpracováno autorkou

Příloha P: 20 sledovaných cestovní kanceláří nabízejících Kostariku jako produkt (k 23. 2. 2022)

CK	Typ zájezdu			
	Poznávací	Pobytový	Na míru	Expedice
Adventura	ANO	NE	NE	NE
AGLTravel	ANO	NE	NE	NE
Alpina	ANO	NE	NE	NE
Alvarez	ANO	NE	ANO	NE
AmericaTours	ANO	NE	NE	NE
Čedok	ANO	ANO	NE	NE
ESO	ANO	ANO	NE	NE
Geovita	ANO	NE	NE	NE
Invia	ANO	ANO	NE	NE
Karavela	ANO	NE	NE	NE
Kudrna	ANO	NE	NE	NE
Livingstone	ANO	NE	ANO	NE
MarcoPolo	ANO	ANO	NE	NE
Mundo	ANO	NE	NE	NE
Nomád	ANO	NE	NE	NE
Premium	ANO	ANO	NE	NE
Sen	ANO	NE	ANO	ANO
SlanTour	ANO	NE	NE	NE
Soleada	ANO	NE	ANO	NE
USA na míru	ANO	NE	ANO	NE

Zdroj: Vlastní zpracování dle nabídek CK, 2022

Příloha Q: Zastoupení chráněných oblastí v nabídce CK ke dni 23. 2. 2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z nabídek vybraných cestovních kanceláří, 2022

Abstrakt

Kšířová, A. (2022). *Cestovní ruch na Kostarice v kontextu ochrany přírody* [Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: Kostarika, cestovní ruch, ochrana přírody, národní parky, chráněná území

Diplomová práce se zaměřuje na cestovní ruch na Kostarice a zde chráněná území, která jsou podle kostarického turistického institutu (ICT) členěny na národní parky, národní útočiště pro volně žijící živočichy a biologické, lesní a přírodní rezervace. Vedle zaměření se na analýzu návštěvnosti jednotlivých chráněných oblastí se práce zaměřuje také na výsledky z dotazníkového šetření, které bylo zaměřené na české turisty. V neposlední řadě došlo k následnému vyhodnocení významu turismu v chráněných oblastech Kostariky pro české návštěvníky. Samotný tento krok byl doplněn o informace získané za pomoci nabídek dvaceti vybraných českých cestovních kanceláří, které nabízejí Kostariku jako produkt.

Abstract

Kšírová, A. (2022). *Tourism in Costa Rica in the context of nature conservation* [Master's Thesis, University of West Bohemia].

Key words: Costa Rica, tourism, nature conservation, national parks, protected areas

The thesis focuses on tourism in Costa Rica and the protected areas. These protected areas are according to the Costa Rican Tourism Institute (ICT) divided into national parks, national wildlife refuges and biological, forest and nature reserves. In addition to focusing on the analysis of the number of visitors to each protected area, the thesis also focuses on the results of a questionnaire survey of Czech tourists. Last but not least, the importance of tourism in Costa Rica's protected areas for Czech visitors was evaluated. This step itself was complemented by information obtained through the offers of twenty selected Czech travel agencies that offer Costa Rica as a product.